

NIEZALEŻNY BANK CENTRALNY

FUNDAMENTEM
STABILNEJ I BEZPIECZNEJ
GOSPODARKI POLSKI

prof. dr hab. Adam Głapiński
na podstawie materiałów NBP

Dbamy o wartość polskiego pieniądza

N

I

E

Z

A

L

E

ż

N

O

ś

ć

prof. dr hab. Adam Glapiński
na podstawie materiałów Narodowego Banku Polskiego

SPIS TREŚCI

WSTĘP	10
CZĘŚĆ I	
NIEZALEŻNOŚĆ BANKÓW CENTRALNYCH W TEORII	18
CZĘŚĆ II	
NIEZALEŻNOŚĆ BANKÓW CENTRALNYCH NA ŚWIECIE	28
CZĘŚĆ III	
NIEZALEŻNOŚĆ BANKU CENTRALNEGO W II RP – PRZYPADEK BANKU POLSKIEGO SA	74
CZĘŚĆ IV	
BANK CENTRALNY W III RP	92
CZĘŚĆ V	
ZNACZENIE NIEZALEŻNOŚCI W DZIAŁANIU POSZCZEGÓLNYCH DEPARTAMENTÓW I ODDZIAŁÓW OKRĘGOWYCH NBP	114
CZĘŚĆ VI	
NIEZALEŻNOŚĆ NBP – WYZWANIA	166

ZŁOTA MONETA KOLEKCJONERSKA

100. ROCZNICA ODZYSKANIA PRZEZ POLSKĘ NIEPODLEGŁOŚCI

rok emisji: 2018

Narodowy Bank Polski uczcił setną rocznicę odzyskania przez Polskę niepodległości, m.in. emitując monety kolekcjonerskie. Jedną z nich była złota moneta o nominale 1 zł odwzorowująca monetę jednoczłotową powszechnego obiegu w wersji z 2017 r. Moneta kolekcjonerska ma jednak prawie dwukrotnie większą średnicę i odpowiednio większą masę, została wybita ze złota o najwyższej próbie 999,9.

100. ROCZNICA UTWORZENIA BANKU POLSKIEGO SA

1924-2024

Niezależny bank centralny
i stabilna własna waluta
są finansową podstawą
rozwoju gospodarczego Polski
i wzrostu dobrobytu
jej obywateli.

PROF. ADAM GLAPIŃSKI
PREZES NBP

STULICIE UTWORZENIA
BANKU POLSKIEGO SA
I WPROWADZENIA
ZŁOTEGO DO OBROTU

WSTĘP

Stabilna waluta i niezależny bank centralny to gwarancja zaufania obywateli do państwa i jego instytucji. Polski złoty oraz niezależność NBP tworzą fundament, na którym opiera się trwały rozwój gospodarczy i bezpieczeństwo ekonomiczne społeczeństwa.

W ostatnich latach gospodarka światowa doświadczyła serii bezprecedensowych szoków. Najpierw pandemia COVID-19 wpędziła świat w recesję, potem jej wtórne efekty oraz agresja Rosji na Ukrainę wywołały silny wzrost cen. Szok inflacyjny dotknął praktycznie wszystkie kraje. Działania zmierzające do ograniczenia kosztów gospodarczych pandemii, a potem do obniżenia inflacji były ogromnym wyzwaniem dla polityki pieniężnej. Początkowo banki centralne musiały bowiem wspierać gospodarki w najgłębszej od dekad recesji, by zaraz potem ograniczać najwyższą od dziesięcioleci inflację. Za każdym razem podejmowały trudne decyzje, z jednej strony dbając o długookresową stabilność cen, z drugiej o ograniczenie strat dla koniunktury, rynku pracy i obywateli.

Skokowy wzrost inflacji, a później systematyczne działania zmierzające do przywrócenia stabilności cen spowodowały, że w niektórych krajach pojawiły się polityczne ataki na banki centralne. Najpierw obwiniano je o doprowadzenie do wysokiej inflacji, później – gdy walczyły z ryzykiem utrwalenia inflacji wywołanej głównie przez szoki podażowe – o nadmierne chłodzenie koniunktury. W efekcie zaczęto kwestionować i podważać niezależność banków centralnych, próbując osiągnąć polityczne cele. W niektórych państwach krytyka ze strony władz publicznych przybrała postać zdecydowanego ataku, polegającego na wywieraniu nacisków mających skłonić banki centralne do podejmowania „pożądanych” decyzji, co zwykle sprowadzało się do presji, by zainicjować politykę luzowania monetarnego. Problem ten dotyczył zarówno gospodarek rozwiniętych, jak i gospodarek wschodzących, w tym Polski.

W konsekwencji dzisiaj niezależność banków centralnych, w tym Narodowego Banku Polskiego, bywa kwestionowana najsilniej od dekad, albowiem niektórzy politycy widzą doraźną korzyść w atakowaniu władz monetarnych. Ataki

te zwykle opierają się na mylnym przekonaniu, że bank centralny – niezależnie od charakteru i skali zewnętrznych szoków makroekonomicznych – może stale i bez negatywnych konsekwencji zapewniać niską inflację, wysoki wzrost gospodarczy, niskie bezrobocie i niskie stopy procentowe. W rzeczywistości – szczególnie w sytuacji silnych szoków podażowych – połączenie tych dążeń bywa trudne, a często niemożliwe.

Na przestrzeni wieków wielokrotnie podejmowano próby sterowania systemem monetarnym w celu osiągnięcia doraźnych korzyści politycznych. Na skutek nadmiernego zadłużenia państwa, często zmuszano władze monetarne do dewaluacji pieniądza, w tym poprzez nadmierne obniżenie stóp procentowych. Wszystkie te próby, choć początkowo dawały ulgę finansom państwa, ostatecznie kończyły się kryzysem zaufania do systemu monetarnego – z dotkliwymi skutkami zarówno dla skarbu państwa, jak i całego społeczeństwa.

Z czasem stało się jasne, że niezależność banku centralnego od innych organów władzy państwowej jest niezbędna do ochrony społeczeństwa przed konsekwencjami błędów w polityce gospodarczej. Dlatego w XX w. w wielu krajach wprowadzono prawne gwarancje niezależności banków centralnych. Porównując sytuację w różnych gospodarkach w latach 70. i 80. XX w., zauważono bowiem, że tam, gdzie banki centralne są bardziej niezależne, tam skuteczniej i przy mniejszych kosztach dla sfery realnej można obniżyć inflację.

Przyznanie bankom centralnym niezależności uwalnia politykę pieniężną od nacisków politycznych, a tym samym zwiększa wiarygodność składanych przez władze monetarne obietnic, co umożliwia im zakotwiczenie oczekiwań inflacyjnych. W ten sposób niezależność sama w sobie sprzyja zapewnieniu stabilności cen, ograniczając straty dla gospodarki. Dzięki niezależności polityka pieniężna dąży do zachowania wartości pieniądza, bez oglądania się na to, czego oczekują od banku centralnego politycy, których horyzont planowania jest zwykle znacznie krótszy.

Niezależność nie jest więc przywilejem banków centralnych, tylko warunkiem koniecznym do skutecznego wypełniania ich mandatu, a więc utrzymania stabilności cen przy możliwie najmniejszym uszczerbku dla sfery realnej i rynku pracy.

Niedawne wydarzenia związane z przywracaniem stabilności cen po globalnym szoku inflacyjnym pokazują także, że niezależne banki centralne, które zbudowały wysoką wiarygodność – a jednocześnie potrafią szybko i zdecydowanie dostosować politykę pieniężną do zmieniających się uwarunkowań – są w stanie prowadzić skuteczną dezinflację bez negatywnych skutków dla aktywności gospodarczej i bez wzrostu bezrobocia.

W tym kontekście warto odwołać się do doświadczeń polityki pieniężnej NBP z ostatnich lat. W Polsce – w ciągu roku, tj. między lutym 2023 r. a lutym 2024 r. – obniżono inflację z 18,4 proc. do 2,8 proc., a więc do niskiego poziomu. Nastąpiło to po silnym zaostrzeniu polityki pieniężnej. Przypomnijmy, że od jesieni 2021 r. do jesieni 2022 r. stopa referencyjna NBP została podwyższona o blisko 7 punktów procentowych (z 0,1 proc. do 6,75 proc.), co było najszybszym i najsilniejszym w historii Rady Polityki Pieniężnej zacieśnieniem monetarnym. Mimo rekordowego podniesienia stóp koszty dezinflacji dla realnej gospodarki i rynku pracy zostały ograniczone. Bo choć w 2023 r. nastąpiło przejściowe osłabienie koniunktury, to już w I kw. 2025 r. realny PKB w Polsce przekraczał o 15 proc. poziom sprzed pandemii, a bezrobocie było najniższe w historii i należało do najniższych w Unii Europejskiej. Fakty te stanowią jednoznaczny dowód, że niezależna polityka pieniężna NBP w ostatnich latach była nie tylko skuteczna w obniżeniu inflacji, ale również sprzyjała zrównoważonemu wzrostowi gospodarczemu i poprawie sytuacji materialnej Polaków.

Dzisiaj, gdy stoimy w obliczu globalnej niepewności i najwyższych w historii potrzeb pożyczkowych budżetu państwa, niezależność Narodowego Banku Polskiego jest fundamentem stabilności i bezpieczeństwa polskiego systemu monetarnego, finansowego i gospodarczego. Zaufanie społeczeństwa

do niezależnego banku centralnego – szczególnie wobec dynamicznie zmieniającego się otoczenia – sprzyja niższym oczekiwaniom inflacyjnym, niższej inflacji i w konsekwencji trwale niższym stopom procentowym. W rezultacie na niezależności banku centralnego korzystają wszyscy, w tym konsumenci, firmy i rząd. W obecnej sytuacji geopolitycznej utrzymanie niezależności NBP zwiększa także strategiczne bezpieczeństwo Polski. Dzięki temu państwo polskie jest w stanie finansować zwiększone wydatki obronne bez ponoszenia dodatkowych kosztów z tym związanych. Dlatego jakiegokolwiek próby naruszania niezależności NBP to igranie z ogniem, albowiem ich skutkiem jest podważanie wiarygodności instytucji banku centralnego, a ostatecznie tworzenie ryzyka kryzysu monetarnego, którego ciężar poniosłoby całe społeczeństwo. Zagrożeń dla niezależności banków centralnych nie wolno zatem bagatelizować.

Trzeba też pamiętać, że wiarygodność łatwo jest utracić, a jej odbudowa wymagałaby wieloletnich wyrzeczeń Polaków. Dlatego niezależność Narodowego Banku Polskiego, zwłaszcza dziś, należy chronić jak najcenniejszy skarb narodowy. Gwarantowana konstytucyjnie niezależność banku centralnego to jedno z największych osiągnięć instytucjonalnych współczesnego państwa polskiego.

W niniejszej publikacji ukazuję zagrożenie niezależności banków centralnych w szerokim ujęciu – historycznym, instytucjonalnym i międzynarodowym – dowodząc, że jest to kwestia kluczowa nie tylko dla polityki pieniężnej, lecz także dla stabilności ustrojowej, zaufania publicznego i długofalowego rozwoju gospodarczego.

Czerwiec 2025 r.

„Niezależność banku centralnego jest filarem współczesnej gospodarki rynkowej, a także warunkiem zapewnienia stabilności makroekonomicznej, w tym stabilności cen. Nic zatem dziwnego, że niezależność banku centralnego to fundament ładu instytucjonalnego każdego demokratycznego i cywilizowanego państwa”^{*}.

prof. dr hab. Adam Glapiński
Prezes NBP

^{*}Wystąpienie
prof. dr. hab. Adama
Glapińskiego,
Prezesa NBP, podczas
uroczystości wręczenia
Odznaki Honorowej
Za zasługi dla bankowości
Rzeczypospolitej
Polskiej oraz Medalu
za Długoletnią Służbę,
10 grudnia 2024 r.,
Warszawa.

Złota moneta o nominale 500 zł została wykonana stemplem lustrzanym i ozdobiona wklejką bursztynową. Na jej rewersie znajduje się wizerunek Bolesława Chrobrego według XVIII-wiecznego medalu autorstwa medaliera Jana Filipa Holzhaeussera, a poniżej – wizerunek awersu denara Princes Polonie, na który został nałożony element bursztynowy. Na awersie – poza stałymi elementami – zostały zaprezentowane stylizowany grot włóczyń św. Maurycego oraz rewers denara Princes Polonie.

ZŁOTA I SREBRNA MONETA KOLEKCJONERSKA

TYSIĄCLECIE KORONACJI BOLESŁAWA CHROBREGO

rok emisji: 2025

Jeden z najważniejszych momentów w historii Polski – koronację Bolesława Chrobrego – Narodowy Bank Polski upamiętnił emisją wyjątkowych monet kolekcjonerskich. Wizerunki Bolesława Chrobrego użyte w emisji monet pochodzą z XVIII i XIX w. Są one efektem kreatywnej wyobraźni artystów i dokumentują zainteresowanie osobą pierwszego polskiego króla.

Srebrna moneta o nominale 100 zł ma wymiary 29,00x29,00x35,50 mm. Jest to pierwsza moneta w kształcie prostopadłościanu wyemitowana przez Narodowy Bank Polski. Na rewersie monety widnieją nominał oraz napis „TYSIĄCLECIE KORONACJI BOLESŁAWA CHROBREGO”. Na awersie znajdują się: napis „Rzeczpospolita Polska”, rok emisji oraz wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej. Na trzech bokach monety zostały zaprezentowane stylizowane sceny z wybranych kwater Drzwi Gnieźnieńskich: z kwatery XVI – wykupienie z rąk Prusów zwłok św. Wojciecha przez Bolesława Chrobrego, z kwatery XVII – przeniesienie ciała św. Wojciecha, z kwatery XVIII – złożenie do grobu w Gnieźnie szczątków świętego. Na głównym boku monety znajduje się wizerunek Bolesława Chrobrego według XVIII-wiecznego medalu autorstwa medaliera Jana Filipa Holzhaeussera.

*Niezależność
banków
centralnych
w teorii*

Strzegąc stabilności cen,
banki centralne tworzą podwaliny
zdrowej i stabilnej gospodarki.
Gdyby rządy miały bezpośrednią
kontrolę nad bankami centralnymi,
politycy mogliby jej nadużywać
do własnych celów.

I
C
S
E
Z
C

WPROWADZENIE

Banki centralne muszą być niezależne politycznie, aby dobrze wykonywać swoje główne zadanie. Dla większości tych instytucji jest nim utrzymywanie stabilności cen. Banki centralne wspierają stabilność makroekonomiczną gospodarek poprzez prowadzenie odpowiedniej, niezależnej polityki pieniężnej. To najważniejszy fundament systemu finansowego państwa.

„Niezależność banku centralnego jest filarem współczesnej gospodarki rynkowej, a także warunkiem zapewnienia stabilności makroekonomicznej, w tym stabilności cen. Nic zatem dziwnego, że niezależność banku centralnego to fundament ładu instytucjonalnego każdego demokratycznego i cywilizowanego państwa”¹.

Skąd jednak wzięła się ta idea? Jak zauważyła dr Olga Szczepańska, dyrektor Departamentu Stabilności Finansowej w Narodowym Banku Polskim, jej źródłem nie była teoria, lecz doświadczenie.

„Niezależność banków centralnych wzięła się nie z badań naukowych, lecz z praktyki. Przełomem był kryzys naftowy w latach 70. XX w. i reakcja na dwucyfrowe poziomy inflacji nawet w najbardziej rozwiniętych gospodarkach”² – wyjaśniła.

„Praktyka pokazała, że perspektywa polityków naturalnie jest krótkoterminowa, cztero-, pięcioletnia. I nie należy ich wcale za to winić – mają swoje cele, odpowiadają przed swoimi wyborcami. [...] A niestety decyzje w zakresie polityki pieniężnej różnią się od polityki fiskalnej. Efekty negatywne są widoczne od razu, bo od razu mamy wyższą stopę procentową dla kredytu. Natomiast wpływ podwyższonych stóp procentowych na zmniejszenie inflacji to dwa-trzy lata [...]” – dodała dr Olga Szczepańska.

Z kolei dr Paweł Szałamacha, członek Zarządu NBP, podczas XXXIII Forum Ekonomicznego w Karpaczu³ przypomniał, że niezależność banków centralnych to stosunkowo nowy standard.

„W latach 90. Polska zreformowała bank centralny odziedziczony po PRL-u, obdarzając go niezależnością. [...] Niezależność ta ma wiele wymiarów: prawny, finansowy, funkcjonalny i personalny. Oznacza to, że polityka pieniężna

1 Wystąpienie prof. dr. hab. Adama Glapińskiego, Prezesa NBP, podczas uroczystości wręczenia Odznaki Honorowej *Za zasługi dla bankowości Rzeczypospolitej Polskiej* oraz Medalu *za Długoletnią Służbę*, 10 grudnia 2024, Warszawa.

2 Wystąpienie dr. Olgi Szczepańskiej podczas konferencji *Narodowy Bank Polski – nowy horyzont*, 11 kwietnia 2024, Warszawa.

3 Wystąpienie dr. Pawła Szałamachy, członka Zarządu NBP, podczas XXXIII Forum Ekonomicznego w Karpaczu, 4 września 2024.

nie może być podporządkowana bieżącym interesom politycznym” – zaznaczył.

„Polityka pieniężna banków centralnych powinna podlegać ocenie opinii publicznej – naukowców, analityków, obywateli. [...] Niestety, sam odczuwam niedosyt głosu nauki w ostatnich latach – głosu opartego na solidnych danych i metodologii, wolnego od intelektualnych uprzedzeń” – dodał dr Paweł Szalamacha, który przypomniał, że zgodnie z Konstytucją RP oraz ustawą o NBP bank centralny ma wyłączne prawo emisji pieniądza i prowadzenia polityki pieniężnej. Inne instytucje państwowe – rząd, Sejm, Senat, prezydent czy sądy – nie mogą wydawać poleceń bankowi centralnemu, uchylać jego decyzji ani karać za działania w obszarze polityki pieniężnej.

„Przykładowo, zgodnie z ustawą założenia polityki pieniężnej są przyjmowane przez Sejm bez głosowania, podobnie roczne sprawozdanie banku centralnego. Taki system stworzyliśmy w latach 90. Na tym polega niezależność banku centralnego. Nie zawsze banki centralne były niezależne i do dzisiaj to nie jest standard powszechnie obowiązujący na świecie [...]. W latach 90. roczny wskaźnik inflacji – nie był to cel inflacyjny, jak go dzisiaj rozumiemy – był ustalany w Polsce przez ministra finansów w budżecie, a założenia polityki pieniężnej przez parlament [...]. Minister finansów zwyczajowo zaniżał ten wskaźnik inflacji poniżej wynikającego z wiarygodnych analiz i osiągał dzięki temu oszczędności budżetowe, gdyż wydatki były liczone według tego zaniżonego wskaźnika, a dochody uzyskiwał zwykle nieco wyższe, wynikające z realnej inflacji” – wyjaśnił dr Paweł Szalamacha.

TEORETYCZNE PODSTAWY NIEZALEŻNOŚCI BANKÓW CENTRALNYCH

Zanim przejdziemy do niezależności banków centralnych, należy sięgnąć do słownikowej definicji słowa „niezależność”. *Uniwersalny słownik języka polskiego*⁴ odsyła do terminu „niezależny”, który jest używany w znaczeniu „niepodporządkowany komuś, czemuś, rozporządzający sobą, samodzielny; niezawisły, niepodległy, wolny”. Jak należy rozpatrywać „niezależność” w kontekście banku centralnego? Bank centralny „to instytucja publiczna, która zarządza walutą danego kraju lub grupy krajów i kontroluje podaż pieniądza, czyli ilość pieniędzy znajdujących się w obiegu. Głównym celem działalności wielu banków centralnych jest stabilność cen. [...] Do podstawowych narzędzi każdego banku centralnego należy wyznaczanie – w ramach polityki pieniężnej – poziomu stóp procentowych”⁵. Stabilność cen wpływa pozytywnie na utrzymanie równowagi makroekonomicznej, co przekłada się na wzrost gospodarczy kraju.

„Cechą charakterystyczną gospodarek rozwiniętych jest to, że mogą się cieszyć niezależnym bankiem centralnym. I to, żeby bank centralny był niezależny od władz fiskalnych, jest o tyle ważne, że celem banku centralnego jest utrzymanie stabilności cen”⁶ – podkreśliła dr hab. Marta Kightley, wiceprezes NBP, pierwszy zastępca Prezesa NBP.

Banki centralne nie zawsze były niezależne, ale z czasem nasiliło się dążenie do uwolnienia polityki pieniężnej od bezpośrednich wpływów politycznych. Zarówno teoria, jak i praktyka potwierdzają, że niezależnemu bankowi centralnemu łatwiej jest utrzymać inflację na niskim poziomie.

Strzegąc stabilności cen, banki centralne tworzą podwaliny zdrowej i stabilnej gospodarki. Gdyby rządy miały bezpośrednią kontrolę nad bankami centralnymi, politycy mogliby jej nadużywać do własnych celów: tak sterować stopami procentowymi, aby krótkoterminowo pobudzić wzrost gospodarczy lub wykorzystywać środki banku centralnego do finansowania populistycznych programów. W dłuższej perspektywie byłoby to fatalne dla gospodarki⁷.

W literaturze przedmiotu oraz w praktyce funkcjonowania banków centralnych wyróżnia się kilka wymiarów niezależności. „W szczególności możemy mówić

⁴ *Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. prof. Stanisław Dubisz, Warszawa 2003, s. 990.

⁵ EBC, Czym zajmuje się bank centralny?, 10.07.2015, <https://www.ecb.europa.eu/ecb-and-you/explainers/tell-me/html/what-is-a-central-bank.pl.html>, dostęp: 26.06.2025.

⁶ Dr hab. Marta Kightley, *Niezależność NBP to fundament*, OF TV, 17.06.2024.

⁷ EBC, Znaczenie niezależności EBC, 12.01.2017, https://www.ecb.europa.eu/ecb-and-you/explainers/tell-me-more/html/ecb-independent.pl.html?utm_source=chatgpt.com, dostęp: 10.04.2025.

o niezależności finansowej, funkcjonalnej, instytucjonalnej i personalnej banków centralnych. Obejmują one m.in. zakaz finansowania deficytu sektora finansów publicznych, jasne sprecyzowanie głównego zadania banku centralnego, zakaz wydawania instrukcji dotyczących polityki pieniężnej czy zagwarantowanie ustalonych i relatywnie długich kadencji decydentów, przy jednoczesnym ograniczeniu możliwości ich wielokrotnej reelekcji”⁸.

Dr Joanna Niedźwiedzińska podkreśliła, że „Kluczowe znaczenie ma przy tym rozróżnienie niezależności *de jure* i *de facto*. W przypadku bowiem nawet bardzo jasno sprecyzowanych rozwiązań prawnych zapewniających bankom centralnym niezależność, powiązania nieformalne mogą negatywnie oddziaływać na wiarygodność polityki pieniężnej. Dlatego też duże znaczenie ma kolegiałość podejmowania decyzji, która jest dodatkowym zabezpieczeniem polityki pieniężnej przed nadmierną ingerencją władzy politycznej, dla której często liczą się efekty działań w krótszym horyzoncie czasowym”⁹.

8,9 Dr Joanna Niedźwiedzińska, *Niezależność banków centralnych a wiarygodność polityki pieniężnej*, 30.08.2022, <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/rynki-finansowe/bankowosc/niezalezosc-bankow-centralnych-a-wiarygodnosc-polityki-pienieznej/>, dostęp: 26.06.2025.

**POSIEDZENIE GUBERNATORÓW BANKU ROZRACHUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH
(BANK FOR INTERNATIONAL SETTLEMENTS – BIS)**

1 marca 2025 r., Kapsztad, RPA, źródło: Bank Rozrachunków Międzynarodowych

Inny autor wskazał, że „Najszerzy zakres ma niezależność funkcjonalna, odnosi się bowiem do uprawnień banku centralnego w sferze samodzielnego kształtowania polityki pieniężnej i jej realizacji, a przede wszystkim do swobodnego doboru instrumentów, bez obowiązku uzyskiwania zgody na ich użycie od jakichkolwiek podmiotów publicznych czy prywatnych. Oznacza to, że bank centralny samodzielnie określa strategię polityki pieniężnej i dobiera do nich instrumenty, bez konieczności uzyskiwania akceptacji bądź nawet konsultacji z jakimkolwiek organem konstytucyjnym czy pozakonstytucyjnym. [...] Drugi aspekt niezależności NBP dotyczy jego instytucjonalnego charakteru. Oznacza to, iż odnosi się on do pozycji, którą bank centralny zajmuje w systemie organów państwa, oraz do procedury powoływania i odwoływania władz banku centralnego i ich pozycji. [...] Za niezbędny komponent niezależności instytucjonalnej NBP należy uznać jej aspekt personalny (osobowy), który niekiedy kwalifikowany jest przez niektórych autorów odrębnie. Personalny aspekt niezależności wyraża się przez okres kadencji prezesa NBP oraz członków RPP. [...] Ostatnim aspektem niezależności NBP jest niezależność finansowa niezbędna do piastowania konstytucyjnie i ustawowo zdefiniowanego mandatu. Rozumie się ją jako prawne określenie stabilnych zasad tworzenia i podziału funduszy banku centralnego, tak aby uniemożliwić wywieranie nacisku na bank centralny i jego decyzje, na przykład przez ograniczanie lub pozbawianie środków na bieżącą działalność czy utrzymanie niezbędnej infrastruktury lokalowej i sprzętowej oraz wynagrodzeń personelu”¹⁰.

10 Dr hab. Rafał Sura,
*Niezależność Narodowego
Banku Polskiego a relacje
z Parlamentem RP*,
„Przegląd Sejmowy” 2021,
nr 4(165), s. 110–113.

1.3

DLACZEGO NIEZALEŻNOŚĆ BANKÓW CENTRALNYCH JEST TAK WAŻNA?

1

UTRZYMYWANIE
STABILNOŚCI CEN

Empiryczne badania pokazują, że kraje z bardziej niezależnymi bankami centralnymi mają tendencję do utrzymywania niższej i bardziej stabilnej inflacji. Dzięki niezależności jest możliwe prowadzenie polityki pieniężnej ukierunkowanej na utrzymanie wartości pieniądza bez ulegania presji wynikającej z bieżących potrzeb fiskalnych rządu.

2

WSPIERANIE
DŁUGOTERMINOWEGO
WZROSTU GOSPODARCZEGO

Stabilność cen sprzyja podejmowaniu racjonalnych decyzji inwestycyjnych i konsumpcyjnych, co przekłada się na zrównoważony wzrost gospodarczy. Niezależność instytucji odpowiedzialnej za politykę pieniężną wspiera przewidywalność otoczenia makroekonomicznego – jednego z kluczowych warunków rozwoju.

3

OCHRONA PRZED
POLITYCZNYMI
INGERENCJAMI

W sytuacjach napięć budżetowych rządy mogą dążyć do finansowania deficytu poprzez dodruk pieniądza lub wpływanie na stopy procentowe. Niezależność banku centralnego ogranicza te praktyki, chroniąc gospodarkę przed nadmierną inflacją i destabilizacją rynku finansowego.

1.4

1

KONFLIKTY Z RZĄDEM

WYZWANIA ZWIĄZANE Z NIEZALEŻNOŚCIĄ BANKÓW CENTRALNYCH

Niezależność banku centralnego może prowadzić do szkodliwych napięć między polityką pieniężną a fiskalną – zwłaszcza gdy rząd oczekuje wsparcia w realizacji polityki gospodarczej, np. poprzez obniżanie stóp procentowych w okresach przedwyborczych. W skrajnych przypadkach może dojść do prób podważania autorytetu banku centralnego, a nawet zmian ustawowych ograniczających jego niezależność.

Podczas Forum w Karpaczu (wrzesień 2024) do tego problemu odniósł się dr Paweł Szalamacha, członek Zarządu NBP. Przypomniął, że w przestrzeni publicznej pojawił się argument, że artykuł 220 ust. 2 Konstytucji RP zakazuje NBP operacji otwartego rynku. Jednak – wyjaśniał członek Zarządu NBP – przepis ten odnosi się do ministra finansów i zabrania mu finansowania deficytu przez bank centralny, a nie ogranicza uprawnień NBP. Interpretowanie go inaczej to próba nadania przepisowi znaczenia, którego ten nie ma. To jakby zakaz sprzedaży Lasów Państwowych interpretować jako zakaz sprzedaży prywatnych lasów – argumentował.

2

OGRANICZONA ODPOWIEDZIALNOŚĆ WOBEC OBYWATELI

Bank centralny, choć działa w interesie publicznym, nie podlega wprost demokratycznej kontroli. Może to rodzić pytania o przejrzystość jego poczyni. Stąd współczesne banki centralne informują o swojej działalności, prezentując raporty, analizy, zapewniając transparentność podejmowanych decyzji, a także poprzez aktywną komunikację społeczną.

Fot. NBP

**NIEFORMALNE POSIEDZENIE RADY UNII EUROPEJSKIEJ DS. GOSPODARCZYCH I FINANSOWYCH
(ECONOMIC AND FINANCIAL AFFAIRS COUNCIL – ECOFIN)**

10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa

NIEFORMALNE POSIEDZENIE
RADY UNII EUROPEJSKIEJ
DS. GOSPODARCZYCH I FINANSOWYCH
(ECONOMIC AND FINANCIAL
AFFAIRS COUNCIL – ECOFIN)

10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa

Fot. NBP

Niezależność banków centralnych na świecie

W świecie pełnym zawirowań
geopolitycznych, napięć gospodarczych
i niestabilności cen, niezależność banku
centralnego stanowi swoisty kompas,
pozwalający zachować orientację nawet
w najtrudniejszych warunkach.

II
CZĘŚĆ

WPROWADZENIE

Niezależność banku centralnego to jedna z tych idei, które z pozoru mogą wydawać się technokratyczne, lecz w rzeczywistości niosą głęboki ładunek znaczeniowy – zarówno gospodarczy, jak i społeczny. Jest ona nie tylko instytucjonalno-prawną gwarancją sprawnego prowadzenia polityki pieniężnej, ale także fundamentem zaufania obywateli do państwa, które potrafi oddzielić doraźne interesy polityczne od długofalowego dobra wspólnego.

W świecie pełnym zawirowań geopolitycznych, napięć gospodarczych i niestabilności cen, niezależność banku centralnego stanowi swoisty kompas, pozwalający zachować orientację nawet w najtrudniejszych warunkach.

„Wiarygodność opiera się na niezależności: bank centralny nie powinien podlegać dominacji fiskalnej ani politycznej i powinien mieć zagwarantowaną swobodę doboru instrumentów najbardziej adekwatnych do realizacji powierzonego mu mandatu. Ustawodawcy powinni zatem chronić niezależność banków centralnych, ponieważ stanowi ona fundament dla wypełnienia mandatu, który sami im przypisali” – powiedział dr Mario Draghi, prezes Europejskiego Banku Centralnego (EBC) w latach 2011–2019, podczas pierwszego wykładu im. Lamfalussy’ego¹. Te słowa, mimo upływu lat, nie straciły na aktualności – przeciwnie, dziś wybrzmiewają jeszcze dobitniej.

W niniejszym rozdziale przybliżam, jak ta zasada niezależności jest interpretowana, wdrażana i chroniona w międzynarodowym środowisku bankowości centralnej. Przywołuję wypowiedzi liderów i stanowiska instytucji, dla których niezależność nie jest postulatem, lecz koniecznością.

¹ Dr Mario Draghi,
*Text of the First
Lamfalussy Lecture*,
wykład wygłoszony
przez dr. Mario Draghiego,
prezesa Europejskiego
Banku Centralnego
w latach 2011–2019,
w Narodowym Banku
Belgii, 26 października
2018, Bruksela.

ZASADA NIEZALEŻNOŚCI BANKU CENTRALNEGO W SYSTEMIE PRAWNYM I PRAKTYCE FUNKCJONOWANIA UNII EUROPEJSKIEJ

Niezależność banku centralnego jest podstawową, fundamentalną zasadą zapisaną w aktach prawnych ustanawiających porządek instytucjonalny UE, tj. w Traktacie o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (art. 130) i załączonym do niego Statucie Europejskiego Systemu Banków Centralnych (ESBC) i EBC (art. 7). Przywołany artykuł 130 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej stanowi jednoznaczną podstawę prawną niezależności EBC oraz ESBC. Zasada ta, będąca jednym z filarów unijnej architektury instytucjonalnej, zakłada całkowitą autonomię decyzyjną banków centralnych w zakresie powierzonych im zadań – wolną od zewnętrznych nacisków, oczekiwań czy sugestii ze strony władz politycznych, zarówno na poziomie unijnym, jak i krajowym.

Dopełnieniem tej zasady jest artykuł 7 Statutu ESBC i EBC, który potwierdza, że niezależność banków centralnych nie jest tylko postulatem ustrojowym, lecz także twardą regułą gry, zapewniającą przejrzystość, stabilność i odporność polityki pieniężnej na pokusy krótkoterminowych korzyści politycznych.

Zgodnie z tą zasadą EBC i krajowe banki centralne oraz członkowie ich organów decyzyjnych nie mogą zwracać się o instrukcje do instytucji i organów unijnych, rządów państw członkowskich UE i innych organów ani przyjmować od nich żadnych instrukcji. Z kolei instytucje i organy unijne oraz rządy państw członkowskich są zobowiązane do poszanowania tej zasady i nie mogą wywierać wpływu na organy decyzyjne EBC lub krajowe banki centralne.

Warto zauważyć, że zasada niezależności EBC i pozostałych banków centralnych ESBC została ujęta w przepisach prawa pierwotnego (traktacie), a nie wtórne-go, aby podkreślić jej fundamentalny, wręcz „konstytucyjny” charakter. Niezależność EBC jest związana z podstawowym celem jego działalności, jakim jest utrzymanie stabilności cen i z jego wyłączną kompetencją w zakresie polityki pieniężnej. Stanowi zabezpieczenie przed wszelkiego rodzaju wpływami, które mogłyby zagrozić realizacji podstawowego celu. Niezależność nie jest więc celem samym w sobie, lecz niezbędnym elementem porządku pieniężnego, który nadaje priorytetowe znaczenie celowi stabilności cen².

² Por. Hanspeter K. Scheller, *The European Central Bank. History, role and functions*, European Central Bank, 2004, s. 121.

„Wiarygodność opiera się na
niezależności: bank centralny nie
powinien podlegać dominacji fiskalnej
ani politycznej i powinien mieć
zagwarantowaną swobodę doboru
instrumentów najbardziej adekwatnych
do realizacji powierzonego mu
mandatu. Ustawodawcy powinni
zatem chronić niezależność banków
centralnych, ponieważ stanowi ona
fundament dla wypełnienia mandatu,
który sami im przypisali”.

DR MARIO DRAGHI
PREZES EUROPEJSKIEGO BANKU CENTRALNEGO
W LATACH 2011–2019

TEXT OF THE FIRST LAMFALUSSY LECTURE

wykład wygłoszony w Narodowym Banku Belgii,
26 października 2018 r., Bruksela

Dlatego też przy ocenie spełniania warunków niezbędnych do przystąpienia do europejskiej unii gospodarczej i walutowej, wśród których jest zgodność krajowego prawa m.in. z art. 130 TFUE, szczególną uwagę zwraca się na kwestię niezależności banku centralnego i upewnienie się, że zarówno formalne przepisy, jak i praktyka ich stosowania są zgodne z zasadą niezależności³.

W styczniu 2025 r. prezes Europejskiego Banku Centralnego, Christine Lagarde, całe swoje przemówienie⁴ pt. *Central bank independence in an era of volatility*, zaprezentowane podczas Lamfalussy Lectures Conference w Budapeszcie, poświęciła tematyce niezależności banków centralnych. Przypomniała, że niezależność banków centralnych nie jest wartością abstrakcyjną, lecz praktycznym narzędziem, które umożliwiło skuteczną reakcję na bezprecedensowy wzrost inflacji po pandemii COVID-19. Jak podkreśliła: „Ten z trudem osiągnięty postęp był w znacznej mierze zasługą niezależności banków centralnych, która umożliwiła im, w dążeniu do zapewnienia stabilności cen, podejmowanie trudnych, lecz niezbędnych decyzji w zakresie polityki pieniężnej”, chroniąc w ten sposób zakotwiczenie oczekiwań inflacyjnych oraz fundamenty długofalowego wzrostu gospodarczego. „Istnieją dowody sugerujące, że presja polityczna na decyzje banku centralnego jest jednym z czynników, które mogą w znaczny sposób przyczyniać się do zmienności makroekonomicznej. Stwierdzono na przykład, że stały nacisk polityczny na bank centralny wpływa na poziom i wahania kursów walutowych, zysków z obligacji i premii za ryzyko”⁵.

W podsumowaniu zaś Lagarde, odwołując się do słów dr. Lamfalussy’ego, który opisał zadanie wprowadzenia euro jako „rejs po nieznanym wodach”, zauważyła, że: „W czasach zmienności również niezależne banki centralne muszą żeglować po nieznanym wodach” i „zapewne nadal będą się mierzyć z otoczeniem makroekonomicznym o większej zmienności niż w czasach Wielkiego Umiarkowania. Dlatego nadal bezwzględnie konieczne jest zachowanie przez nie [banki centralne] niezależności, dzięki której będą mogły w pełni wywiązywać się ze swojego zadania w zakresie utrzymywania stabilności cen”.

3 Por. ECB, Convergence Report, June 2024, s. 16.

4, 5 Przemówienie pt. *Central bank independence in an era of volatility* [Niezależność banku centralnego w erze niestabilności], zaprezentowane podczas Lamfalussy Lectures Conference, upamiętniającej jednego z najbardziej wpływowych ekonomistów XX w., zwanego „ojcem euro” – dr. Alexandra Lamfalussy’ego. Wydarzenie, zorganizowane przez węgierski bank centralny – Magyar Nemzeti Bank – odbyło się 27 stycznia 2025 w Budapeszcie (nagranie przemówienia zarejestrowano we Frankfurcie nad Menem 15 stycznia 2025).

Fot. NBP

**NIEFORMALNE POSIEDZENIE RADY UNII EUROPEJSKIEJ DS. GOSPODARCZYCH I FINANSOWYCH
(ECONOMIC AND FINANCIAL AFFAIRS COUNCIL – ECOFIN)**

10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa

Trafnie ujął tę zależność Frank Elderson, członek Zarządu EBC, w przemówieniu zatytułowanym *The rule of law as a constitutional pillar of European central banking* wygłoszonym 9 czerwca 2025 r. przed włoskim Trybunałem Konstytucyjnym. Wskazał on, że: „Skuteczność banku centralnego w wypełnianiu jego mandatu w zakresie stabilności cen zależy od jego niezależności”. W ten sposób połączył zagadnienie niezależności banków centralnych z fundamentami państwa prawa, przypominając, że tylko instytucje funkcjonujące według jasnych i stabilnych reguł prawnych, wolne od zewnętrznych nacisków, są w stanie konsekwentnie realizować swoje cele w długim horyzoncie czasowym.

**NIEFORMALNE POSIEDZENIE
RADY UNII EUROPEJSKIEJ
DS. GOSPODARCZYCH
I FINANSOWYCH
(ECONOMIC AND FINANCIAL
AFFAIRS COUNCIL – ECOFIN)**

10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa

„Istnieją dowody sugerujące, że presja polityczna na decyzje banku centralnego jest jednym z czynników, które mogą w znaczny sposób przyczyniać się do zmienności makroekonomicznej. Stwierdzono na przykład, że stały nacisk polityczny na bank centralny wpływa na poziom i wahania kursów walutowych, zysków z obligacji i premii za ryzyko”.

CHRISTINE LAGARDE
PREZES EUROPEJSKIEGO BANKU CENTRALNEGO
CENTRAL BANK INDEPENDENCE IN AN ERA
OF VOLATILITY

Lamfalussy Lectures Conference,
27 stycznia 2025 r., Budapeszt

„W czasach zmienności również niezależne banki centralne muszą żeglować po nieznanych wodach [...] [i] zapewne nadal będą się mierzyć z otoczeniem makroekonomicznym o większej zmienności niż w czasach Wielkiego Umiarkowania. Dlatego nadal bezwzględnie konieczne jest zachowanie przez nie niezależności, dzięki której będą mogły w pełni wywiązywać się ze swojego zadania w zakresie utrzymywania stabilności cen”.

CHRISTINE LAGARDE
PREZES EUROPEJSKIEGO BANKU CENTRALNEGO
CENTRAL BANK INDEPENDENCE IN AN ERA
OF VOLATILITY

Lamfalussy Lectures Conference,
27 stycznia 2025 r., Budapeszt

NIEFORMALNE POSIEDZENIE
RADY UNII EUROPEJSKIEJ
DS. GOSPODARCZYCH I FINANSOWYCH
(ECONOMIC AND FINANCIAL
AFFAIRS COUNCIL – ECOFIN)

10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa

6 Dr Joachim Nagel, *Deutschland muss die Rolle in Europa ernster nehmen* [Niemcy muszą podejść poważniej do swojej roli w Europie], wywiad dla „Süddeutsche Zeitung”, 13 maja 2025.

7 Dr Jens Weidmann, *Zu möglichen langfristigen Folgen der Coronakrise für Wirtschaft und Geldpolitik* [O możliwych długoterminowych skutkach kryzysu koronawirusowego dla gospodarki i polityki pieniężnej], wykład online na Uniwersytecie Humboldtów w Berlinie, 16 grudnia 2020.

8 W artykule opublikowanym 30 października 2024 na stronie internetowej banku centralnego Republiki Czeskiej, w dziale FAQ, jako odpowiedź na pytanie *Why is the CNB independent?* [Dlaczego CNB jest niezależny?].

Z kolei dr Joachim Nagel, prezes Deutsche Bundesbanku, zaznaczył, że: „Niezależność banków centralnych to DNA dobrej polityki pieniężnej. Historia uczy nas, że bez tej niezależności banki centralne nie są w stanie osiągnąć i utrzymać stabilności cen z pożytkiem dla wszystkich”⁶. Słowa prezesa Deutsche Bundesbanku wyrażają pogląd, który od dekad umacnia się we współczesnej bankowości centralnej i dziś w wielu jurysdykcjach jest zapisany w prawie jako naczelną zasadą porządku gospodarczego państw demokratycznych.

Potrzebę stania na straży tej niezależności – również w warunkach długotrwale niskiej inflacji – mocno podkreślał dr Jens Weidmann⁷, prezes Deutsche Bundesbanku w latach 2011–2021, w wykładzie wygłoszonym 16 grudnia 2020 r. na Uniwersytecie Humboldtów w Berlinie. Przestrzegał on przed złudnym przekonaniem, że w otoczeniu niskiej inflacji cele polityki fiskalnej i pieniężnej stają się tożsame, a niezależność banków centralnych – zbędna. Takie podejście określił wprost jako „iluzję”. Z niepokojem odniósł się także do tendencji rozszerzania mandatu banków centralnych o zadania wykraczające poza ich podstawową misję – zarówno w zakresie polityki gospodarczej i fiskalnej, jak i klimatycznej. Przypomniał również, że „Liczne badania empiryczne w ostatnich dziesięcioleciach wykazały negatywny związek między inflacją i niezależnością banków centralnych, co jasno wskazuje, że niezależne banki centralne są w stanie lepiej strzec stabilności cen niż inne”.

W podobnym duchu wypowiadają się nasi sąsiedzi z południa. Narodowy Bank Czeski – Česká národní banka (CNB) – przypomniał, że: „Niezależność banku centralnego jest kluczowym warunkiem skutecznej realizacji polityki pieniężnej, a tym samym zrównoważonego, bezinflacyjnego wzrostu gospodarczego”⁸. To zwięzłe stwierdzenie poprzedza pogłębiona refleksja, w której czescy bankowcy nie tylko uzasadniają wagę autonomii banku centralnego, lecz także pokazują, jak konkretne mechanizmy – takie jak niezależność personalna, instytucjonalna, operacyjna czy finansowa – przekładają się na rzeczywistą odporność CNB na presję polityczną. Co więcej, doświadczenia Czech

z lat 2000–2001, kiedy to – pod wpływem zmian legislacyjnych – doszło do czasowego ograniczenia niezależności banku, a następnie jej konstytucyjnego przywrócenia, stanowią cenne ostrzeżenie: nawet w krajach o ugruntowanej demokracji należy czujnie strzec autonomii banku centralnego jako filaru stabilności makroekonomicznej.

Fot. NBP

**PREZES NBP PROF. DR HAB. ADAM GLAPIŃSKI
Z CZŁONKIEM ZARZĄDU NARODOWEGO BANKU CZESKIEGO JANEM PROCHÁZKA**

*Nieformalne posiedzenie Rady Unii Europejskiej ds. Gospodarczych i Finansowych
(Economic and Financial Affairs Council – ECOFIN), 10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa*

Warto w tym kontekście przywołać refleksję dr. Ollego Rehna, prezesa Suomen Pankki – banku centralnego Finlandii. W swoim wystąpieniu⁹ z przekonaniem podkreślił: „Istnieje wiele badań empirycznych, które pokazują, jak ogromne znaczenie ma niezależność banku centralnego dla stabilnych cen, dobrze zakotwiczonych oczekiwań inflacyjnych, zrównoważonego wzrostu i wysokiego zatrudnienia. W Europie niezależność banku centralnego jest silnie umocowana

9 Dr Olli Rehn, wystąpienie podczas Washington Economic Festival, 24 kwietnia 2025, zatytułowane *The European Economy in the New Landscape of Power Politics and Trade Protectionism* [Europejska gospodarka w nowym układzie sił politycznych i protekcjonizmu handlowego], dostępne na stronie internetowej banku centralnego Finlandii, <https://www.suomenpankki.fi/en/news-and-topical/speeches-and-interviews/2025/the-european-economy-in-the-new-landscape-of-power-politics-and-trade-protectionism/>, dostęp: 14.07.2025.

„Liczne badania empiryczne w ostatnich dziesięcioleciach wykazały negatywny związek między inflacją i niezależnością banków centralnych, co jasno wskazuje, że niezależne banki centralne są w stanie lepiej strzec stabilności cen niż inne”.

DR JENS WEIDMANN
PREZES DEUTSCHE BUNDESBANKU W LATACH 2011–2021
ZU MÖGLICHEN LANGFRISTIGEN FOLGEN DER CORONAKRISE
FÜR WIRTSCHAFT UND GELDPOLITIK
wykład online, Uniwersytet Humboldtów, 16 grudnia 2020 r., Berlin

„Istnieje wiele badań empirycznych, które pokazują, jak ogromne znaczenie ma niezależność banku centralnego dla stabilnych cen, dobrze zakotwiczonych oczekiwań inflacyjnych, zrównoważonego wzrostu i wysokiego zatrudnienia. W Europie niezależność banku centralnego jest silnie umocowana w Traktacie o Unii Europejskiej”.

DR OLLI REHN
PREZES SUOMEN PANKKI
THE EUROPEAN ECONOMY IN THE NEW LANDSCAPE
OF POWER POLITICS AND TRADE PROTECTIONISM
Washington Economic Festival, 24 kwietnia 2025 r.

**PREZES NBP PROF. DR HAB. ADAM GLAPIŃSKI
Z PREZESEM DEUTSCHE BUNDESBANKU
DR. JOACHIMEM NAGELEM**

*Nieformalne posiedzenie Rady Unii Europejskiej
ds. Gospodarczych i Finansowych
(Economic and Financial Affairs Council – ECOFIN),
10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa*

„Skuteczność banku centralnego
w wypełnianiu jego mandatu
w zakresie stabilności cen
zależy od jego niezależności”.

FRANK ELDERSON
CZŁONEK ZARZĄDU EBC
THE RULE OF LAW AS A CONSTITUTIONAL
PILLAR OF EUROPEAN CENTRAL BANKING

Przemówienie wygłoszone
przed włoskim Trybunałem Konstytucyjnym,
9 czerwca 2025 r.

„Niezależność banków centralnych
to DNA dobrej polityki pieniężnej.
Historia uczy nas, że bez tej niezależności
banki centralne nie są w stanie osiągnąć
i utrzymać stabilności cen
z pożytkiem dla wszystkich”.

DR JOACHIM NAGEL
PREZES DEUTSCHE BUNDESBANKU
DEUTSCHLAND MUSS DIE ROLLE IN EUROPA ERNSTER NEHMEN

Wywiad dla „Süddeutsche Zeitung”, 13 maja 2025 r.

w Traktacie o Unii Europejskiej”. Zauważył przy tym, że w ramach Eurosystemu zasada ta znajduje odzwierciedlenie zarówno w zapisach prawa, jak i w codziennej praktyce instytucjonalnej.

Wypowiedź fińskiego bankowca to nie tylko wyraz poparcia dla niezależności jako fundamentu nowoczesnej bankowości centralnej, lecz także diagnoza źródeł napięć na rynkach finansowych. Prezes Rehn zwrócił uwagę, że wszelkie próby osłabienia niezależności banków centralnych – niezależnie od tego, czy wynikają z bezpośrednich nacisków politycznych, czy z braku zrozumienia ich roli – niosą ze sobą ryzyko poważnych kosztów gospodarczych i społecznych. To ważne przypomnienie, że niezależność banku centralnego nie jest teoretycznym postulatem, lecz realnym filarem stabilności makroekonomicznej, na którym opiera się zarówno skuteczność polityki pieniężnej, jak i zaufanie obywateli do instytucji publicznych.

Podobne przesłanie wybrzmiało w wypowiedziach prezesa Banku Grecji dr. Yannisa Stournarasa. Podczas spotkania *Les Rencontres Économiques d'Aix-en-Provence* w lipcu 2025 r. podkreślił on, że: „[...] doświadczenie pokazało, że politycznie niezależny bank centralny jest najlepiej przygotowany do zapewnienia stabilności cen swoim obywatelom”.

Już wcześniej, w trakcie debaty zorganizowanej przez think tank *Circle of Ideas* w maju 2020 r., Stournaras przypominał, że: „Jeśli chodzi o niezależność, istnieją ważne powody, dla których EBC stał się niezależnym bankiem centralnym od momentu powstania w 1999 r. Liczne badania przeprowadzone w latach 80. i 90., w których porównywano wyniki banków centralnych, wykazały, że niezależne banki centralne – a najlepszym przykładem był Deutsche Bundesbank – radziły sobie znacznie lepiej niż inne banki centralne. Niezależne banki centralne zapewniały niższe bezrobocie i niższą inflację niż inne, ponieważ były wolne od nacisków politycznych”.

W tym duchu wypowiadali się także prezesi banków centralnych innych państw europejskich. Szczególnie dobitnie zabrzmiały słowa prof. dr. Klaasa Knota,

prezesa De Nederlandsche Bank, wygłoszone podczas przemówienia otwierającego drugi dzień warsztatów DNB-Risk Management pt. *Central Bank Capital in Turbulent Times* w kwietniu 2024 r.: „Jednocześnie właśnie wtedy [w warunkach turbulencji gospodarczych] potwierdza się kluczowa rola, jaką niezależny bank centralny odgrywa w stabilizacji rynków finansowych – w zapobieganiu presji deflacyjnej lub inflacyjnej lub w walce z nią – oraz w ochronie naszego dobrobytu gospodarczego”.

Fot. NBP

**PREZES NBP PROF. DR HAB. ADAM GLAPIŃSKI
Z PREZESEM De NEDERLANDSCHE BANK PROF. DR. KLAASEM KNOTEM**

*Nieformalne posiedzenie Rady Unii Europejskiej ds. Gospodarczych i Finansowych
(Economic and Financial Affairs Council – ECOFIN), 10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa*

SIEDZIBA ODDZIAŁU
OKRĘGOWEGO NBP
W KRAKOWIE.

Fot. NBP

„Jeśli chodzi o niezależność, istnieją ważne powody, dla których EBC stał się niezależnym bankiem centralnym od momentu powstania w 1999 r. Liczne badania przeprowadzone w latach 80. i 90., w których porównywano wyniki banków centralnych, wykazały, że niezależne banki centralne – a najlepszym przykładem był Deutsche Bundesbank – radziły sobie znacznie lepiej niż inne banki centralne. Niezależne banki centralne zapewniały niższe bezrobocie i niższą inflację niż inne, ponieważ były wolne od nacisków politycznych”.

DR YANNIS STOURNARAS
PREZES BANKU GRECJI
Debata think tanku
Circle of Ideas, maj 2020 r.

To ważne przypomnienie, że niezależność banku centralnego nie jest strategią zarezerwowaną na „ładną pogodę”, lecz raczej kompasem, który umożliwia bezpieczną nawigację przez najbardziej wzburzone wody gospodarki. Prezes holenderskiego banku centralnego podkreślił, że zasada ta ma charakter uniwersalny – szczególnie w obliczu kryzysów, które świat już przeżył, takich jak globalny kryzys finansowy czy pandemia COVID-19, jak również tych, które wciąż trwają: napięcia geopolityczne, zmiany klimatyczne czy niepewność na rynkach surowców. To właśnie one wystawiają banki centralne na próbę – sprawdzają ich zdolność do utrzymania stabilności cen, ich odporność instytucjonalną oraz – co może najistotniejsze – zaufanie społeczne, którym zostały obdarzone.

W czasach prób to nie deklaracje są ważne, lecz konsekwentna niezależność staje się miarą siły i wiarygodności banku centralnego.

Podobną opinię wyraził Gabriel Makhlouf, prezes Central Bank of Ireland, który stwierdził¹⁰: „Zaufany, niezależny i dobrze funkcjonujący bank centralny jest istotnym elementem każdej dobrze zaprojektowanej struktury instytucjonalnej”.

Do tej refleksji irlandzki bankowiec powrócił również 13 marca 2025 r. w wystąpieniu zatytułowanym *The value of trusted institutions*¹¹. Wówczas przypomniał, że „powszechnie uznaje się istotną rolę, jaką niezależność banku centralnego odgrywa w utrzymywaniu inflacji pod kontrolą. Umożliwia ona spełnienie oczekiwań społeczeństwa, że władze monetarne będą działać w przewidywalny sposób, realizując swoje cele i skutecznie wypełniając swój mandat. Aby jednak nadal dysponować przestrzenią do niezależnego działania, musimy cieszyć się zaufaniem społeczeństwa, któremu służymy”.

Słowa te stanowią ważny głos w europejskiej debacie na temat roli banków centralnych – pokazując, że ich siła i wiarygodność wynikają nie tylko z prawnych gwarancji niezależności, ale także z umiejętności działania w ramach spójnego, dobrze zakorzonego ładu instytucjonalnego oraz ze zdolności do utrzymania społecznego zaufania, bez którego żadna niezależność nie może trwać długo.

10 Gabriel Makhlouf, *Central Banks, Economic Stability and Social Capital: What's the Connection?* [Banki centralne, stabilność gospodarcza i kapitał społeczny – jaki jest związek?], wystąpienie wygłoszone 16 lutego 2023 w London School of Economics.

11 Gabriel Makhlouf, *The Value of Trusted Institutions* [Wartość zaufanych instytucji], wykład wygłoszony w ramach cyklu wykładów im. Ante Čičina-Šaina, 13 marca 2025, Zagrzeb.

Fot. NBP

**PREZES NBP PROF. DR HAB. ADAM GLAPIŃSKI
Z PREZESEM CENTRAL BANK OF IRELAND GABRIELEM MAKHLOUFEM**

*Nieformalne posiedzenie Rady Unii Europejskiej ds. Gospodarczych i Finansowych
(Economic and Financial Affairs Council – ECOFIN), 10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa*

2.3

NIEZALEŻNOŚĆ BANKU CENTRALNEGO – PERSPEKTYWA BANKÓW SPOZA UE

Prezes Banku Anglii, dr Andrew Bailey, w szczególny sposób podkreślał znaczenie niezależności banku centralnego w obliczu ekstremalnych wyzwań¹²: „Nowoczesna bankowość centralna opiera się na swojej niezależności. [...] Jesteśmy niezależni od rządów na warunkach określonych w ustawodawstwie. Nie jesteśmy jednak niezależni od ludzi, którym służymy. Naszą niezależność przyznali nam ich przedstawiciele w parlamentach”. Wypowiedź ta doskonale wpisuje się w szerszą debatę o roli i odpowiedzialności banków centralnych w trudnych czasach.

12 Dr Andrew Bailey, *Central Banking in Extreme Adversity* [Bankowość centralna w obliczu skrajnych przeciwności losu], wystąpienie wygłoszone podczas 9. wspólnej konferencji badawczej NBU–NBP (9th NBU–NBP Annual Research Conference), 20–21 czerwca 2025, Kijów.

„Nowoczesna bankowość centralna
opiera się na swojej niezależności. [...]
Jesteśmy niezależni od rządów
na warunkach określonych
w ustawodawstwie.
Nie jesteśmy jednak niezależni
od ludzi, którym służymy.
Naszą niezależność
przyznali nam ich przedstawiciele
w parlamentach”.

DR ANDREW BAILEY
PREZES BANKU ANGLII

Wystąpienie podczas 9. wspólnej konferencji badawczej
NBU-NBP (9th NBU-NBP Annual Research Conference),
20-21 czerwca 2025 r., Kijów

„Fed jest odseparowany od krótkoterminowych nacisków politycznych – co często określa się mianem «niezależności». Kongres zdecydował się wyizolować Fed, ponieważ widział szkody, które powstają, gdy działania instytucji nagina się tak, by były zgodne z krótkoterminowymi interesami politycznymi. Banki centralne w największych państwach demokratycznych na całym świecie cieszą się podobnym statusem”.

JEROME H. POWELL
PREZES FED

Wystąpienie w Council on Foreign Relations,
25 czerwca 2019 r., Nowy Jork

Również Rezerwa Federalna (Fed) Stanów Zjednoczonych jednoznacznie wskazał na konieczność zachowania niezależności. Przewodniczący Rady Gubernatorów Systemu Rezerwy Federalnej Jerome H. Powell podczas wystąpienia wygłoszonego 3 kwietnia 2024 r. w ramach *Stanford Business, Government, and Society Forum* w Stanford Graduate School of Business w Kalifornii podkreślił: „W przypadku Fedu niezależność ma zasadnicze znaczenie dla zdolności do służenia społeczeństwu. Dotychczasowe doświadczenia pokazują, że niezależne banki centralne osiągają lepsze wyniki gospodarcze”.

Podobne przesłanie Powell kierował już wcześniej do amerykańskich ustawodawców: „Kongres powierzył nam znaczny stopień niezależności, abyśmy mogli realizować nasz mandat bez oglądania się na krótkoterminowe względy polityczne” – zaznaczył 26 lutego 2019 r. w wystąpieniu przed Senatem USA. Podkreślił przy tym, że niezależność ta wiąże się z odpowiedzialnością oraz koniecznością przejrzystości, dzięki której „Amerykanie i ich przedstawiciele w Kongresie rozumieją nasze działania polityczne i mogą pociągnąć nas do odpowiedzialności”.

Powell wielokrotnie podkreślał, że ochrona niezależności Fedu to nie tylko kwestia tradycji instytucjonalnej, lecz także realna nauka płynąca z historii. Jak mówił 25 czerwca 2019 r. podczas wystąpienia w *Council on Foreign Relations*: „Fed jest odseparowany od krótkoterminowych nacisków politycznych – co często określa się mianem «niezależności». Kongres zdecydował się wyizolować Fed, ponieważ widział szkody, które powstają, gdy działania instytucji nagina się tak, by były zgodne z krótkoterminowymi interesami politycznymi. Banki centralne w największych państwach demokratycznych na całym świecie cieszą się podobnym statusem”.

W podobnym duchu wypowiadał się także podczas *Symposium on Central Bank Independence* zorganizowanego w Sztokholmie 10 stycznia 2023 r. W trzech klarownych punktach zarysował, na czym powinna opierać się wiarygodność współczesnego banku centralnego. „Po pierwsze, niezależność prowadzenia

polityki pieniężnej przez Rezerwę Federalną jest ważnym i szeroko popieranym rozwiązaniem instytucjonalnym, które dobrze służy amerykańskiemu społeczeństwu. Po drugie, Fed musi stale pielęgnować tę niezależność, wykorzystując posiadane narzędzia do osiągania celów, jakimi są maksymalne zatrudnienie i stabilność cen, a także zapewniając przejrzystość, aby ułatwić zrozumienie i skuteczny nadzór ze strony społeczeństwa i przedstawicieli w Kongresie. Po trzecie, powinniśmy «robić swoje» i nie błędzić w poszukiwaniu korzyści społecznych, które nie są ściśle związane z naszymi celami statutowymi i uprawnieniami”.

Wypowiedzi te – konsekwentne w treści, mocne w tonie i zakorzenione w demokratycznych wartościach – stanowią przykład dojrzałego podejścia do niezależności banku centralnego jako gwarancji odpowiedzialnego działania w interesie publicznym. Fed, dzięki swej instytucjonalnej niezależności i zdolności do samodzielnego formułowania polityki pieniężnej, jest jednym z filarów stabilności gospodarczej nie tylko w USA, lecz i na całym świecie.

Podobny głos wybrzmiał ze strony Narodowego Banku Szwajcarii (SNB). W wystąpieniu z 23 września 2022 r., wygłoszonym podczas *Reichmuth & Co Lecture*¹³, ówczesny prezes SNB dr Thomas Jordan podkreślił, że „niezależność banku centralnego opiera się na przekonaniu, że stabilność cen jest pożądana przez całe społeczeństwo i że w perspektywie długoterminowej można ją zapewnić jedynie poprzez politykę pieniężną chronioną przed wpływami politycznymi”.

Zwrócił uwagę, że szwajcarski ustawodawca celowo przyznał SNB wąski, jasno określony mandat, aby legitymizować jego niezależność i uczynić ją możliwą do skutecznego realizowania. Jednocześnie nałożył na bank obowiązek rozliczania się z wykonania tego mandatu. Dr Jordan zaznaczył, że realizacja celów wykraczających poza podstawowe zadania polityki pieniężnej podważałaby legitymację niezależności SNB i w dłuższym okresie mogłaby jej zagrozić.

W podobnym duchu wypowiadał się już wcześniej, wskazując, że trwałość zaufania do pieniądza papierowego – nieopartego na parytecie złota, lecz na zaufaniu

13 Coroczna seria publicznych wykładów organizowanych przez bank prywatny Reichmuth & Co wspólnie z Uniwersytetem w Lucernie, której prelegentami są czołowe postaci ze świata ekonomii i polityki.

do instytucji – opiera się na trzech fundamentalnych filarach. Jak zaznaczył w 2020 r. podczas konferencji w Zurychu *What constitutes sound money? (Co stanowi istotę zdrowego pieniądza?)*: „Siła systemu pieniądza papierowego opiera się zatem na trzech filarach: i) wyraźnym mandacie dla banku centralnego, którego celem jest utrzymanie stabilności cen, a tym samym zapewnienie solidnego pieniądza; ii) ochronie przed wpływami politycznymi poprzez zapisanie niezależności banku centralnego w prawie i faktyczne wprowadzenie jej w życie; oraz iii) zdrowych finansach państwa”.

W tym ujęciu niezależność banku centralnego nie jest celem samym w sobie, lecz środkiem do zagwarantowania stabilnego, przewidywalnego pieniądza – dobra publicznego, które warunkuje zaufanie obywateli, stabilność gospodarczą i spójność społeczną. To właśnie ściśle powiązanie mandatu z odpowiedzialnością oraz instytucjonalna przejrzystość stanowią fundament zrównoważonej niezależności – tej, która służy społeczeństwu i buduje jego zaufanie nie przez deklaracje, lecz przez konsekwentne działanie.

Niezależność to podstawowa cecha dobrze funkcjonującego systemu finansowego i ładu gospodarczego nie tylko w krajach rozwiniętych, ale także w gospodarkach wschodzących. Lesetja Kganyago, prezes banku centralnego Republiki Południowej Afryki (South African Reserve Bank), podczas letniej szkoły ICBF w Johannesburgu 5 lutego 2024 r. ostrzegał: „W krajach, w których banki centralne są zakładnikami procesu politycznego, są one skłonne finansować wszystko, czego chce rząd, lub dostosowywać politykę pieniężną do harmonogramu wyborów. W ostatecznym rozrachunku wiąże się to z ogromnymi kosztami dla gospodarki, płaconymi podatkiem inflacyjnym, który jest nakładany w nieproporcjonalny sposób na ubogich i bezbronnych członków społeczeństwa”. Jednocześnie zaznaczył, że choć banki centralne – skupione na realizacji mandatu polegającego na zapewnieniu stabilności cen i stabilności finansowej – bywają przez polityków postrzegane jako przeszkoda, to ich działania odzwierciedlają

oczekiwania obywateli, którzy – nawet jeśli nie śledzą zmian w polityce pieniężnej – oczekują od banków centralnych przewidywalności i skuteczności. Przytoczone tu wypowiedzi szefów banków centralnych jasno pokazują, że niezależność instytucji monetarnych to nie tylko zapis ustawowy – to głęboko zakorzeniona wartość współczesnego porządku gospodarczego, bez której nie sposób myśleć o trwałej stabilności makroekonomicznej.

2 . 4

MIĘDZYNARODOWY FUNDUSZ WALUTOWY I BANK ROZRACHUNKÓW MIĘDZYNARODOWYCH – SPOJRZENIE NA NIEZALEŻNOŚĆ BANKÓW CENTRALNYCH

Na niezależność banku centralnego zwraca szczególną uwagę także Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW, International Monetary Fund) – globalna instytucja wspierająca stabilność finansową i gospodarki swoich 191 członków, w tym Polski.

Podstawowym celem MFW jest dbanie o stabilność międzynarodowego systemu walutowego. Mając to na uwadze, Fundusz wspiera wzrost gospodarczy w państwach członkowskich oraz dąży do zapewnienia stabilności finansowej na świecie. Z tego względu traktuje zachowanie niezależności banków centralnych jako kluczowy czynnik mający wpływ na realizację tych strategicznych celów.

Istotnym elementem działalności MFW jest również przegląd funkcji zarządczych i kontrolnych banków centralnych państw, które ubiegają się o dostęp do finansowania w ramach MFW (*safeguards assessments*). Celem tego działania jest ograniczanie ryzyka związanego z niewłaściwym wykorzystaniem pozyskanych od MFW środków finansowych. W tym kontekście jednym z kluczowych obszarów, który podlega ocenie Funduszu są zasady dobrego rządzenia, a w ich

„Fundusz będzie nadal opowiadać się za niezależnością banku centralnego i jasną komunikacją jako kluczowymi czynnikami dla wiarygodności polityki pieniężnej i zdolności do utrzymania inflacji w ryzach”.

„[...] szefowie banków centralnych muszą opierać się zbyt szybkiemu łagodzeniu polityki pieniężnej, gdy utrzymuje się presja cenowa. Muszą również unikać czekania zbyt długo i niepotrzebnego schładzania działalności gospodarczej. W tym kontekście zachowanie niezależności banków centralnych jest konieczne”.

„Mocne standardy zarządzania i niezależność oznaczają, że szefowie banków centralnych powinni mieć kontrolę nad swoim budżetem i personelem i nie podlegać łatwemu odwołaniu w oparciu o ich poglądy na politykę monetarną czy działania podjęte w ramach ich mandatu”.

„Wniosek jest jasny:
niezależność banku
centralnego ma znaczenie
dla stabilności cen –
a stabilność cen
jest ważna dla
podtrzymywania wzrostu
w długim okresie”.

DR KRISTALINA GEORGIEWA
DYREKTOR ZARZĄDZAJĄCA MFW

Spotkanie ministrów finansów i gubernatorów
banków centralnych G20, 26 lipca 2024 r., Rio de Janeiro

„Niezależność banku centralnego
jest podstawowym elementem
umów społecznych mających na celu
utrzymanie zaufania do wartości
pieniądza oraz inflacji pod kontrolą”.

DR AGUSTÍN CARSTENS
B. PREZES BANKU ROZRACHUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

Konferencja Banco de España, 17 stycznia 2025 r.

SIEDZIBA
ODDZIAŁU OKRĘGOWEGO NBP
W KRAKOWIE.

Fot. NBP

ramach – niezależność banku centralnego. W ostatnich latach obserwuje się wyraźne wzmocnienie kontroli tego obszaru przez MFW.

Warto zauważyć, że niezależność banków centralnych staje się także przedmiotem systematycznych analiz o charakterze naukowym. W opracowaniu Europejskiego Banku Centralnego z sierpnia 2020 r. (*The Role of IMF Conditionality for Central Bank Independence*, „Working Paper Series”, nr 2464) autorzy przeanalizowali wpływ warunków przyznania wsparcia finansowego (*conditionality*) przez Fundusz na niezależność banków centralnych.

Zbliżoną linię argumentacji można odnaleźć w dokumentach strategicznych samego Funduszu. Kluczowe znaczenie niezależności banków centralnych znalazło potwierdzenie w przedstawionych w kwietniu 2025 r. *Założeniach Polityki Dyrektor Zarządzającej MFW wobec wyzwań globalnych w 2025 r.* Dyrektor Zarządzająca MFW dr Kristalina Georgijewa podkreśla m.in., że „Fundusz będzie nadal opowiadać się za niezależnością banku centralnego i jasną komunikacją jako kluczowymi czynnikami dla wiarygodności polityki pieniężnej i zdolności do utrzymania inflacji w ryzach”.

W dokumencie tym zwrócono również uwagę na coraz liczniejsze wyzwania stojące przed polityką pieniężną, zwłaszcza w gospodarkach wschodzących i rozwijających się (EMDEs), podkreślając, że państwa te muszą mierzyć się z coraz częstszymi szokami oraz zmianami w skuteczności mechanizmów transmisji polityki pieniężnej i wpływu kursu walutowego na ceny. W odpowiedzi na te zmiany Międzynarodowy Fundusz Walutowy zapowiada dalsze dostosowywanie swojego zestawu narzędzi analitycznych oraz aktywne doradztwo w zakresie prowadzenia polityki pieniężnej – również w kontekście jej interakcji z polityką fiskalną – a także w obszarze zarządzania przepływami kapitału i zmiennością kursów walutowych.

Dr Kristalina Georgijewa często podejmuje temat niezależności banków centralnych w swoich wystąpieniach. Podsumowując spotkanie ministrów finansów i gubernatorów banków centralnych G20, które odbyło się 26 lipca 2024 r.

w Rio de Janeiro, wyraziła przekonanie, że „szefowie banków centralnych muszą opierać się zbyt szybkiemu łagodzeniu polityki pieniężnej, gdy utrzymuje się presja cenowa. Muszą również unikać czekania zbyt długo i niepotrzebnego schładzania działalności gospodarczej. W tym kontekście zachowanie niezależności banków centralnych jest konieczne”. Z wypowiedzi tej jasno wynika, że niezależność nie oznacza jedynie formalnej autonomii w prowadzeniu polityki pieniężnej, lecz także wymaga determinacji i zdolności do opierania się presji – zarówno ze strony rządów, jak i opinii publicznej – w imię realizacji długofalowych celów makroekonomicznych, z korzyścią dla całego społeczeństwa.

Narracja MFW na rzecz niezależności banków centralnych znajduje odzwierciedlenie również na oficjalnym blogu Funduszu. We wpisie z 21 marca 2024 r. Dyrektor Zarządzająca MFW podkreśliła, że „banki centralne mają dziś do czynienia z wieloma wyzwaniami dla swojej niezależności” – pojawia się bowiem coraz więcej wezwań do przedwczesnego cięcia stóp procentowych, co szczególnie niepokojące w roku, w którym połowa światowej populacji udaje się do urn wyborczych. Rosnące ryzyko politycznych interwencji w decyzje i nominacje personalne dodatkowo potęguje tę presję.

Zdaniem dr Kristaliny Georgijewej w radzeniu sobie z tymi wyzwaniami kluczowe znaczenie mają silne standardy zarządzania oraz faktyczna niezależność instytucjonalna. Jak wskazała: „Mocne standardy zarządzania i niezależność oznaczają, że szefowie banków centralnych powinni mieć kontrolę nad swoim budżetem i personelem i nie podlegać łatwemu odwołaniu w oparciu o ich poglądy na politykę monetarną czy działania podjęte w ramach ich mandatu”.

„Wniosek jest jasny: niezależność banku centralnego ma znaczenie dla stabilności cen – a stabilność cen jest ważna dla podtrzymywania wzrostu w długim okresie”.

W konkluzji blogowego wpisu nie zabrakło silnego przesłania: „Mając na względzie jak wysoka jest stawka, musimy zachować i wzmacniać niezależność banków centralnych”. To wezwanie – jasne i mocne – stanowi nie tylko apel do decydentów, ale też przypomnienie o tym, że w dzisiejszym świecie niezależność

„Siła systemu pieniądza papierowego opiera się zatem na trzech filarach: i) wyraźnym mandacie dla banku centralnego, którego celem jest utrzymanie stabilności cen, a tym samym zapewnienie solidnego pieniądza; ii) ochronie przed wpływami politycznymi poprzez zapisanie niezależności banku centralnego w prawie i faktyczne wprowadzenie jej w życie; oraz iii) zdrowych finansach państwa”.

DR THOMAS JORDAN
PREZES NARODOWEGO BANKU SZWAJCARII
W LATACH 2012–2024

Konferencja What constitutes sound money?,
2020 r., Zurych

Fot. Emato

„Banki centralne są mocno zaangażowane w zapewnienie stabilności cen, zgodnie ze swoimi odpowiednimi mandatami, i będą nadal dostosowywać swoją politykę w sposób zależny od danych. Niezależność banku centralnego ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia tego celu”.

**FINANCE TRACK COMMUNIQUÉ
3RD FINANCE MINISTERS & CENTRAL BANK GOVERNORS MEETING –
G20 SOUTH AFRICA”**

Komunikat wydany po spotkaniu ministrów finansów i prezesów banków centralnych państw G20,
17–18 lipca 2025 r., Durban

banku centralnego to nie luksus, lecz fundament wiarygodnej i odpowiedzialnej polityki pieniężnej.

W tym duchu wypowiadał się także dr Tobias Adrian, radca finansowy i dyrektor Departamentu Rynków Pieniężnych i Kapitałowych MFW. W swoim przemówieniu z 14 czerwca 2024 r., wygłoszonym podczas dorocznego wyjazdu pracowników Banku Tajlandii, przypomniał słowa Georgijewej, że „niezależność jest krytyczna dla zwycięstwa w walce z inflacją i osiągnięcia stabilnego, długotrwałego wzrostu gospodarczego”. Jak podkreślił: „W tej kwestii dane są jasne: większa niezależność banku centralnego wiąże się z niższą inflacją”. Dr Tobias Adrian zwrócił również uwagę na doświadczenia szefów banków centralnych, wskazując, że „niezależność finansowa oceniana jest jako najważniejsza zmienna przez szefów banków centralnych” – co pokazują wyniki badań ankietowych przeprowadzonych przez MFW. Jego konkluzja nie pozostawia wątpliwości: „choć wiele banków centralnych na świecie poddawanych jest presji, jasnym jest, że niezależność na dłuższą metę się opłaca”.

Alfred Kammer, dyrektor Departamentu Europejskiego MFW, również niejednokrotnie poruszył w swoich wypowiedziach kwestię niezależności banków centralnych. W wystąpieniu podczas konferencji wysokiego szczebla zorganizowanej 1 października 2024 r. przez Narodowy Bank Macedonii Północnej we współpracy z Komitetem Reinventing Bretton Woods, odniósł się do strategii celu inflacyjnego wprowadzonej pod koniec XX w. Zauważył, że „nowy paradygmat prowadzenia polityki pieniężnej został oparty na silnej niezależności banku centralnego od nacisków politycznych połączonej z jasnym mandatem dotyczącym stabilności cen”.

Stanowisko MFW w kwestii niezależności banków centralnych jest jednoznaczne: Fundusz postrzega ją jako fundament skutecznej polityki pieniężnej, niezbędny do utrzymania stabilności cen, wiarygodności instytucji oraz zaufania społecznego do prowadzonej polityki gospodarczej.

Podobne postulaty i oceny pojawiają się w wypowiedziach przedstawicieli kierownictwa Banku Rozrachunków Międzynarodowych (BIS, Bank for International Settlements), nazywanego często „bankiem centralnym banków centralnych”. Instytucja ta – wspierająca banki centralne oraz organy odpowiedzialne za politykę pieniężną w zapewnianiu stabilności monetarnej i finansowej, pełniąc m.in. funkcję platformy ich współpracy międzynarodowej – od lat podkreśla kluczową rolę niezależności. Na szczególną uwagę zasługują w tym kontekście wypowiedzi dr. Agustína Carstensa, prezesa BIS (do 30 czerwca 2025 r.), na przestrzeni ostatnich lat, wskazujące, że bez niezależności trudno wyobrazić sobie skuteczne i wiarygodne banki centralne w świecie pełnym wyzwań gospodarczych i politycznych. W wystąpieniu z 17 kwietnia 2023 r. na Uniwersytecie Columbia w Nowym Jorku zaznaczył: „Oprócz dostosowań strategii polityki pieniężnej i fiskalnej niezbędne są zabezpieczenia instytucjonalne, które ograniczają napięcia między tymi dwoma obszarami i sprzyjają ich spójności. Niezależność banku centralnego pozostaje kluczowa”.

Podczas Walnego Zgromadzenia BIS, które odbyło się w Bazylei 29 czerwca 2025 r., dr Agustín Carstens wyraził pogląd, że „niedawny wzrost inflacji odcisnął piętno na oczekiwaniach inflacyjnych, sprawiając, że rola niezależnego banku centralnego jako kotwicy stabilności cen jest ważniejsza niż kiedykolwiek wcześniej”.

Tego samego dnia opublikowano roczny raport ekonomiczny BIS (*BIS Annual Economic Report 2025*), który podkreśla wyzwania stojące przed bankami centralnymi w środowisku postpandemicznym i inflacyjnym. W dokumencie wskazano, że: „Banki centralne mogą znaleźć się pod presją, aby utrzymać nadmiernie akomodacyjną politykę pieniężną, w tym poprzez utrzymywanie dużych sum bilansowych. Silne instytucje, które będą chronić niezależność banku centralnego będą szczególnie ważne” oraz że: „Co ważne, banki centralne powinny chronić swoją niezależność i wiarygodność, opierając się na realistycznych poglądach na to, co polityka pieniężna może, a czego nie

może zapewnić, koncentrując się na celach, do których osiągnięcia są dobrze przygotowane, a mianowicie na stabilności cen i stabilności finansowej”.

Zarówno wypowiedź prezesa BIS, jak i sam raport podkreślają, że utrzymanie niezależności banku centralnego staje się coraz trudniejsze — i jednocześnie nabiera coraz większego znaczenia. W obliczu rosnącej niepewności gospodarczej, oczekiwań inflacyjnych oraz presji politycznej niezależne, silne instytucje są jedynym gwarantem skutecznego i wiarygodnego prowadzenia polityki pieniężnej. W skali globalnej oznacza to konieczność nie tylko ochrony formalnych zapisów prawnych dotyczących niezależności banków centralnych, ale również budowania odporności instytucjonalnej i społecznego zaufania wobec ich mandatu.

Taki właśnie ton miała wypowiedź dr. Agustína Carstensa z 17 stycznia 2025 r., wygłoszona podczas konferencji zorganizowanej przez Banco de España, poświęconej niezależności banków centralnych w obliczu obecnych i przyszłych wyzwań. Dr Carstens podkreślił, że „Niezależność banku centralnego jest podstawowym elementem umów społecznych mających na celu utrzymanie zaufania do wartości pieniądza oraz inflacji pod kontrolą”. Wyraził też przekonanie, że „ogólnie rzecz biorąc, w interesie rządu powinno leżeć wspieranie niezależności banku centralnego”, dodając, iż „tragiczne konsekwencje utraty zaufania do pieniądza stanowią uzasadnienie niezależności banku centralnego”.

2 . 5

PODSUMOWANIE

Na koniec warto przywołać komunikat wydany po spotkaniu ministrów finansów i prezesów banków centralnych państw G20, które odbyło się 17–18 lipca 2025 r. w Durbanie, w czasie przewodnictwa RPA. Podkreślono w nim, że: „Banki centralne są mocno zaangażowane w zapewnienie stabilności cen, zgodnie ze swoimi odpowiednimi mandatami, i będą nadal dostosowywać swoją politykę w sposób zależny od danych. Niezależność banku centralnego ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia tego celu”¹⁴.

Wspólny mianownik wszystkich tych wypowiedzi – od Frankfurtu po Johannesburg, od Waszyngtonu po Bazyleę – prowadzi do jednej, niepodważalnej konkluzji: niezależność banku centralnego to nie slogan, lecz fundament zaufania i trwałości porządku monetarnego.

Zebrane w tym rozdziale refleksje, wypowiedzi i oficjalne stanowiska ukazują niezależność banku centralnego jako wartość uniwersalną, zakorzenioną zarówno w systemach prawnych, jak i w zbiorowym doświadczeniu instytucji, które przez dekady mierzyły się z presją polityczną, kryzysami finansowymi i gwałtownymi zmianami otoczenia gospodarczego. Niezależność nie jest ani luksusem, ani anachronizmem – przeciwnie, pozostaje nieodzownym warunkiem skutecznego działania banków centralnych w XXI w. Jest wyrazem odpowiedzialności, dojrzałości instytucjonalnej i troski o przyszłość – o stabilność cen, o siłę waluty, o dobrobyt obywateli. To ona czyni z banku centralnego instytucję zaufania publicznego. I dlatego właśnie – we wszystkich językach świata – warto mówić o niej głośno. Szczególnie w trudnych czasach, kiedy narasta presja na banki centralne i wykorzystanie ich instrumentów do realizacji politycznych i gospodarczych celów krótkoterminowych, zasada niezależności ma największe znaczenie.

Jak trafnie ujął to dr Agustín Carstens, prezes Banku Rozrachunków Międzynarodowych, który funkcję tę sprawował od 1 grudnia 2017 r. do 30 czerwca 2025 r.: „W każdym razie, jeśli rozważana jest jakaś zmiana statutu [banku centralnego], powinna ona zmierzać w kierunku wzmocnienia niezależności i zwiększenia jej legitymacji”.

14 Finance Track Communiqué 3rd Finance Ministers & Central Bank Governors Meeting – G20 South Africa, <https://g20.org/g20-media/3rd-finance-ministers-central-bank-governors-meeting/>, dostęp: 24.07.2025.

W tych kilku słowach zawarta jest istota współczesnego konsensusu – że przyszłość bankowości centralnej, a wraz z nią przyszłość stabilnego pieniądza i zrównoważonego wzrostu, wymaga nie osłabienia, lecz umocnienia niezależności. Z myślą o dobru wspólnym.

„[...] jeśli rozważana jest
jakaś zmiana statutu
[banku centralnego],
powinna ona zmierzać
w kierunku wzmocnienia
niezależności i zwiększenia
jej legitymacji”.

DR AGUSTÍN CARSTENS
B. PREZES BANKU ROZRACHUNKÓW
MIĘDZYNARODOWYCH

A full-page photograph showing two individuals shaking hands in a formal setting. On the left is a man with thinning grey hair, wearing a dark suit, white shirt, and patterned tie. On the right is a woman with short, styled white hair, wearing a black shawl over a red garment. They are standing in a room with light-colored walls, a large window with multiple panes, and a decorative wall sconce. The floor has a black and white checkered pattern.

**NIEFORMALNE POSIEDZENIE
RADY UNII EUROPEJSKIEJ
DS. GOSPODARCZYCH
I FINANSOWYCH
(ECONOMIC AND FINANCIAL
AFFAIRS COUNCIL – ECOFIN)**

10–11 kwietnia 2025 r., Warszawa

*Niezależność
banku
centralnego
w II RP –
przypadek
Banku
Polskiego SA*

Powołanie banku
w formie spółki akcyjnej
z ograniczonym udziałem
Skarbu Państwa miało służyć
zabezpieczeniu niezależności tej
kluczowej instytucji finansowej.
Władysław Grabski uważał,
że tylko bank pozbawiony bieżących
powiązań z rządem będzie
w stanie skutecznie stać na straży
stabilności pieniądza.

SIEDZIBA
BANKU POLSKIEGO SA
W WARSZAWIE.

Zbiory NAC

III CZĘŚĆ

SREBRNA MONETA KOLEKCJONERSKA

WŁADYSŁAW GRABSKI

S E R I A : „Wielcy polscy ekonomiści”

rok emisji: 2022

Władysław Grabski (1874–1938) był politykiem, działaczem społecznym i ekonomistą. Po raz pierwszy został premierem RP w okresie wojny polsko-bolszewickiej w 1920 r. W latach 1923–1925 ponownie stanął na czele rządu, w którym pełnił także obowiązki ministra skarbu. Pod jego kierownictwem przeprowadzono reformę walutową i skarbową, czego efektem były: wprowadzenie nowej waluty – złotego, sanacja budżetu państwa i zdławienie hiperinflacji. Ustąpił ze stanowiska w 1925 r. i poświęcił się pracy naukowej i publicystycznej. Opublikował wiele prac z zakresu ekonomii agrarnej, upatrując w warstwie chłopskiej fundament siły narodu. Stworzył podwaliny nowej dziedziny nauki – socjologii wsi. Na rewersie monety upamiętniającej tę wybitną postać znajdują się wizerunek Władysława Grabskiego oraz daty jego urodzin i śmierci. Na awersie widnieje cytat pochodzący z artykułu *Wychowanie publiczne jako czynnik sanacji gospodarczej* z dzieła *O własnych siłach*. Zbiór artykułów na czasie.

STULECIE UTWORZENIA
BANKU POLSKIEGO SA
I WPROWADZENIA
ZŁOTEGO DO OBIEGU

SREBRNA MONETA KOLEKCJONERSKA

100. ROCZNICA WPROWADZENIA ZŁOTEGO DO OBIEGU

rok emisji: 2024

Moneta kolekcjonerska o nominale 1 zł upamiętnia wprowadzenie w 1924 r. waluty odrodzonego państwa polskiego. Wykonana jest ze srebra z selektywnym złoceniem. Rewers monety przedstawia wizerunek rewersu monety o nominale 1 zł z 1924 r. Na monecie umieszczono także wizerunek fragmentu portalu nad wejściem do głównej sali Banku Polskiego SA w Warszawie oraz elementy graficzne banknotu o nominale 100 zł z 1934 r.: po lewej stronie alegoria handlu w postaci Merkurego z kaduceuszem, po prawej – personifikacja przemysłu. Na awersie monety znajduje się wizerunek awersu 1 zł z 1924 r.

3 . 1

WPROWADZENIE

„Władze odrodzonego w listopadzie 1918 r. państwa polskiego musiały się zmierzyć z wieloma wyzwaniami – odbudową gospodarczą kraju, reformą finansów publicznych i opanowaniem chaosu walutowego. Polacy, żyjący przez ponad 100 lat w ramach trzech systemów ekonomicznych państw zaborczych, potrzebowali nowego, jednolitego ustroju pieniężnego, dobrze zorganizowanego aparatu skarbowego i bankowego oraz sprawnego obiegu – własnego – pieniądza. Nadzwyczaj trudna sytuacja gospodarcza państwa uniemożliwiała jednak szybką stabilizację systemu bankowego i finansowo-pieniężnego. Dlatego też rząd polski postanowił przejąć i utrzymać działalność, powołanej jeszcze przez okupacyjne władze niemieckie, Polskiej Krajowej Kasy Pożyczkowej jako centralnej instytucji bankowo-emisyjnej i zapewnić jej sprawne funkcjonowanie do czasu uruchomienia Banku Polskiego SA – nowego polskiego banku centralnego. Dzięki temu możliwe było również zapewnienie ciągłości instytucjonalnej i emisyjnej polskiego banku centralnego”¹.

3 . 2

POWSTANIE BANKU POLSKIEGO SA I JEGO ROLA W ODBUDOWIE GOSPODARKI

„Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, władze państwa zdecydowały o ujednoliceniu obiegu pieniężnego w oparciu o markę polską, czyli walutę emitowaną przez PKKP. Jej tymczasowe obowiązywanie miało zapewnić niezbędny czas na przygotowanie pełnej reformy walutowej. W tym sensie działalność emisyjno-bankowa PKKP stanowiła swoisty pomost do pełnej odbudowy finansów państwa i etap na drodze do ustanowienia silnego, stabilnego systemu bankowego. Jego filarem był jednak dopiero Bank Polski SA, uruchomiony

1, 2

Trzeba służyć najwyższym wartościom, wywiad z prof. dr. hab. Adamem Głapińskim, Prezesem NBP, „Apostoł Miłosierdzia Bożego” 2020, nr 4, s. 21.

pod koniec kwietnia 1924 r., powołany w wyniku reformy walutowo-skarbowej Władysława Grabskiego. Miał on formę spółki akcyjnej o kapitale 100 mln zł, a jego akcje znalazły się w rękach osób prywatnych, przedsiębiorstw, różnych instytucji oraz banków. Skarb Państwa miał początkowo jedynie 1 proc., co czyniło ten bank instytucją w pełni niezależną od rządu. Spełniał on przede wszystkim funkcje banku emisyjnego i banku banków”². Warto dodać, że reforma walutowo-skarbowa, której emanacją stało się powołanie Banku Polskiego SA oraz wprowadzenie złotego dokonała się dzięki wyrzeczeniom i poświęceniu całego społeczeństwa – „o własnych siłach” – jak ujął to Władysław Grabski.

Utworzenie Banku Polskiego Spółki Akcyjnej w 1924 r. było kluczowym i kulminacyjnym elementem reformy walutowej i reformy finansów przeprowadzonych przez rząd Władysława Grabskiego. Ich celem było opanowanie destabilizacji gospodarki wywołanej hiperinflacją oraz osłabieniem państwowych finansów w drugiej połowie 1923 r.

„Realizacja reform wymagała, w przekonaniu Grabskiego, specjalnych uprawnień dla jego gabinetu. Uzyskał je od sejmu na 6 miesięcy. W tym czasie miała być zrealizowana zasadnicza część programu, obejmującego działania prowadzone równoległe w trzech dziedzinach: przywrócenie równowagi budżetowej, osiągnięcie równowagi na rynku pieniężnym przez ustabilizowanie kursu marki i wymianę jej na nową walutę – złotego – oraz zorganizowanie nowego banku emisyjnego”³.

Program działań znalazł się w ustawie O naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej z 11 stycznia 1924 r. Jeden z punktów⁴ dotyczył powołania banku emisyjnego – Banku Polskiego SA, który miał funkcjonować na podstawie statutu ogłoszonego w Dzienniku Ustaw z 25 stycznia 1924 r. W akcie tym określono zasady organizacyjne banku, jego kompetencje oraz formę prawną. Instytucja ta miała odegrać zasadniczą rolę w procesie stabilizacji nowej waluty oraz odbudowie zaufania do systemu finansowego państwa po odzyskaniu niepodległości.

³ Cecylia Leszczyńska, *Zarys historii polskiej bankowości centralnej*, Warszawa 2010, s. 18.

⁴ Pkt 11 b ustawy z dnia 11 stycznia 1924 r. o naprawie Skarbu Państwa i reformie walutowej, <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/naprawa-skarbu-panstwa-i-reforma-walutowa-16875063>, dostęp: 27.06.2025.

PAŃSTWO POLSKIE
POWOLUJAC DO ŻYCIA W ROKU 1924
BANK POLSKI
JAKO OSTOJĘ ŁADU PIENIEŻNEGO W KRAJU
I JAKO WYRAZ DUCHOWEJ ŁĄCZNOŚCI
Z PRZEDWIEKOWĄ INSTYTUCJĄ TEJŻE NAZWY.
WYRAZA WDZIECZNOŚĆ TYM LICZNYM OBYWATEŁOM,
KTÓRZY NIE SZCZĘDZILI OFIAR
NA SKARB NARODOWY

Już samo powołanie banku w formie spółki akcyjnej z ograniczonym udziałem Skarbu Państwa (początkowo tylko 1 proc. akcji) miało służyć zabezpieczeniu niezależności tej kluczowej instytucji finansowej. Władysław Grabski uważał, że tylko bank pozbawiony bieżących powiązań z rządem będzie w stanie skutecznie stać na straży stabilności pieniądza.

Autonomia Banku Polskiego SA była zgodna z duchem Konstytucji marcowej z 1921 r., która – choć nie przewidywała wprost statusu banku centralnego – akcentowała zasadę podziału władz oraz ograniczenia władzy wykonawczej.

Organizacją Banku Polskiego SA zajął się pięcioosobowy komitet, któremu przewodniczył przyszły prezes Stanisław Karpiński. „Mimo że początkowo był przeciwnikiem opartej na formule spółki akcyjnej organizacji banku centralnego, energicznie i skutecznie przeprowadził akcję pozyskania kapitału zakładowego w wysokości 100 mln złotych. Prowadzoną przez siebie instytucję traktował jako spółkę akcyjną o charakterze wyjątkowym, powołaną przez naród i stanowiącą dobro wspólne”⁵.

28 kwietnia 1924 r. Karpiński zainaugurował działalność Banku Polskiego SA. Podczas uroczystości w siedzibie banku przy ul. Bielańskiej w Warszawie odsłonięto tablicę pamiątkową z tekstem przygotowanym wspólnie przez Karpińskiego i jego współpracownika Antoniego Rzęda:

„Państwo polskie, powołując do życia w roku 1924 Bank Polski, jako ostoję ładu pieniężnego w kraju i jako wyraz duchowej łączności z przedwiekową instytucją tejże nazwy, wyraża wdzięczność tym licznym obywatelom, którzy nie szczędzili ofiar na skarb narodowy”.

**WEJŚCIE DO SALI GŁÓWNEJ
W CENTRALI BANKU POLSKIEGO SA
W WARSZAWIE, 1928 R.**

Zbiory NAC

⁵ Premierzy i ministrowie Rzeczypospolitej Polskiej 1918–1939, red. Zbigniew Girzyński, Jarosław Kłaczek, Wojciech Piasek, s. 302–305, <https://polona.pl/item-view/75c383e2-0e8f-45f9-afe9-e8d40965feec?page=305>, dostęp: 26.05.2025.

**AKCJA BANKU POLSKIEGO SA
NA 100 ZŁOTYCH**

*pierwsza emisja z 1924.
Zbiory NBP*

3.3

ZNACZENIE FORMY PRAWNEJ JAKO SPÓŁKI AKCYJNEJ

Bank Polski SA był instytucją prywatną, choć pełniącą funkcje banku centralnego. Forma spółki akcyjnej z szerokim rozproszeniem akcjonariatu – obejmującego osoby fizyczne, przedsiębiorstwa, instytucje i banki – miała być gwarantem niezależności od politycznych nacisków. Aż 176 tys. akcjonariuszy objęło w sumie milion akcji o łącznej wartości 100 mln złotych kapitału zakładowego. Udział Skarbu Państwa był celowo ograniczony, by uniknąć podporządkowania banku bieżącej polityce rządowej.

Bank działał na podstawie specjalnego statutu podpisanego przez Prezydenta RP, co nadawało mu szczególny status. Statut wskazywał na zakres czynności Banku, regulował zasady emisji biletów oraz zawierał zapisy dotyczące nominacji władz. Bank Polski SA otrzymał wyłączny przywilej emisji pieniądza.

Głównym celem nowego banku centralnego było „regulowanie obiegu pieniężnego i ułatwienie kredytu” (art. 1 statutu). Choć w statucie nie zapisano wprost obowiązku utrzymania stabilności waluty, to intencją – zarówno autorów statutu, jak i władz Banku – było uczynienie z niego instytucji odpowiedzialnej za wartość złotego, przede wszystkim przez ustalanie emisji pieniądza i utrzymywanie pokrycia w złocie oraz dewizach.

Stabilność złotego była zabezpieczona dwojako: przez nadanie Bankowi daleko idącej autonomii w relacjach z rządem – niezależność miał gwarantować status spółki akcyjnej – oraz przez przyjęte reguły polityki emisyjnej⁶.

Niezależność miała być zabezpieczona nie tylko formą prawną, ale i mechanizmami statutowymi.

Najważniejszym organem statutowym, mającym nadawać „ogólny kierunek działalności Banku” i nadzorować pracę organów wykonawczych, była Rada Banku reprezentująca akcjonariuszy.

Prezes Banku był mianowany przez prezydenta państwa na wniosek Rady Ministrów, jego kadencja była pięcioletnia. Prezes miał prawo sprzeciwiać się uchwałom Rady Banku, jeśli były niezgodne ze statutem lub interesem państwa. Rada Banku, złożona z przedstawicieli akcjonariuszy, decydowała o polityce kredytowej, stopach procentowych oraz zatwierdzała budżet i sprawozdania roczne. Dzięki takiej strukturze organizacyjnej starano się ograniczyć ryzyko bezpośredniego wpływu rządu na bieżące decyzje Banku.

Ponieważ Rada Banku skupiała przedstawicieli świata biznesu, istniało niebezpieczeństwo, że może on zbyt silnie wpływać na jej decyzje w zakresie polityki kredytowej. Jak pokazał późniejszy bieg wydarzeń, po 1926 r. Rada, podobnie jak pozostałe władze Banku, popadała w coraz silniejszą zależność od ministra skarbu i rządu⁷.

Zgodnie ze statutem istniał państwowy nadzór nad bankiem – minister skarbu miał prawo zatwierdzania członków dyrekcji, uczestniczenia w posiedzeniach Rady Banku oraz mianowania komisarza łącznikowego. Początkowo funkcje nadzorcze miały jedynie charakter kontrolny, jednak w praktyce – zwłaszcza po wspomnianym 1926 r., czyli po przewrocie majowym – władze państwowe stopniowo zwiększały swoją kontrolę nad Bankiem, a jego niezależność zaczęła słabnąć.

⁶ Statut Banku Polskiego (jako załącznik do rozporządzenia prezydenta z 20 stycznia 1924 r.), Dz.U. 1924, nr 8, poz. 7.

⁷ Zbigniew Landau, *Rząd a Bank Polski w latach 1924–1939*, „Materiały i Studia NBP” 1992, z. 28, s. 7 i nast., cyt. za: Cecylia Leszczyńska, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 23.

NIEZALEŻNOŚĆ BANKU, STABILNOŚĆ MONETARNA I WPŁYW POLITYKI

Działalność Banku Polskiego SA rozpoczynała się w realiach gospodarczego chaosu i niestabilności, jakie panowały w Polsce po odzyskaniu niepodległości. W tych warunkach niezależność Banku Polskiego SA miała kluczowe znaczenie dla wiarygodności wprowadzonego złotego. Statut zakładał, że przynajmniej 25–33 proc. emisji musi być pokryte złotem lub rezerwami dewizowymi. Bank nie mógł też udzielać rządowi kredytu na pokrycie bieżących potrzeb administracyjnych ani inwestycyjnych. Takie ograniczenia miały zapobiec wykorzystywaniu emisji pieniądza do finansowania deficytu budżetowego, co w poprzednich latach było głównym źródłem inflacji.

SREBRNA MONETA KOLEKCJONERSKA

100. ROCZNICA UTWORZENIA BANKU POLSKIEGO SA

rok emisji: 2024

Srebrna moneta kolekcjonerska upamiętnia powstanie przedwojennego banku emisyjnego. Na jej rewersie przedstawiono wizerunek Stanisława Karpińskiego na tle portalu nad wejściem do głównej sali operacyjnej Banku Polskiego SA. Awers monety prezentuje przedwojenną elewację frontową budynku Banku Polskiego SA, usytuowanego przy ul. Bielańskiej w Warszawie.

W pierwszych latach działalności model ten rzeczywiście zapewniał stabilność nowej waluty i przyczynił się do odbudowy zaufania do instytucji państwowych.

Stanisław Karpiński, pierwszy prezes Banku Polskiego SA, „bronił jego niezależności od wpływów politycznych, był również konsekwentnym przeciwnikiem wejścia do niego kapitału zagranicznego. Przez długi czas ściśle współpracował z premierem Grabskim, wspierając reformę skarbowo-walutową i dbając o stabilny kurs złotego, jednak w listopadzie 1925 r. odmówił rządowi interwencji na giełdach, czym przyczynił się bezpośrednio do dymisji gabinetu. Po przejęciu władzy przez sanację Karpiński nadal dbał o niezależność Banku Polskiego SA, wchodząc w liczne konflikty z obozem rządzącym, domagającym się podporządkowania banku rządowi”⁸.

Analiza protokołów posiedzeń Rady Banku nie wskazuje, by dochodziło do sporów z prezesem. Miały natomiast miejsce mniej lub bardziej ostre konflikty władz Banku z rządem, po raz pierwszy z premierem Grabskim jesienią 1925 r. w sprawie zasad polityki kursowej i właściwego kursu złotego, po raz drugi latem 1926 r. w sprawie wysokości stóp procentowych, kilkakrotnie w czasie wielkiego kryzysu w sprawie polityki kredytowej i w 1936 r. w sprawie polityki dewizowej⁹.

Ogólnie rzecz ujmując, od drugiej połowy lat 20. autonomia Banku Polskiego SA była ograniczana¹⁰. Przed wojną Bank prowadził ostrożną, przesadnie zachowawczą politykę pieniężną, obawiając się skutków inflacji z lat 20. Nawet w obliczu rosnących potrzeb zbrojeniowych w 1939 r. wicepremier Eugeniusz Kwiatkowski sprzeciwiał się dodrukowi pieniędzy, obawiając się utraty zaufania społecznego. Groził nawet dymisją. Naciski były tak silne, że prezydent Mościcki rozważał upaństwowienie Banku Polskiego SA. Ostatecznie zmieniono jego statut, by umożliwić finansowanie wydatków wojennych.

⁸ Premierzy i ministrowie Rzeczypospolitej Polskiej 1918–1939, dz. cyt.

⁹ Zbigniew Landau, dz. cyt.; Protokoły z posiedzenia Rady Banku Polskiego. Archiwum Akt Nowych, zespół 291, Bank Polski SA, sygn. 22 – protokół z 24 czerwca 1926 r.; sygn. 27 – protokoły z 23 i 25 kwietnia oraz 11 maja 1936 r.; cyt. za: Cecylia Leszczyńska, *Polska bankowość centralna 1828–1989*, w: *Bankowość centralna od A do Z*, red. Ryszard Kokoszczński, Bogusław Pietrzak, NBP, Warszawa 2007, s. 41.

¹⁰ Cecylia Leszczyńska, *Polska bankowość centralna 1828–1989*, dz. cyt., s. 41.

BANKNOT

100 ZŁ

ZWYCIĘSKI PROJEKT WYŁONIONY W KONKURSIE
OGŁOSZONYM PRZEZ BANK POLSKI SA W 1925 R.

2 czerwca 1932 r.
Zbiory NBP

Banknot wykonany na podstawie kompozycji graficznej Józefa Mehoffera wszedł do obrotu w 1934 r. Artysta uwiecznił na nim dwie postacie symbolizujące odrodzoną Polskę: ks. Józefa Poniatowskiego, ministra wojny i naczelnego wodza Księstwa Warszawskiego (przedstawionego na stronie głównej banknotu), oraz królową Jadwigę Andegawerską (widniejącą w polu znaku wodnego). Figury stanowią z jednej strony inspirację i wzór dla Polaków podejmujących walkę o wyzwolenie ojczyzny, a z drugiej – przywołują chwalebną historię i szczyt potęgi państwa polskiego w czasach panowania dynastii Jagiellonów.

Strona odwrotna banknotu pełna jest dekoracji i bogatej symboliki. W centralnej części, w owalnym polu, został przedstawiony rozległy widok morskiego brzegu z okazałym dębem na pierwszym planie. Dąb jest symbolem długowieczności, stabilności i potęgi, nawiązuje do wielowiekowej tradycji polskiej państwowości oraz podkreśla siłę odrodzonej polskiej gospodarki i waluty – złotego. Widok morskiego wybrzeża wskazuje na nowe perspektywy związane z odzyskanym dostępem do morza. Podwalinami rozwoju są zaprezentowane tu symbolicznie trzy główne dziedziny życia gospodarczego: rolnictwo (snoży zboża, kłosy i pług) oraz przedstawione w formie personifikacji handel (Merkury trzymający kaduceusz) i przemysł (kobieta postać utożsamiana z Minervą – patronką rzemiosła i sztuki, zilustrowana z młotem, kołem zębatym i rogami obfitości).

**JURY KONKURSOWE
NA CZELE Z PREZESEM BANKU POLSKIEGO SA
STANISŁAWEM KARPIŃSKIM (CZWARTY Z PRAWEJ)**

*w trakcie obrad nad wyborem projektów nowych
banknotów złotych, 31 marca 1925.
Zbiory NAC*

OD SPÓŁKI AKCYJNEJ DO INSTYTUCJI PUBLICZNEJ

Bank Polski SA był pierwszym pełnoprawnym bankiem centralnym stworzonym po odzyskaniu niepodległości przez Polskę, a jego niezależność została zagwarantowana poprzez status spółki akcyjnej, jasne określenie sposobu wyboru jego władz oraz zakaz finansowania przez bank centralny deficytu budżetowego. Cechą szczególną Banku Polskiego SA była, oprócz pełnienia funkcji banku centralnego, działalność komercyjna, nie wpłynęła ona jednak na ograniczenie jego niezależności¹¹.

Model banku centralnego przyjęty w 1924 r. był unikatowy: jako spółka akcyjna z minimalnym udziałem państwa i szerokim gronem prywatnych akcjonariuszy miał zapewnić niezależność operacyjną i odporność na bieżące naciski polityczne. To rozwiązanie było inspirowane ówczesnymi trendami w bankowości centralnej, gdzie niezależność od rządu była postrzegana jako kluczowa dla stabilności monetarnej.

Niewątpliwie najbogatszym dorobkiem praktycznym w tym zakresie może poszczycić się angielska bankowość centralna. Bank of England został utworzony w 1694 r. jako spółka akcyjna, niezależna od rządu. Bank Anglii miał przywilej emisji banknotów i prowadzenia operacji bankowych bez ograniczeń¹².

W porównaniu z innymi bankami centralnymi epoki międzywojennej model polski cechował się dużym zakresem formalnej niezależności. W późniejszych dekadach ewoluował on w kierunku instytucji publicznej. Po II wojnie światowej w 1945 r. funkcje Banku Polskiego SA przejął Narodowy Bank Polski (formalnie Bank Polski SA został zlikwidowany decyzją Ministra Finansów z 7 stycznia 1952 r.).

Współczesne banki centralne – choć instytucjonalnie powiązane z państwem – działają na podstawie gwarantowanej ustawowo niezależności, której celem jest ochrona przed krótkoterminowymi ingerencjami politycznymi. W tym sensie rozwiązanie przyjęte w 1924 r. wyprzedzało swoją epokę i zawierało wiele elementów, które dziś są uznawane za fundament niezależności banków centralnych: jasno określony mandat, ograniczenie finansowania rządu, autonomię

11 Ireneusz Pszczółka, *Analiza zmian w funkcjonowaniu bankowości centralnej w Polsce po 1924 roku*, https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/7554/1/Optimum_1_2019_1_Pszczolka_Analiza_zmian_w_funkcjonowaniu_bankowosci.pdf, dostęp: 26.06.2025.

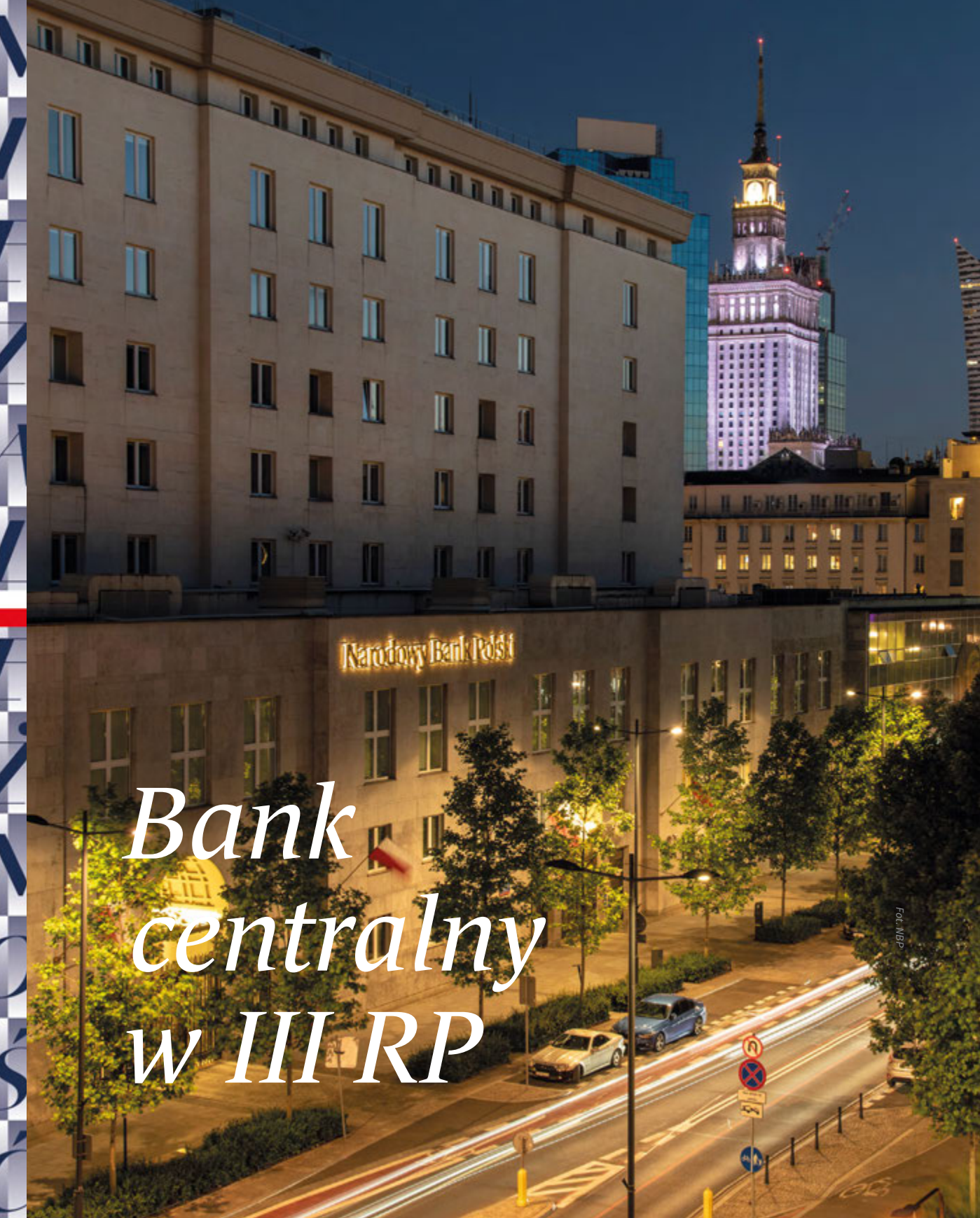
12 Grzegorz Wójtowicz, *Bank centralny w gospodarce rynkowej*, w: *Bankowość centralna od A do Z*, dz. cyt., s. 11–12.

decyzyjną i strukturę zarządzania oddzieloną od władzy wykonawczej.

Kryzysy, z którymi mieliśmy do czynienia w ostatnich latach – od pandemii po szoki energetyczne – potwierdzają, że niezależność banku centralnego pozostaje kluczowym elementem zaufania do instytucji publicznych. Historia Banku Polskiego SA pokazuje, że formalne gwarancje niezależności muszą być wspierane przez silną kulturę instytucjonalną oraz polityczny konsensus wokół celów polityki pieniężnej.

„Bank Polski SA niewątpliwie stanowił fundament systemu bankowego w odrodzonej Polsce i spełniał ważną rolę w walce o utrzymanie pozycji polskiej waluty. Stabilny złoty był z kolei jednym z kluczowych elementów suwerenności gospodarczej państwa”¹³.

13 *Trzeba służyć
najwyższym wartościom,
dz. cyt.*

Bank centralny w III RP

Fot. NBP

Narodowy Bank Polski
jest bankiem centralnym
opartym na najlepszych wzorach.
Jako bank centralny
Rzeczypospolitej Polskiej
wypełnia zadania określone
w Konstytucji RP, ustawie
o Narodowym Banku Polskim
i ustawie Prawo bankowe.
Wymienione akty prawne
gwarantują niezależność NBP
od innych organów państwa.

VI
CZĘŚĆ
CZ

DWADZIEŚCIA ZŁOTYCH

1880

RP00000000

20

BANKNOT KOLEKCJONERSKI

NIEPODLEGŁOŚĆ

rok emisji: 2018

11 listopada 1918 r. Rada Regencyjna przekazała Józefowi Piłsudskiemu władzę i zwierzchnictwo nad siłami zbrojnymi. Data ta z czasem została uznana za symboliczny moment odzyskania przez Polskę niepodległości. Józef Piłsudski zaczął energicznie organizować rząd i armię. Jako naczelny wódz polskiej armii notyfikował mocarstwom odrodzenie niepodległej, suwerennej i demokratycznej Polski.

To właśnie fragmenty tej noty zapisane mikrodrukiem widnieją na przedniej stronie banknotu, poniżej portretu marszałka. Napis „niepodległa” został odwzorowany z rękopisu Piłsudskiego.

WPROWADZENIE

Narodowy Bank Polski jest kontynuatorem idei Banku Polskiego SA. W ciągu ostatnich 30 lat NBP zyskał pełną podmiotowość i stał się jedną z najważniejszych instytucji państwa.

NBP odpowiada za stabilność narodowego pieniądza. Wypełniając ten konstytucyjny obowiązek, opracowuje i realizuje strategię polityki pieniężnej oraz założenia polityki pieniężnej. Poprzez zarządzanie rezerwami dewizowymi zapewnia odpowiedni poziom bezpieczeństwa finansowego państwa. Dzięki emisji znaków pieniężnych zabezpiecza płynność obrotu gotówkowego. Ważnym celem NBP jest dbałość o stabilność systemu finansowego. W ramach pełnionych funkcji nadzorczych i regulacyjnych NBP dba o płynność, sprawność i bezpieczeństwo systemu płatniczego. Przyczynia się również do rozwoju bezpiecznej infrastruktury rynku finansowego.

Narodowy Bank Polski stał się także ważnym ośrodkiem analityczno-badawczym, cechującym się dużą otwartością informacyjną i nawiązującym do pozytywnych wzorców z przeszłości w zakresie wspierania działalności naukowo-badawczej oraz cennych inicjatyw społecznych.

POCZĄTKI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

Narodowy Bank Polski rozpoczął działalność w 1945 r. jako bank państwowy pod nadzorem ministra skarbu. Początkowo jego model funkcjonowania bazował na zasadach przyjętych w statucie Banku Polskiego SA. Miał być bankiem emisyjnym, nieangażującym się w bezpośrednie finansowanie gospodarki. Jednak realia państwa centralnie planowanego szybko zmodyfikowały tę koncepcję.

Pozycja, jaką zajął wówczas NBP w systemie finansowym i gospodarczym Polski Ludowej, zasadniczo odbiegała od czynności banku centralnego właściwych dla gospodarki rynkowej¹. Już na początku 1946 r. powierzono NBP kontrolę finansową i bezpośrednie kredytowanie strategicznych gałęzi przemysłu: górnictwa, hutnictwa i włókiennictwa.

Zasadnicze znaczenie dla zasad nowego systemu finansowego i miejsca banku centralnego miała uchwała Rady Ministrów z 21 sierpnia 1947 r. [...] Kolejnym dokumentem określającym miejsce NBP w systemie finansowym był dekret o reformie bankowej z października 1948 r., dotyczący likwidacji wielu banków oraz zmiany zakresu czynności pozostałych².

Dekret o reformie bankowej stwierdzał, że NBP jest państwowym organem kontroli finansowej i centralą rozrachunku pieniężnego w obrotach krajowych i zagranicznych. Wśród jego zadań wymieniał: koncentrację obrotów kasowych Skarbu Państwa, planowanie kredytowe, kontrolę wykonywania planów kredytowych przez banki, nadzór nad gospodarką finansową przedsiębiorstw³.

W ten sposób Narodowy Bank Polski stopniowo stawał się monobankiem – instytucją o pełnym monopolu na emisję pieniądza, udzielanie kredytów i obsługę oszczędności. Innymi słowy, stawał się kolosem, ale całkowicie zależnym od zewnętrznych decyzji politycznych i administracyjnych. Złoty zaś stał się wyłącznie walutą wewnętrzną, niewymienialną na inne waluty. Był też z trudem wymienialny na towary, bo nieodłączną cechą gospodarki centralnie planowanej były kolejki oraz braki na rynku. Nic więc dziwnego, że złotego wypierały dolar i inne waluty obce.

Co ciekawe, to poszerzanie kompetencji Narodowego Banku Polskiego odbywało się bez formalnej zmiany statutu z 1945 r. Dopiero w 1958 r. została uchwalona ustawa o NBP⁴, sankcjonująca zmiany, które zaszły w latach 1945–1957. Ustawa ta tworzyła ramy prawne działania NBP aż do początku lat 80. XX w.

Jak czytamy w sprawozdaniu NBP, ustawa precyzowała rolę i zadania NBP jako banku centralnego, „określając po raz pierwszy w historii bankowości polskiej

1,2,3

Cecylia Leszczyńska, *Zarys historii...*, dz. cyt., s. 42.

4 Dz.U. 1958, nr 72, poz. 356. Unieważniono przy tym akty prawne wydane wcześniej, m.in. statut NBP z 1945 r.

w akcie normatywnym koncepcję banku emisyjnego w gospodarce socjalistycznej”. W myśl tej koncepcji NBP łączył zadania centralnej instytucji bankowej oraz organu państwowego współdziałającego z całym aparatem administracyjnym w realizacji polityki gospodarczej. NBP miał realizować politykę pieniężno-kredytową państwa zgodnie z wytycznymi Ministerstwa Finansów⁵. Jednak nawet w warunkach ustrojowych ograniczających rolę banku centralnego, NBP wykonywał prace, które przyczyniały się do racjonalizacji procesu gospodarowania. Wymienić tu trzeba zwłaszcza organizowanie rozliczeń bezgotówkowych, obsługę budżetu, gospodarowanie skromnymi rezerwami dewizowymi i opracowywanie bilansu płatniczego oraz innych syntetycznych bilansów gospodarki narodowej.

4 . 3

DROGA DO NIEZALEŻNOŚCI I NOWOCZESNOŚCI

Transformacja ustrojowa lat 80. i 90. XX w. była kolejnym przełomowym momentem w historii Narodowego Banku Polskiego.

Koniec lat 80. zapoczątkował powrót złotego do świata prawdziwego pieniądza, przywracając mu funkcję narodowej waluty. Narodowemu Bankowi Polskiemu nadano rolę banku centralnego, odpowiedzialnego za wartość polskiego pieniądza.

Na początku 1990 r. problemem był wysoki stopień dolaryzacji gospodarki. Zasoby pieniężne obejmowały w 75 proc. waluty obce, a w 25 proc. złotego w gotówce i na rachunkach bankowych. W krótkim okresie udało się odwrócić te proporcje. Po wielu latach odgórnego hamowania ruchu cen i zniekształcania ich struktury oraz wskutek odziedziczonego ogromnego deficytu, w 1989 r. doszło

⁵ Cecylia Leszczyńska,
Zarys historii...,
dz. cyt., s. 44

do wybuchu inflacji, która osiągnęła poziom czterocyfrowy, ale dość szybko zeszła do wymiaru dwucyfrowego. Wprowadzenie ograniczonej wymienialności złotego zbliżyło go do prawdziwego pieniądza.

W 1995 r. przeprowadzono denominację złotego, która przeszła do historii jako „skreślenie czterech zer”. Unormowanie sytuacji płatniczej pozwoliło wówczas zapoczątkować kształtowanie kursu złotego na rynku walutowym oraz zapewnić złotemu status waluty wymienialnej według standardu międzynarodowego. Do istotnych zmian doszło po 1997 r. Nowa Konstytucja RP i ustawa o NBP zapewniły mocną pozycję Narodowego Banku Polskiego w systemie instytucji publicznych i związały politykę pieniężną z nowym organem NBP – Radą Polityki Pieniężnej (RPP). Sprawowanie nadzoru nad bankami powierzono Komisji Nadzoru Bankowego, a jego realizację Generalnemu Inspektoratowi Nadzoru Bankowego, wydzielonemu w strukturze NBP. W ten sposób dbałość o złotego oraz czuwanie nad stabilnością systemu finansowego stały się głównymi celami działalności polskiego banku centralnego. Niezależność banku centralnego stała się faktem.

„Jest kilka płaszczyzn niezależności banku centralnego: od funkcjonalnej, instytucjonalnej przez personalną aż po finansową. Dopiero niezależność we wszystkich tych aspektach świadczy o pełnej niezależności. W Polsce mocno to podkreślamy – bank musi być niezależny, bo prowadzi politykę nakierowaną na stabilność pieniądza, która nie zawsze musi być zgodna z oczekiwaniami ministra finansów”⁶.

Po wielu latach Narodowy Bank Polski stał się bankiem centralnym opartym na najlepszych wzorcach. Jako bank centralny Rzeczypospolitej Polskiej wypełnia zadania określone w Konstytucji RP, ustawie o Narodowym Banku Polskim i ustawie Prawo bankowe. Wymienione akty prawne gwarantują niezależność NBP od innych organów państwa.

„Dziś ta niezależność jest chroniona przez prawo unijne, bo jest *explicite* zapisana i zdefiniowana w przyjętym przez nas traktacie o funkcjonowaniu UE. Bank

⁶ Będziemy ostrożni i konserwatywni, wywiad z prof. dr. hab. Adamem Głapińskim, Prezesem NBP, „Puls Biznesu”, 13.06.2016 r., s. 2.

centralny jest niezależny m.in. w sensie personalnym, co oznacza, że prezes i członkowie RPP są praktycznie nieodwoływalni, instytucjonalnym – nikt nie może wpływać na decyzje organów NBP, finansowym – sam się finansuje, oraz funkcjonalnym – czyli ma jasno określony cel. Zgodnie z Konstytucją RP NBP odpowiada za wartość polskiego pieniądza. Cel ten został doprecyzowany w ustawie o NBP, która stanowi, że powinien on wspierać politykę gospodarczą rządu, o ile nie koliduje to z realizacją podstawowego celu, tzn. nie grozi to nadmiernym wzrostem inflacji”⁷.

Organami Narodowego Banku Polskiego są: Prezes NBP, Rada Polityki Pieniężnej oraz Zarząd NBP. Narodowy Bank Polski pełni trzy podstawowe funkcje: banku emisyjnego, banku banków oraz centralnego banku państwa. Podstawowym zadaniem NBP jest utrzymanie stabilnego poziomu cen, przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej rządu, o ile nie ogranicza to podstawowego celu NBP. Zgodnie z opracowanymi przez Radę Polityki Pieniężnej *Załoženiami polityki pieniężnej*, celem NBP jest utrzymanie inflacji – rozumianej jako procentowa roczna zmiana indeksu cen towarów i usług konsumpcyjnych – na poziomie 2,5 proc. z symetrycznym przedziałem odchyień o szerokości ± 1 punktu procentowego w średnim okresie.

Do głównych obszarów działalności NBP należą:

- prowadzenie polityki pieniężnej,
- działania na rzecz stabilności krajowego systemu finansowego,
- działalność emisyjna,
- rozwój systemu płatniczego,
- zarządzanie rezerwami dewizowymi Polski,
- obsługa bankowa budżetu państwa,
- działalność edukacyjna i informacyjna.

7 Żeglujemy po spokojnych wodach, wywiad z prof. dr. hab. Adamem Głapińskim, Prezesem NBP, „Rzeczpospolita”, 13.06.2016, s. 6.

4 . 4

„ROSNAĆA ROLA BANKÓW CENTRALNYCH A ZAGROŻENIE ICH NIEZALEŻNOŚCI”

W 2019 r. ukazał się mój artykuł *Rosnąca rola banków centralnych a zagrożenie ich niezależności*, w którym zwróciłem uwagę na presję, z jaką mierzą się banki centralne w obliczu globalnych wyzwań.

„Rozszerzenie mandatu banku centralnego o nowe zadania w zakresie stabilności finansowej wywołało debatę na temat niezależności banków centralnych. Kumulacja w jednej instytucji tak wielu istotnych funkcji powoduje, iż banki centralne znajdują się obecnie pod dużą presją. Jeszcze kilka lat temu trudno było sobie wyobrazić publiczne krytykowanie banku centralnego. Dziś niestety takie sytuacje nie są odosobnione, o czym świadczą wypowiedzi nie tylko amerykańskich polityków na temat Fed, ale także komentarze europejskich polityków dotyczące działań EBC czy Banku Anglii”⁸.

„Z całą stanowczością należy stwierdzić, iż takie próby wywierania wpływu na bank centralny są niebezpieczne. Niezależność jest kluczowym aspektem działania banku centralnego, warunkującym nie tylko skuteczną realizację polityki pieniężnej, ale także zadania na rzecz stabilności finansowej. Pewną komplikacją jest fakt, iż o ile łatwo rozliczyć bank centralny z prowadzonej polityki pieniężnej, gdyż cel inflacyjny jest mierzalny, o tyle ocena realizacji celu stabilności finansowej jest mniej jednoznaczna. Wynika to z faktu, iż na stabilność finansową wpływa szereg aspektów i nie wszystkie znajdują się pod kontrolą banku centralnego, a ponadto nie ma obecnie jednego miernika, który by wskazywał poziom stabilności finansowej. Niemniej, rozszerzenie mandatu o nowe zadania w zakresie stabilności finansowej nie może być traktowane jako argument za ograniczaniem tej niezależności. Wręcz przeciwnie. W istocie, więcej zadań to większe uprawnienia, ale też większa odpowiedzialność. W ślad za tym powinny także iść zwiększone wymogi w zakresie transparentności i odpowiedzialności demokratycznej banku centralnego. Podsumowując, banki centralne znajdują się obecnie pod dużą presją, która z jednej strony wynika z istotnego wzmocnienia i rozszerzenia ich kompetencji, a z drugiej ze wzrostu

⁸ Prof. dr hab. Adam Glapiński, *Rosnąca rola banków centralnych a zagrożenie ich niezależności*, „Bank” 2019, nr 5, s. 13.

„Zachowanie niezależności nabiera jeszcze większego znaczenia w obecnych warunkach, a więc wojny za naszą wschodnią granicą, rosnących potrzeb pożyczkowych i podwyższonej inflacji. Tylko z niezależnym bankiem centralnym i własną walutą polska gospodarka będzie mogła pozostać silna, odporna na wstrząsy i zawirowania. Będzie mogła też rozwijać się szybko, a jednocześnie w zrównoważony sposób. To z kolei pozwoli inwestować w armię, zakup sprzętu dla wojska i zaawansowane technologie. Dlatego utrzymanie niezależności NBP to bezpieczeństwo naszej ojczyzny i polska racja stanu”.

PROF. DR HAB. ADAM GLAPIŃSKI
PREZES NBP

Wystąpienie podczas uroczystości wręczenia Odznaki
Honorowej Za zasługi dla bankowości Rzeczypospolitej
Polskiej oraz Medalu za Długoletnią Służbę,
10 grudnia 2024 r., Warszawa

**NBP POSIADA WIĘCEJ ZŁOTA
niż Europejski Bank Centralny.**

Z obecnymi zasobami
Polska zajmuje 12. pozycję
w rankingu banków centralnych
posiadających największe
złota.

*„Złoto to nasze wspólne dobro. Symbol siły
i niezależności. Fundament stabilności –
gwarancja, że Polska poradzi sobie
nawet w najtrudniejszych czasach”.*

prof. dr hab. Adam Glapiński, Prezes NBP

nacisków politycznych. W efekcie niezależność banku centralnego jest czasami zagrożona. Banki centralne muszą ten napór odeprzeć, gdyż konsekwencje ograniczania ich niezależności znamy już z historii”.

4 . 5

NBP JAKO CENTRUM ANALITYCZNE I EDUKACYJNE

Współczesny Narodowy Bank Polski to nie tylko instytucja emisyjna i stabilizująca ceny. To także nowoczesny ośrodek analityczno-badawczy o silnej pozycji w krajowym i międzynarodowym środowisku eksperckim.

W Narodowym Banku Polskim powstaje wiele raportów, sprawozdań, materiałów analitycznych i informacyjnych dotyczących zagadnień finansowych oraz gospodarczych. Realizacja tego zadania przez NBP jest możliwa dzięki efektywnej pracy kompetentnych, znakomicie wykształconych pracowników.

Do wykonywania prac analityczno-badawczo-naukowych NBP zatrudnia osoby dysponujące szerokimi kompetencjami. W departamentach NBP powstają różne opracowania – materiały analityczne, statystyczne, informacyjne, prognozy oraz sprawozdania. Materiały przygotowywane przez pracowników NBP dotyczą całego spektrum kwestii ekonomicznych i gospodarczych, i wspierają realizację ustawowych zadań NBP. Wiele opracowań i raportów jest przedmiotem dyskusji Zarządu NBP.

Pracownicy NBP przygotowują także analizy i raporty wykorzystywane w pracach Komitetu Stabilności Finansowej (KSF). KSF jest organem kolegialnym, w którym są reprezentowane cztery główne instytucje sieci bezpieczeństwa finansowego kraju: Narodowy Bank Polski, Ministerstwo Finansów, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego i Bankowy Fundusz Gwarancyjny. KSF pełni funkcję

organu właściwego w zakresie nadzoru makroostrożnościowego w Polsce (KSF-M) oraz forum wymiany informacji w obszarze zarządzania kryzysowego w systemie finansowym (KSF-K), co sprzyja sprawnemu planowaniu i koordynacji tych działań. Pracom KSF w zakresie zadań nadzoru makroostrożnościowego przewodniczy Prezes NBP, a większość analiz niezbędnych do podejmowania kluczowych decyzji (m.in. ocena ryzyka systemowego czy działań makroostrożnościowych) jest przygotowywana przez ekspertów NBP i przekazywana w postaci opracowań i raportów.

Z punktu widzenia zadań ustawowych NBP szczególnie ważne jest bezpieczeństwo finansowe banków i stabilność sektora bankowego, którego aktywa stanowią ok. $\frac{3}{4}$ aktywów całości systemu finansowego w Polsce. Stabilność sektora bankowego jest warunkiem utrzymania stabilności cen, sprawnego funkcjonowania systemów rozliczeń pieniężnych oraz zrównoważonego wzrostu gospodarczego. Bank centralny pełni wobec banków również funkcję pożyczkodawcy ostatniej instancji. Dlatego NBP monitoruje i analizuje sytuację banków, a także procesy i zjawiska dotyczące systemu finansowego jako całości. Wyniki analiz są przedstawiane w publikowanych materiałach oraz cyklicznych raportach.

Jednym z dwóch najważniejszych raportów powstających w NBP jest „Raport o stabilności systemu finansowego”, publikowany w czerwcu i w grudniu. Taka częstotliwość pozwala na właściwą ocenę procesów zachodzących w systemie finansowym i jego otoczeniu gospodarczym (krajowym i międzynarodowym). Ponadto pozwala na wykorzystanie informacji, ocen i wniosków zawartych w opublikowanych wcześniej raportach o inflacji. Innym regularnym opracowaniem, które otrzymuje KSF-M, jest „Raport o równowadze gospodarki polskiej”. Raport ukazuje się raz na rok.

Kolejnym ważnym opracowaniem jest projekcja inflacji i PKB. Projekcja przedstawia przewidywany rozwój sytuacji w gospodarce przy założeniu stałych stóp procentowych NBP. Projekcja stanowi jedną z przesłanek, na podstawie

„Co ważne, banki centralne
powinny chronić swoją niezależność
i wiarygodność, opierając się
na realistycznych poglądach na to,
co polityka pieniężna może,
a czego nie może zapewnić,
koncentrując się na celach,
do których osiągnięcia
są dobrze przygotowane,
a mianowicie na stabilności cen
i stabilności finansowej”.

RAPORT EKONOMICZNY BIS 2025

których Rada Polityki Pieniężnej podejmuje decyzje o poziomie stóp procentowych NBP. Projekcja jest przygotowywana trzy razy w roku i stanowi jeden z elementów „Raportu o inflacji”.

Równie wyczekiwany przez rynek opracowaniem jest roczny raport (publikowany w listopadzie) „Rozwój systemu finansowego w Polsce”. Opracowanie to jest poświęcone ewolucji polskiego systemu finansowego i zawiera kompleksowy opis tendencji rozwojowych poszczególnych segmentów krajowego systemu finansowego, jego regulacji i infrastruktury oraz – w zależności od dostępnych danych statystycznych – porównania z systemami finansowymi innych krajów europejskich. Raport przedstawia także prawdopodobne scenariusze dalszego rozwoju instytucji i rynku finansowego w Polsce, a w odniesieniu do wybranych segmentów tego rynku identyfikuje bariery w ich rozwoju.

NBP publikuje także na koniec każdego kwartału raport „Sytuacja na rynku kredytowym”, opisujący tendencje w zakresie popytu i podaży kredytu bankowego oraz czynniki stojące za tymi zmianami. Punktem wyjścia są badania ankietowe przeprowadzane wśród przewodniczących komitetów kredytowych kilkudziesięciu największych banków działających na polskim rynku.

Analizy NBP stanowią ważny element działań na rzecz sprawnego funkcjonowania polskiego systemu płatniczego. Pozwalają one m.in. na monitorowanie rozwoju systemów płatności i wykorzystania poszczególnych bezgotówkowych instrumentów płatniczych. Na obraz systemu płatniczego składają się także regularne badania zwyczajów płatniczych Polaków. Przygotowywane w NBP opracowania analityczne, zarówno materiały wewnętrzne, jak również publikowane w serwisie internetowym banku, są podstawą dla oceny krajowego systemu płatniczego oraz wskazania niezbędnych działań rozwojowych lub minimalizujących ryzyko zakłóceń w jego funkcjonowaniu. W szczególności publikowany co pół roku materiał „Ocena funkcjonowania polskiego systemu płatniczego” stanowi podstawę do dokonania okresowej oceny rozliczeń pieniężnych i obiegu pieniężnego w gospodarce.

NBP gromadzi, przetwarza oraz na bieżąco analizuje dane sektora finansowego oraz przedsiębiorstw niefinansowych. Są to dane z zakresu: bilansu płatniczego, zadłużenia zagranicznego i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej, bilansów banków, stóp procentowych stosowanych przez banki, a także informacje z zakresu sprawozdawczości ostrożnościowej banków oraz sytuacji na rynku krajowych funduszy inwestycyjnych. Pozyskiwane informacje są niezbędne do podejmowania decyzji w zakresie polityki pieniężnej, oceny stabilności finansowej, analiz makroostrożnościowych oraz badań nierównowagi zewnętrznej. Przekazywane są Zarządowi NBP, RPP oraz użytkownikom w innych departamentach w formie materiałów analityczno-informacyjnych. Dane sektora bankowego są wykorzystywane także przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego do oceny jego sytuacji finansowej oraz dla celów nadzorczych. Informacje statystyczne są udostępniane odbiorcom zewnętrznym w formie raportów i publikacji, wybrane dane są przekazywane także instytucjom krajowym oraz międzynarodowym. W NBP są również prowadzone prace nad metodyką opracowywania i prezentacji danych, ich harmonizacji ze standardami międzynarodowymi oraz doskonaleniem wykorzystywanych rozwiązań informatycznych.

NBP współpracuje z wieloma organizacjami międzynarodowymi, a dane po odpowiednim opracowaniu są udostępniane takim instytucjom jak: Międzynarodowy Fundusz Walutowy, Bank Światowy, Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju oraz Bank Rozrachunków Międzynarodowych. Szczególnie intensywny charakter ma współpraca z Europejskim Bankiem Centralnym, wynikająca z uczestnictwa NBP w Europejskim Systemie Banków Centralnych, a także z Europejską Radą Ryzyka Systemowego.

Bank centralny jest instytucją, która obserwuje i analizuje różne segmenty rynku. W tym celu m.in. zbiera i przetwarza szereg danych także o charakterze wyprzedzającym w stosunku do pochodzących z innych źródeł. Część raportów banku powstaje na podstawie własnych badań ankietowych przedsiębiorstw. Badaniem takim jest tzw. „Szybki Monitoring”, który umożliwia bankowi

prorowadzenie regularnych, aktualnych analiz nastrojów i oczekiwań przedsiębiorców w Polsce. Zarówno procesem pozyskiwania respondentów tego badania, jak i dystrybucją ankiet zajmują się oddziały okręgowe NBP. Opracowane, zagregowane wyniki „Szybkiego Monitoringu” są następnie udostępniane do dalszej analizy i wykorzystywane przez inne departamenty. Z tych rezultatów najczęściej korzystają Departament Analiz i Badań Ekonomicznych, Departament Stabilności Finansowej oraz Departament Statystyki. Wśród najbardziej cennych raportów i analiz warto wymienić te związane z badaniami koniunktury, gromadzeniem danych związanych z polityką pieniężną, wszechstronnym monitoringiem systemu finansowego, a także pogłębioną obserwacją rynku mieszkaniowego.

Warto wspomnieć, że w celu diagnozowania wiedzy i świadomości ekonomicznej Polaków NBP prowadzi cykliczne badania społeczne. Badania te dostarczają informacji pozwalających na rozwijanie edukacji ekonomicznej i finansowej w Polsce i dostosowywanie jej do potrzeb różnych grup społecznych. Poddawane badaniom grupy społeczne to dzieci i młodzież szkolna, studenci oraz dorośli. Analizowane są: zagadnienia związane z subiektywną i obiektywną oceną wiedzy o ekonomii i finansach, postrzeganie ekonomii i wiedzy na ten temat, oczekiwania w stosunku do edukacji ekonomicznej, postawy wobec pieniądza i zachowania finansowe, źródła wiedzy o ekonomii i finansach oraz preferencje w tym zakresie, a także stosunek do przedsiębiorczości. Do najciekawszych opracowań należą: „Badanie świadomości i wiedzy ekonomicznej Polaków” i „Diagnoza stanu wiedzy i świadomości ekonomicznej dzieci i młodzieży w Polsce”. Narodowy Bank Polski bierze także udział w cyklicznym międzynarodowym badaniu kompetencji finansowych dorosłych.

Wspólnym celem powyższych przedsięwzięć jest chęć pogłębienia wiedzy ekonomicznej i finansowej społeczeństwa.

Za wszystkimi dokonaniem banku stoją ludzie. 243 wydziały i 60 zespołów w Centrali i Oddziałach Okręgowych NBP dostarcza bazę informacji, będącą

efektem wnikliwych i głębokich analiz. Kadra NBP w większości składa się z analityków, ekonomistów, specjalistów, ekspertów czy też doradców o najwyższych kompetencjach. Wielu pracowników może poszczycić się tytułami i stopniami naukowymi. Według stanu na czerwiec 2025 r. 52 osoby regularnie wykładają na uczelniach, 11 osób uhonorowanych zostało tytułem naukowym profesora, 123 osoby mają stopień doktora, a habilitację – 16 osób. Ponadto 22 osoby ukończyły studia Master of Business Administration (MBA). Pracownicy NBP publikują swój dorobek w czasopismach z tzw. listy filadelfijskiej. NBP umożliwia im łączenie funkcji wykładowcy i pracownika banku centralnego, wiedząc jak ważne dla utrzymania najwyższych standardów jakości jest posiadanie w swoich szeregach ponadprzeciętnych pracowników. Jednocześnie osoby z dorobkiem naukowym chętnie dołączają do NBP, gdyż dzięki temu mają możliwość kontynuowania badań naukowych i rozwijania ekonomicznych zainteresowań.

POLACY O NIEZALEŻNOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

Wiosną 2025 r. na zlecenie Narodowego Banku Polskiego została przeprowadzona sonda uliczna. Zapytano w niej Polaków o to, czym jest niezależność banku centralnego; czy dla Polski i Polaków jest to ważny temat oraz jak niezależność NBP wpływa na naszą gospodarkę?

Odpowiedzi wskazują, że Narodowy Bank Polski odgrywa istotną rolę w życiu codziennym Polaków. Dzięki niezależności NBP, stabilności gospodarczej i własnej walucie Polacy mogą z większą pewnością patrzeć w przyszłość. To fundament, na którym opiera się troska o nasze finanse.

„Pamiętajmy, że niezależność banku centralnego jest raczej ogromnym zobowiązaniem wobec państwa, wobec obywateli, a nie, jak można by naiwnie sądzić, jakimś nieograniczonym przywilejem. Państwo może się dobrze rozwijać, jeżeli ma sprawnie działający niezależny bank centralny”⁹.

Natomiast podczas przemówienia w grudniu 2024 r. w Warszawie podkreśliłem, że: „Zachowanie niezależności nabiera jeszcze większego znaczenia w obecnych warunkach, a więc wojny za naszą wschodnią granicą, rosnących potrzeb pożyczkowych i podwyższonej inflacji. Tylko z niezależnym bankiem centralnym i własną walutą polska gospodarka będzie mogła pozostać silna, odporna na wstrząsy i zawirowania. Będzie mogła też rozwijać się szybko, a jednocześnie w zrównoważony sposób. To z kolei pozwoli inwestować w armię, zakup sprzętu dla wojska i zaawansowane technologie. Dlatego utrzymanie niezależności NBP to bezpieczeństwo naszej ojczyzny i polska racja stanu”¹⁰.

⁹ Trzeba służyć
najwyższym wartościom,
dz. cyt.

¹⁰ Wystąpienie
prof. dr. hab. Adama
Głapińskiego, Prezesa
NBP, podczas uroczystości
wręczenia Odznaki
Honorowej
Za zasługi dla bankowości
Rzeczypospolitej Polskiej
oraz Medalu za Długoletnią
Służbę, 10 grudnia 2024 r.,
Warszawa

ZŁOTA MONETA KOLEKCJONERSJA

POWRÓT ZŁOTA DO POLSKI

rok emisji: 2019

W latach 2018–2019 rezerwy złota NBP zostały zwiększone o 125,7 tony (122 proc.). Decyzja o zakupie złota wynikała m.in. z dobrej sytuacji gospodarczej oraz sukcesywnego wzrostu aktywów rezerwowych.

Znaczące zwiększenie zasobu złota stanowiło jedną z przesłanek podjęcia przez Zarząd NBP decyzji o dywersyfikacji miejsc przechowywania kruszcu, tak aby mniej więcej połowa rezerw złota, tj. 100 ton, znajdowała się w skarbcach NBP.

Złota moneta kolekcjonerska upamiętnia sprowadzenie w 2019 r. do skarbców w Polsce złota, jest także hołdem złożonym pracownikom przedwojennego Banku Polskiego SA, którzy z narażeniem życia i wielkim poświęceniem uchronili ówczesne zasoby złota przed przejęciem przez okupantów. Ma kształt sztabki inwestycyjnej.

A close-up, artistic photograph of several golden piano keys. The keys are arranged in a row, with some in sharp focus and others blurred in the background, creating a sense of depth. The lighting is warm and golden, highlighting the metallic texture of the keys.

*Znaczenie
niezależności
w działaniu
poszczególnych
departamentów
i oddziałów
okręgowych
NBP*

Jednym z kluczowych aspektów niezależności banku centralnego jest możliwość przygotowywania rzetelnych analiz, badań i prognoz. Jednostki prowadzące prace analityczno-badawcze i prognostyczne w bankach centralnych kierują się najlepszą wiedzą, uwzględniając najnowsze informacje oraz wnioski płynące z doświadczeń krajowych i zagranicznych. Analizują gospodarkę, nie ulegając naciskom grup interesu lub władz publicznych, których cele – szczególnie w krótszym okresie – mogą być niespójne z celami banku centralnego, w tym z dążeniem do zapewnienia stabilności cen.

WISZCZ

ZŁOTA MONETA KOLEKCYJONERSKA

100. ROCZNICA ODZYSKANIA PRZEZ POLSKĘ NIEPODLEGŁOŚCI

rok emisji: 2018

Prezentowana złota moneta, poza niespotykanym dotąd w polskiej numizmatyce kształtem kuli, ma też nietypowy nominal – 2018 zł, który symbolicznie podkreśla jubileusz stulecia odzyskania przez Polskę niepodległości. Na monecie znajdują się ponadto symbole nawiązujące do historii Polski: szarfa z cytatem z hymnu *Jeszcze Polska nie zginęła, kiedy my żyjemy* oraz wizerunki trzech monet: 5-złotowej z 1928 r. z postacią greckiej bogini zwycięstwa Nike wyemitowanej z okazji 10-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości, próbnej o nominale 100 zł z 1966 r. z wizerunkiem Mieszka I i Dąbrówki (upamiętniającej 1000-lecie państwa polskiego) oraz współczesnej, obiegowej o nominale 1 zł. W tle widzimy wizerunki dwóch orłów: z godła RP oraz Wojska Polskiego II RP, a także symbolizujące męstwo gałązki i liście dębu.

WPROWADZENIE

Jak już wspomniałem w poprzednim rozdziale, działalność Narodowego Banku Polskiego opiera się na eksperckiej wiedzy, analizach i strategiach realizowanych przez wyspecjalizowane departamenty i oddziały okręgowe. W NBP funkcjonują 24 departamenty i 16 oddziałów okręgowych¹. Za wykonywanie zadań Narodowego Banku Polskiego odpowiada wysoko wykwalifikowana kadra, co umożliwia skuteczne wypełnianie ustawowego mandatu banku centralnego, czyli dbanie o wartość polskiego pieniądza i stabilność systemu finansowego. Poniżej przedstawiono zadania NBP w działaniach poszczególnych departamentów.

Zarządzanie Narodowym Bankiem Polskim jako instytucją – procesami strategicznymi w nim zachodzącymi oraz skutecznym wdrażaniem w życie strategii banku i decyzji Zarządu NBP – wymaga odpowiedniej koordynacji. To zadanie realizuje Departament Generalny, do którego należy obsługa prezydialna trzech organów NBP: Prezesa, Zarządu i Rady Polityki Pieniężnej. Wypełniając swoje zadania, Departament Generalny stoi zarazem na straży niezależności polskiego banku centralnego.

Fot. NBP

¹ Stan na sierpień 2025 r.

**PREZENTACJA SERII BANKNOTÓW E-71. PREZES NBP PROF. DR HAB. ADAM GLAPIŃSKI
Z DYREKTOR DEPARTAMENTU EMISYJNO-SKARBOWEGO BARBARĄ JAROSZEK**

Skarbiec NBP, styczeń 2024 r.

5.2

ANALIZY, BADANIA I PROGNOZY

Jednym z kluczowych aspektów niezależności banku centralnego jest możliwość przygotowywania rzetelnych analiz, badań i prognoz, które wspierają decyzje organów NBP. Za ten obszar działalności NBP odpowiada Departament Analiz i Badań Ekonomicznych. Przygotowywane przez ten zespół materiały cieszą się zaufaniem i zwiększają wiarygodność polityki pieniężnej. Jest to możliwe, ponieważ powstają one w warunkach wolnych od nacisków zewnętrznych. Niezależność banku centralnego w istotnej mierze determinuje efektywność wypełniania jego mandatu, a więc zapewnienia stabilności cen w gospodarce.

5.3

POLITYKA PIENIĘŻNA I PROCESY ANALITYCZNE

Polityka pieniężna wpływa na gospodarkę wieloma kanałami, a jej oddziaływanie na procesy ekonomiczne odbywa się z opóźnieniem. Dlatego banki centralne prowadzą analizy ekonomiczne (w tym dotyczące sytuacji w gospodarce oraz mechanizmów transmisji polityki pieniężnej), a także formułują prognozy (m.in. dotyczące wzrostu gospodarczego i inflacji). Ocena bieżącego stanu, a także perspektyw gospodarki, łącznie z dobrym rozpoznaniem zachodzących w niej zmian, mają kluczowe znaczenie dla decyzji podejmowanych przez organy banku centralnego. Z tego względu ważne jest, aby analizy i prognozy były wolne od nacisków zewnętrznych. W przeciwnym razie istnieje ryzyko zniekształcenia postrzegania rzeczywistości gospodarczej przez organy banku centralnego, prowadzące do działań potencjalnie podporządkowanych dążeniom wybranych grup kosztem dobrobytu całego społeczeństwa.

Jednostki prowadzące prace analityczno-badawcze i prognostyczne w bankach centralnych kierują się najlepszą wiedzą, uwzględniając najnowsze informacje oraz wnioski płynące z doświadczeń krajowych i zagranicznych. Analizują

gospodarkę, nie ulegając naciskom grup interesu lub władz publicznych, których cele – szczególnie w krótszym okresie – mogą być niespójne z celami banku centralnego, w tym z dążeniem do zapewnienia stabilności cen. Niezależność banku centralnego pozwala zapewnić rzetelność materiałów analitycznych wspierających organy banku centralnego, przez co jest warunkiem *sine qua non* prawidłowego procesu decyzyjnego, a ostatecznie działań banku centralnego nakierowanych na realizację jego mandatu.

W Narodowym Banku Polskim są prowadzone prace analityczno-badawcze dotyczące wielu aspektów funkcjonowania gospodarki, w tym: procesów inflacyjnych, koniunktury, sytuacji w otoczeniu zewnętrznym, konkurencyjności gospodarki, nierównowag makroekonomicznych. Realizowane są także cykliczne badania ankietowe przedsiębiorstw, w ramach których firmy informują o swojej bieżącej sytuacji i planach na przyszłość. Niezależność NBP stwarza ankietowanym firmom warunki do przekazywania wiarygodnych informacji, co z kolei ułatwia analizowanie rzeczywistej sytuacji firm w gospodarce.

5 . 4

WIARYGODNE PROGNOZY, SPOŁECZNE ZAUFANIE

Istotnym obszarem działań analityczno-badawczych w NBP jest opracowywanie projekcji inflacji i PKB. Projekcje banku centralnego są regularnie publikowane, stając się istotnym źródłem informacji na temat przyszłych procesów makroekonomicznych nie tylko dla organów NBP, ale także dla szerokiego grona odbiorców, w tym dla przedsiębiorstw i gospodarstw domowych, a także instytucji publicznych i komercyjnych. Niezależność banku centralnego jest konieczna dla formułowania wiarygodnych prognoz, a przez to oddziaływania na oczekiwania zewnętrznych obserwatorów, co z kolei wspiera realizację celów NBP.

SREBRNA MONETA KOLEKCYJONERSKA

100-LECIE POLSKIEJ FLAGI PAŃSTWOWEJ

rok emisji: 2019

Biało-czerwona flaga jest najprostszym znakiem symbolizującym Orła Białego, będącego herbem Polski od ośmiu wieków. Górny, biały pas symbolizuje na fladze orła, a dolny – czerwony – barwę tarczy herbowej. Flaga w postaci, której dziś używamy, została wprowadzona dopiero po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Współczesne techniki mennicze umożliwiły zaprezentowanie naszych barw narodowych na monecie kolekcjonerskiej. Umieszczono na niej stylizowany wizerunek polskiej flagi, przechodzący z awersu na rewers. Na rewersie widać też sylwetki ludzi, symbolizujące polskie społeczeństwo.

Oprócz bieżących prac analitycznych i prognostycznych NBP prowadzi także działalność naukowo-badawczą. Również w tym obszarze niezależność banku centralnego ma fundamentalne znaczenie, gdyż wyniki badań naukowych są tylko wtedy wiarygodne, jeśli badania te są przeprowadzane w sposób wolny od nacisków. Badania naukowe z jednej strony zwiększają zakres informacji wykorzystywanych przez organy banku centralnego, a z drugiej strony wnoszą istotny wkład w praktyczną wiedzę ekonomiczną uczestników życia gospodarczego. Dodatkowo badania prowadzone w niezależnym banku centralnym wzmacniają zaufanie do Polski na arenie międzynarodowej.

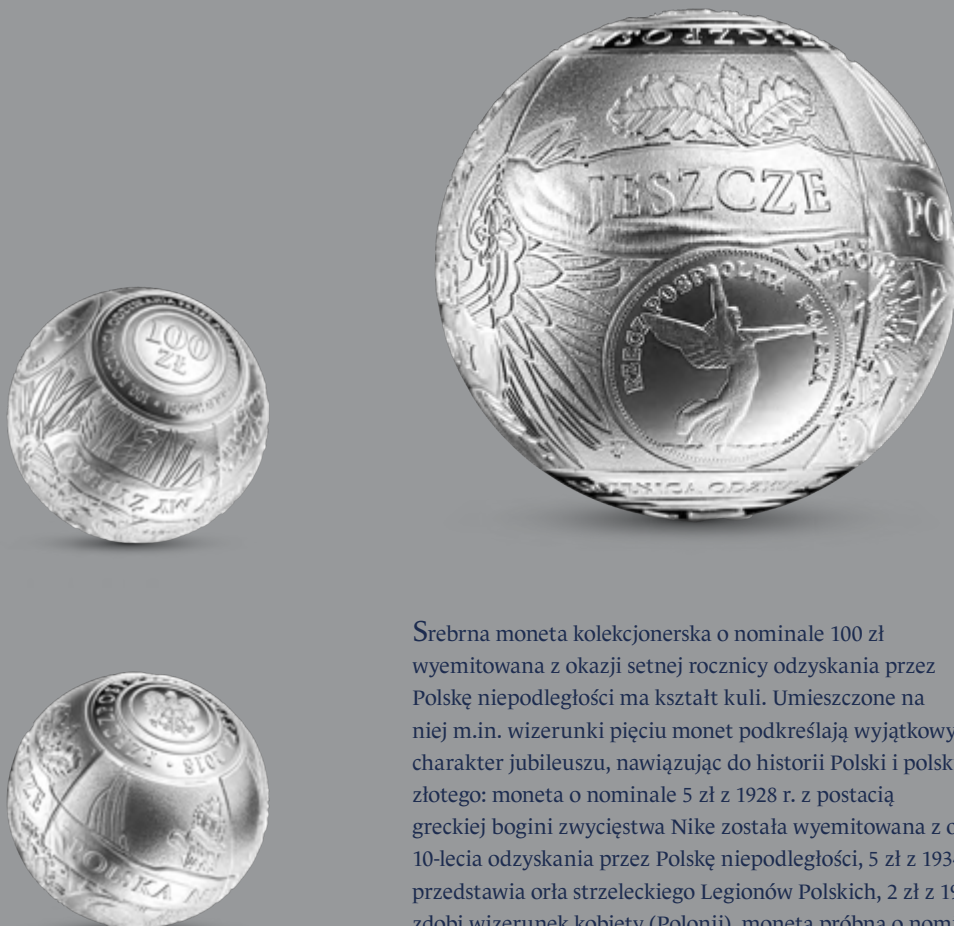
Społeczne przekonanie o niezależności NBP buduje zaufanie do analiz, raportów, prognoz, ankiet, badań i innych materiałów udostępnianych przez tę instytucję. Przyczynia się to do zwiększenia skuteczności działań banku centralnego, w tym prowadzonej polityki pieniężnej.

Niezależność NBP jest więc niezbędna dla zapewnienia rzetelności materiałów, które z jednej strony są kluczowe dla podejmowania właściwych decyzji przez organy NBP, a z drugiej są ważnym źródłem informacji dla odbiorców zewnętrznych.

SREBRNA MONETA KOLEKCJONERSKA

100. ROCZNICA ODZYSKANIA PRZEZ POLSKĘ NIEPODLEGŁOŚCI

rok emisji: 2018

Srebrna moneta kolekcjonerska o nominale 100 zł wyemitowana z okazji setnej rocznicy odzyskania przez Polskę niepodległości ma kształt kuli. Umieszczone na niej m.in. wizerunki pięciu monet podkreślają wyjątkowy charakter jubileuszu, nawiązując do historii Polski i polskiego złotego: moneta o nominale 5 zł z 1928 r. z postacią greckiej bogini zwycięstwa Nike została wyemitowana z okazji 10-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości, 5 zł z 1934 r. przedstawia orła strzeleckiego Legionów Polskich, 2 zł z 1932 r. zdobi wizerunek kobiety (Polonii), moneta próbna o nominale 100 zł z 1966 r. z wizerunkiem Mieszka I i Dąbrowki nawiązuje do 1000-letniej historii państwa polskiego, a rewers monety obiegowej o nominale 1 zł symbolizuje współczesną Polskę.

SREBRNA MONETA KOLEKCJONERSKA

PAMIĘCI RODZINY ULMÓW

rok emisji: 2024

Srebrna moneta kolekcjonerska o nominale 50 zł upamiętnia polską rodzinę z Markowej na Podkarpaciu, która w czasie II wojny światowej pomagała żydowskim sąsiadom. Rewers monety przedstawia Błogosławioną Rodzinę Ulmów – Józefa i Wiktorię oraz ich dzieci: Stanisławę, Barbarę, Władysława, Franciszka, Antoniego i Marię. Bursztyn w kształcie serca symbolizuje siódme, nienarodzone dziecko. Na awersie monety została umieszczona kompozycja z liścia palmy i kwiatów lilii – liść palmy to symbol męczeństwa, natomiast siedem kwiatów lilii symbolizuje niewinność siedmiorga dzieci.

NIEZALEŻNOŚĆ A STABILNOŚĆ SYSTEMU FINANSOWEGO

Niezależność banku centralnego ma istotne znaczenie z punktu widzenia zadań realizowanych przez kolejną jednostkę NBP – Departament Stabilności Finansowej. Umożliwia on bowiem rzetelną identyfikację zagrożeń dla systemu finansowego, jest kluczowy dla skutecznego prowadzenia polityki makroostrożnościowej, a wreszcie – tylko suwerenny w swoich posunięciach bank centralny może podejmować odpowiedzialne decyzje o udzieleniu wsparcia płynnościowego instytucjom finansowym w sytuacjach kryzysowych, bez ryzyka instrumentalnego wykorzystania tej funkcji do celów politycznych.

IDENTYFIKACJA RYZYKA SYSTEMOWEGO

Realizując zadania ustawowe, bank centralny identyfikuje zagrożenia dla stabilności systemu finansowego. Źródłem ryzyka może być m.in. polityka finansowa rządu skutkująca nadmierną nierównowagą budżetową i nadmiernym poziomem długu publicznego (przykład Grecji). Szczególnie niebezpieczna jest sytuacja, w której zjawiskom tym towarzyszy wysoki udział skarbowych papierów wartościowych w aktywach banków, a odporność banków na szoki jest niska. Może to prowadzić do powstania negatywnego sprzężenia zwrotnego na styku sektora publicznego i sektora bankowego (tzw. *sovereign-bank nexus*). Aby skutecznie wypełnić swoje zadanie ustawowe, bank centralny powinien móc jasno komunikować rządowi (np. w postaci regularnej publikacji „Raportów o stabilności systemu finansowego”) wszystkie zjawiska stanowiące zagrożenie dla stabilności finansowej, również zagrożenia wynikające z polityki. W sytuacji braku niezależności od rządu realizacja przepisów ustawowych byłaby utrudniona.

OGRANICZENIE RYZYKA SYSTEMOWEGO

Choć w Polsce mamy kolegialny organ makroostrożnościowy, to jednak ustawa o nadzorze makroostrożnościowym przyznała szczególną rolę Narodowemu Bankowi Polskiemu w tym zakresie. Bank centralny odgrywa wiodącą rolę

w polityce makroostrożnościowej, w ramach której szereg narzędzi ma charakter antycykliczny (np. antycykliczny bufor kapitałowy). Uzależnienie tej polityki od polityki gospodarczej rządu mogłoby negatywnie wpływać na jej skuteczność, gdyż rządy generalnie mają skłonność do działań procyklicznych, zgodnie z cyklem wyborczym.

Niezależny bank centralny może – realizując perspektywę długoterminową – skuteczniej działać na rzecz ograniczenia ryzyka systemowego i realizować określone ustawowo cele nadzoru makroostrożnościowego.

POŻYCZKODAWCA OSTATNIEJ INSTANCJI

W ramach sieci bezpieczeństwa finansowego bank centralny pełni funkcję pożyczkodawcy ostatniej instancji (tzw. *emergency liquidity assistance*, ELA), co oznacza, że może udzielać (pod pewnymi warunkami) wsparcia płynnościowego bankowi, który tymczasowo utracił płynność, ale pozostaje wypłacalny.

Zależność banku centralnego od rządu mogłaby prowadzić do presji na bank centralny, aby wspomógł płynnościowo bank zagrożony niewypłacalnością. W szczególności mogłoby to mieć miejsce np. w odniesieniu do banku kontrolowanego przez państwo albo w sytuacji zbliżających się wyborów.

NIEZALEŻNOŚĆ W KONTEKŚCIE ORGANIZACJI ROZLICZEŃ PIENIĘŻNYCH

W systemie płatniczym Narodowy Bank Polski pełni funkcję operatora systemu płatności wysokokwotowych, regulatora, nadzorcy systemowego i katalizatora zmian. Niezależność NBP jest zatem kluczowa dla zapewnienia prawidłowego funkcjonowania tego systemu. Celem działań NBP jest bezpieczeństwo i efektywność przeprowadzania rozliczeń i rozrachunków pieniężnych w gospodarce. Ma to istotne znaczenie dla stabilności systemu finansowego w Polsce i utrzymania zaufania do złotego.

Organizowanie rozliczeń pieniężnych jest najważniejszym zadaniem NBP z perspektywy Departamentu Systemu Płatniczego (zadanie to wynika z art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy o Narodowym Banku Polskim).

NBP JAKO OPERATOR SYSTEMU PŁATNOŚCI

NBP jest operatorem dwóch systemów płatności wysokokwotowych z rozrachunkiem brutto w czasie rzeczywistym w pieniądzu banku centralnego (tzw. systemów RTGS). Są to: system SORBNET2 dla płatności w złotych oraz system TARGET-NBP dla płatności w euro. Z punktu widzenia rozliczeń pieniężnych w kraju kluczowe znaczenie ma system SORBNET2, w którym są realizowane m.in. zlecenia płatnicze z tytułu operacji polityki pieniężnej i z tytułu transakcji banków zawieranych na rynku finansowym.

Niezależność banku centralnego jest fundamentem zaufania do pieniądza emitowanego przez NBP, który jest najbardziej bezpiecznym aktywem rozrachunkowym, pozbawionym ryzyka kredytowego i płynnościowego emitenta. Jego wykorzystanie w systemie SORBNET2 zapewnia nieodwołalność i ostateczność rozrachunku płatności, co ma kluczowe znaczenie dla efektywnego funkcjonowania systemu finansowego.

Niezależność banku centralnego jako operatora systemu płatności wysokokwotowych przejawia się w uprawnieniach wynikających z przepisów prawa. Zgodnie z nimi NBP samodzielnie definiuje warunki uczestnictwa w systemie SORBNET2². Określone autonomicznie przez NBP warunki i kryteria uczest-

2 § 13–19 Zarządzenia nr 30/2017 Prezesa Narodowego Banku Polskiego z dnia 26 października 2017 r. w sprawie sposobu przeprowadzania rozliczeń międzybankowych i rozrachunków międzybankowych (Dz. Urz. NBP z 2023 r. poz. 7).

nictwa mają zapewnić bezpieczeństwo funkcjonowania tego systemu oraz przeciwdziałać ewentualnym zakłóceniom w prawidłowym przeprowadzaniu rozrachunku płatności.

Niezależność w ustalaniu zasad funkcjonowania, a także prowadzeniu i rozwoju systemu SORBNET2 pozwala NBP ograniczyć ryzyko dla stabilności finansowej związane z odpornością infrastruktury płatniczej, wspierając tym samym realizację celów polityki makroostrożnościowej w Polsce. Mechanizm ten przekłada się na większą pewność obrotu gospodarczego dla wszystkich użytkowników systemu płatniczego, w tym osób fizycznych i podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

NBP JAKO KATALIZATOR ZMIAN W SYSTEMIE PŁATNICZYM

Niezależność banku centralnego ma decydujący wpływ na zaufanie do NBP jako instytucji pełniącej funkcję inicjatora (katalizatora) zmian na rynku usług płatniczych.

Funkcja ta polega na oddziaływaniu na instytucje i podmioty istotne dla systemu płatniczego w inny sposób niż za pośrednictwem sprawowania funkcji operacyjnej, regulacyjnej i nadzorczej. W tym kontekście istotne znaczenie ma działalność Rady ds. Systemu Płatniczego, która jest organem opiniodawczo-doradczym Zarządu NBP.

Narodowy Bank Polski jako niezależna instytucja publiczna prowadzi analizy dotyczące funkcjonowania krajowego systemu płatniczego, a także zwyczajów płatniczych Polaków. Mając na uwadze wyniki tych analiz i ich obiektywizm, NBP może inicjować działania innych podmiotów służące niwelowaniu nieefektywności rynku usług płatniczych.

Jako katalizator zmian Narodowy Bank Polski w 2021 r. przedstawił Prezydentowi RP propozycję nowelizacji ustawy o usługach płatniczych. Jej celem było uregulowanie obowiązku akceptacji gotówki. Nowe przepisy weszły w życie 5 listopada 2021 r. i zobowiązały akceptantów do przyjmowania, z wyjątkami

określonymi w ustawie, płatności gotówkowych. Dzięki temu zapewniono wszystkim grupom społecznym możliwość korzystania z preferowanych przez nie form płatności, w tym płatności gotówkowych.

Niezależność banku centralnego stanowi zatem kluczowy czynnik dla sprawnego funkcjonowania rozliczeń pieniężnych w Polsce i utrzymania zaufania do złotego. Zapewnia możliwość realizacji ustawowych zadań NBP oraz bezpieczeństwo i efektywność rozwiązań infrastrukturalnych w zakresie płatności wysokowotowych. Istotnie wspiera działania służące niwelowaniu nieefektywności rynku usług płatniczych.

5.7

INSTRUMENTY POLITYKI PIENIĘŻNEJ A POTRZEBA NIEZALEŻNOŚCI

Jednym z podstawowych obszarów aktywności, w których niezależność banku centralnego odgrywa kluczową rolę, są codzienne działania operacyjne mające na celu realizację decyzji podjętych w ramach prowadzonej polityki pieniężnej. Aktywność ta należy do Departamentu Operacji Krajowych. Szczególnie istotne znaczenie ma to w kontekście takich instrumentów, jak operacje otwartego rynku oraz ustalanie poziomu rezerw obowiązkowych. Oba te narzędzia służą do regulowania płynności sektora bankowego i stanowią element mechanizmu transmisji polityki pieniężnej prowadzonej przez bank centralny. Instrumenty te w szczególnych sytuacjach mogą być wykorzystywane w celach związanych z zapewnieniem stabilności systemu finansowego. Ich skuteczność i neutralność są jednak możliwe tylko wtedy, gdy bank centralny działa niezależnie od wpływów politycznych.

OPERACJE OTWARTEGO RYNKU

Prowadzone przez Departament Operacji Krajowych operacje otwartego rynku polegają przede wszystkim na emisji bonów pieniężnych. Poprzez wpływanie na poziom dostępnej bankom komercyjnym płynności, efektem stosowania tych operacji jest utrzymywanie rynkowych stóp procentowych na poziomie zgodnym z decyzjami Rady Polityki Pieniężnej. W ramach operacji otwartego rynku Departament Operacji Krajowych realizował w okresie pandemii COVID-19 również operacje strukturalne polegające na skupie na rynku wtórnym obligacji skarbowych oraz obligacji gwarantowanych przez Skarb Państwa. Działania te zapobiegły kryzysowi polskiej gospodarki i umożliwiły relatywnie bezbolesne przezwyciężenie ówczesnych trudności.

Brak niezależności banku centralnego wobec rządu i parlamentu stwarzałoby ryzyko, że instrumenty polityki pieniężnej mogłyby być wykorzystywane niezgodnie z mandatem banku centralnego i prowadzić do wzrostu inflacji, utraty zaufania inwestorów i destabilizacji waluty. Ponadto groziłby tym, że operacje otwartego rynku nie byłyby prowadzone na podstawie danych makroekonomicznych, w sposób przewidywalny, co buduje zaufanie do polityki pieniężnej, lecz w sposób podporządkowany celom politycznym rządu.

REZERWA OBOWIĄZKOWA

Jednym ze stosowanych przez NBP instrumentów polityki pieniężnej jest rezerwa obowiązkowa, czyli środki utrzymywane przez banki komercyjne w banku centralnym na poziomie wynikającym z określonej przez RPP stopy rezerwy obowiązkowej.

Poziom tych rezerw wpływa na zdolność sektora bankowego do udzielania kredytów. Brak niezależności banku centralnego mógłby prowadzić do prób wpływania, by ten obniżył poziom rezerw w celu pobudzenia akcji kredytowej. Tego typu interwencje, jeśli nie są uzasadnione ekonomicznie, mogą skutkować przegrzaniem gospodarki, nadmiernym zadłużeniem gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, a w konsekwencji – kryzysem finansowym.

„Narodowy Bank Polski
jest niezależnym bankiem
od parlamentu i od rządu [...] i prowadzi politykę wiarygodną.
Nie polityczną, nie propagandową, tylko wiarygodną, zgodną z ustawą.
To wszystko wpływa na siłę złotego, a to z kolei działa antyinflacyjnie”.

PROF. DR HAB. ADAM GLAPIŃSKI
PREZES NBP

*Konferencja Ocena bieżącej sytuacji ekonomicznej
w Polsce – październik 2024 r., Warszawa*

Dbamy o wartość polskiego pieniądza

Niezależny bank centralny podejmuje zatem decyzje na podstawie oceny ryzyka i stanu koniunktury, a nie interesów politycznych, co pozwala utrzymać równowagę w systemie finansowym i sprzyja długoterminowej stabilności gospodarki. Niezależność banku centralnego nie jest więc pojęciem abstrakcyjnym, lecz warunkiem koniecznym do skutecznego i odpowiedzialnego realizowania kluczowych zadań operacyjnych. Niezależna instytucja może zapewnić, że narzędzia polityki pieniężnej będą wykorzystywane zgodnie z ich pierwotnym celem – a nie jako narzędzie polityki rządu.

5 . 8

NIEZALEŻNOŚĆ W ZARZĄDZANIU REZERWAMI DEWIZOWYMI I W KONTEKŚCIE DECYZJI INWESTYCYJNYCH

Niezależność banku centralnego wspiera zarządzanie rezerwami dewizowymi nakierowane na zapewnienie bezpieczeństwa środków, a także realizację strategii inwestycyjnej służącej maksymalizacji stopy zwrotu w długim okresie. Ogranicza ryzyko doraźnych działań służących realizacji zysków w krótkim okresie przy podwyższonym ryzyku finansowym. W tym procesie kluczową rolę odgrywa Departament Zarządzania Ryzykiem Finansowym, który obiektywnie określa strukturę walutową i inwestycyjną rezerw, tak aby zapewnić efektywną realizację ustawowych zadań, a także ograniczyć ryzyko związane z dokonywanymi inwestycjami, m.in. poprzez dywersyfikację aktywów, a także niezależny wybór kontrahentów o odpowiedniej wiarygodności kredytowej.

Z kolei operacyjny charakter zadań realizowanych przez Departament Operacji Zagranicznych – w głównej mierze dotyczących transakcyjnego zarządzania rezerwami dewizowymi – determinuje specyfikę jego działania.

Umieszczenie tych działań na międzynarodowych rynkach finansowych sprawia, że jednostka ta pozostaje w dużym stopniu odporna na krajowe czynniki polityczne i inne wpływy mogące zaburzyć niezależne podejmowanie decyzji dotyczących procesu inwestycyjnego.

5.9

DZIAŁALNOŚĆ STATYSTYCZNA – KOMPETENCJE NBP

Misją statystyki publicznej jest dostarczanie wiarygodnych, rzetelnych, niezależnych oraz wysokiej jakości informacji statystycznych na temat stanu i zmian zachodzących w społeczeństwie, gospodarce i środowisku naturalnym, odpowiadających na potrzeby użytkowników krajowych i międzynarodowych. Treść misji oddaje istotę działalności statystycznej.

Działalność statystyczna NBP wynika z nadanych prawnie kompetencji w art. 3 pkt 2.7 ustawy o NBP. Artykuł ten wskazuje, że jednym z kluczowych zadań NBP jest opracowywanie statystyki pieniężnej i bankowej, bilansu płatniczego i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej. Ponadto art. 23 ustawy o NBP nadaje bankowi centralnemu uprawnienia do wydawania własnych aktów prawnych nakładających obowiązki sprawozdawcze na banki. NBP współpracuje też z Ministerstwem Finansów w zakresie aktów prawnych obowiązujących podmioty niebankowe.

Do wyłącznych kompetencji NBP należy ustalanie, jakie dane są niezbędne do prowadzenia polityki pieniężnej i dbałości o stabilność systemu finansowego.

Narodowy Bank Polski może jedynie rozważać ewentualne sugestie organów zewnętrznych zgłaszających potrzeby w zakresie zbieranych danych. NBP niezależnie ustala podstawy metodyczne zbieranych danych i opracowywania publikacji statystycznych, opierając się na standardach międzynarodowych. Określa także zakres i formę publikacji danych, a także ustala terminarz pozyskiwania danych od podmiotów sprawozdawczych oraz ich publikacji. W NBP za ten obszar działalności odpowiada Departament Statystyki.

NIEZALEŻNOŚĆ INSTYTUCJONALNA I ZAWODOWA

Europejski kodeks praktyk statystycznych wskazuje, że czynniki instytucjonalne, w tym przede wszystkim niezależność instytucjonalna, mają decydujący wpływ na efektywność i wiarygodność organów statystycznych zajmujących się opracowywaniem, tworzeniem i rozpowszechnianiem statystyk europejskich. W szczególności niezależność instytucjonalna organów statystycznych polega na niezależności od innych departamentów lub organów politycznych, regulacyjnych lub administracyjnych. Niezależność krajowych organów statystycznych od wpływów politycznych i innego rodzaju wpływów zewnętrznych w procesie opracowywania, tworzenia i rozpowszechniania statystyk jest określona w przepisach prawa i zapewnia wiarygodność statystyk europejskich. Zasada ta jest powszechna w krajach Unii Europejskiej oraz większości gospodarek rozwiniętych.

Niezależność w kontekście działalności statystycznej Europejskiego Systemu Banków Centralnych ma dwa wymiary. Po pierwsze, niezależność ESBC jest zagwarantowana w art. 130 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej i art. 7 Statutu ESBC i EBC. Dotyczy to wszystkich zadań ESBC i pociąga za sobą zakaz ingerencji politycznej w działalność statystyczną ESBC. Jak stanowi Statut, ESBC nie zwraca się o instrukcje ani ich nie przyjmuje od instytucji, organów lub jednostek organizacyjnych Unii, rządów państw członkowskich, ani żadnych innych organów. Po drugie, sposób sporządzania statystyk ESBC musi

spełniać kryterium niezależności naukowej, co oznacza, że zarówno wybór źródeł, definicji, metodologii i technik statystycznych stosowanych do tworzenia i sporządzania statystyk ESBC, jak i decyzje dotyczące terminów i treści rozpowszechnianych statystyk, niezależnie od ich formy, powinny zależeć jedynie od względów statystycznych³. NBP w pełni realizuje tę zasadę w swojej działalności statystycznej.

Ponadto niezależność zawodowa osób zaangażowanych w prace statystyczne oznacza swobodę podejmowania profesjonalnych decyzji bez presji zewnętrznej, dzięki czemu prace w tym obszarze są oparte na metodach naukowych i standardach międzynarodowych. To czynnik niezbędny, aby dane publikowane przez bank centralny były traktowane jako wiarygodne, przejrzyste, prezentowane w sposób obiektywny, niezależny od wpływów politycznych. Ma to istotne znaczenie przede wszystkim dla samego banku centralnego, aby mógł opierać prowadzoną przez siebie politykę pieniężną na solidnych i obiektywnych podstawach informacyjnych. Umożliwia to dobór adekwatnych narzędzi prowadzenia polityki pieniężnej i stabilnościowej, kryteriów oceny jej realizacji oraz identyfikacji ewentualnych zagrożeń. Zewnętrzni odbiorcy danych NBP mogą polegać na publikowanych przez bank centralnych statystykach w prowadzonych przez siebie analizach i opracowaniach na potrzeby swojej działalności operacyjnej lub naukowej.

3 EBC, Publiczne zobowiązanie ESBC dotyczące statystyki europejskiej, https://www.ecb.europa.eu/stats/ecb_statistics/governance_and_quality_framework/html/escb_public_commitment_on_european_statistics.pl.html, dostęp: 30.06.2025.

NIEZALEŻNOŚĆ BANKU CENTRALNEGO A EMISJA PIENIĄDZA

Niezależność banku centralnego przejawia się m.in. w możliwości samodzielnego kształtowania i realizacji polityki pieniężnej. Gwarantem tej niezależności jest brak podporządkowania oczekiwaniom, instrukcjom czy wytycznym ze strony innych organów lub instytucji państwa. W tym kontekście kluczową rolę odgrywa Departament Emisyjno-Skarbcowy, który odpowiada za emisję pieniądza i gospodarkę znakami pieniężnymi.

EMISJA PIENIĄDZA

Pełna autonomia w procesie emisji znaków pieniężnych oraz w podejmowaniu działań na rzecz utrzymania własnej waluty jest wyrazem niezależności banku centralnego. Narodowy Bank Polski ma wyłączne prawo emitowania znaków pieniężnych Rzeczypospolitej Polskiej i jest jedyną w Polsce instytucją uprawnioną do wprowadzania do obiegu banknotów i monet opiewających na złote i grosze.

Warto podkreślić, iż wprowadzenie do obiegu nowego znaku pieniężnego odbywa się w Polsce wyłącznie w drodze zarządzenia Prezesa NBP ogłaszanego w „Monitorze Polskim”, w którym jest określany nie tylko wzór znaku pieniężnego i jego wartość nominalna, ale także termin wprowadzenia do obiegu i wielkość emisji.

Tylko znaki pieniężne emitowane przez NBP są prawnymi środkami płatniczymi w Polsce i tylko poprzez takie jednostki pieniężne bank centralny zapewnia bezpieczeństwo i płynność obrotu gotówkowego.

GOSPODARKA ZNAKAMI PIENIĘŻNYMI

Realizacja zadania polegającego na emisji pieniądza jest możliwa wyłącznie dzięki właściwej organizacji gospodarki znakami pieniężnymi, w tym utrzymywaniu zapasów pozwalających na płynne i nieprzerwane zaspokajanie popytu na gotówkę nie tylko w okresach stabilnych, ale również w okresach skokowego wzrostu zapotrzebowania na nią w reakcji na nieprzewidziane zdarzenia.

Poziom tych zapasów jest określany corocznie na podstawie szacunków, prognoz i analiz zapotrzebowania na pieniądź gotówkowy, przygotowywanych z wykorzystaniem rzeczywistych, historycznych danych rynkowych.

Odpowiedzialna gospodarka znakami pieniężnymi – zgromadzenie ich zapasów, usprawnienie i automatyzacja procesów w NBP oraz zmiana regulacji procesów na rynku – zaowocowała tym, że kiedy nadeszły kryzysy, Narodowy Bank Polski był na nie przygotowany.

Pomimo zmieniającej się roli gotówki, która coraz częściej pełni funkcję środka przezornościowego, zwłaszcza w okresach zwiększonej niepewności, a nie tradycyjnego środka płatniczego – wartość pieniądza gotówkowego w obiegu z roku na rok rośnie. Według stanu na 29 kwietnia 2025 r. wyniosła 427,7 mld zł, co oznacza, że od początku 2025 r. łączna wartość banknotów i monet w obiegu wzrosła o 3,6 proc.

Trzeba jednak pamiętać, że o liczbie banknotów i monet w obiegu nie decyduje Narodowy Bank Polski. Wartość gotówki w obiegu wynika z zapotrzebowania na pieniądź w tej formie zgłaszanego przez uczestników obrotu gotówkowego. W procesie tym NBP zaspakaja jedynie popyt na gotówkę, dostarczając znaki pieniężne w liczbie i strukturze, jakie w danym momencie są oczekiwane przez społeczeństwo. Dlatego tak istotne jest, aby decyzje banku centralnego dotyczące zapewnienia odpowiedniej wartości zapasów znaków pieniężnych były suwerenne i wolne od nacisków zewnętrznych.

ROLA GOTÓWKI

Gotówka odgrywa ważną rolę w społeczeństwie, a pojawiającym się w przestrzeni publicznej opiniom o rychłym jej końcu przeczą wyniki badań prowadzonych cyklicznie na zlecenie NBP. Wskazują one, że odsetek osób preferujących płatności gotówkowe lub płacących wyłącznie gotówką od 2019 r. utrzymuje się na niezmiennym poziomie i wynosi, z wyłączeniem lat pandemii, ok. 30 proc. To oznacza, iż gotówka była, jest i pozostanie ważnym elementem

Narodowy Bank Polski

20

BANKNOT KOLEKCJONERSKI

BITWA WARSZAWSKA 1920

rok emisji: 2020

Bitwa Warszawska była przełomowym momentem wojny z bolszewikami. Zwycięstwo okrzyknięto Cudem nad Wisłą, a pomoc w sukcesie przypisano opiece Najświętszej Maryi Panny, której święto Wniebowzięcia przypadło na kulminacyjny moment zmagani. Zwycięstwo było możliwe dzięki zjednoczeniu narodu i poświęceniu polskich żołnierzy. Zasługi należy przypisać naczelnemu wodzowi Józefowi Piłsudskiemu oraz generałom: Tadeuszowi Rozwadowskiemu, Władysławowi Sikorskiemu, Józefowi Hallerowi i Maxime'owi Weygandowi. Edgar Vincent D'Abernon nazwał Bitwę Warszawską „osiemnastą decydującą bitwą w dziejach świata”. Pod Warszawą ocalono nie tylko niepodległość Polski, ale też zatrzymano ekspansję bolszewizmu na Europę. Narodowy Bank Polski wyemitował banknot kolekcjonerski *Bitwa Warszawska 1920*, który jest pierwszym w historii polskiej numizmatyki banknotem w układzie pionowym. Ukazano na nim wizerunek Józefa Piłsudskiego według obrazu Kazimierza Mańkowskiego *Rok 1920* ze zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie oraz fragment obrazu Jerzego Kossaka *Cud nad Wisłą* ze zbiorów Muzeum Diecezjalnego w Toruniu.

życia społecznego, a celem niezależnego banku centralnego jest podejmowanie wszelkich działań na rzecz zagwarantowania ciągłości korzystania z pieniądza gotówkowego.

Zabezpieczenie gotówki jest ważne dla osób wybierających głównie tę formę płatności, szczególnie tych, które w wyniku postępującej cyfryzacji i promocji instrumentów płatności bezgotówkowych mogą stać się ofiarami wykluczenia finansowego. Jak widać, gotówka pełni ważne funkcje społeczne i gospodarcze. Ponadto globalne kryzysy, które wystąpiły w ostatnich latach, jednoznacznie potwierdziły, że gotówka jest ważnym narzędziem stabilizującym nastroje społeczne, zaś zaufanie do gotówki, emitowanej przez niezależny bank centralny jest wyrazem zaufania do państwa.

Nie można też zapominać, że utrzymywanie odpowiednich zapasów gotówki jest ważne w sytuacjach, gdy zawiodą elektroniczne systemy płatności lub gdy pojawią się zagrożenia cyberatakami. To dzięki gotówce będzie wówczas możliwe dalsze funkcjonowanie gospodarki, a każdy z nas będzie mógł kupić chociażby artykuły pierwszej potrzeby, np. żywność czy lekarstwa.

NBP w swojej działalności nie dyskryminuje żadnej dostępnej formy płatności, stojąc na stanowisku, iż każdy obywatel ma prawo wyboru takiej formy płatności, jaka mu najbardziej odpowiada. To natomiast wymaga, obok dynamicznie rozwijających się sposobów płatności elektronicznych, utrzymania i zapewnienia pełnej i powszechnej dostępności i akceptowalności gotówki. Przejawem działań zmierzających do zapewnienia każdemu możliwości regulowania swoich płatności w gotówce jest m.in. wprowadzona w 2021 r. do polskiego porządku prawnego, z inicjatywy m.in. NBP, regulacja zakładająca obowiązek akceptacji (z określonymi wyjątkami) płatności realizowanych gotówką.

5.11

NARODOWA STRATEGIA BEZPIECZEŃSTWA OBROTU GOTÓWKOWEGO

Dzięki niezależności bank centralny ma możliwość planowania i realizowania długofalowych i strategicznych działań. Sprostanie wyzwaniom ostatnich lat nie byłoby możliwe bez odpowiednio zaplanowanych i przygotowanych działań w obszarze obrotu gotówkowego. Dzięki Narodowej Strategii Bezpieczeństwa Obrotu Gotówkowego przyjętej przez Zarząd NBP w 2021 r. są realizowane działania z obszarów: dostępności i akceptacji gotówki, płynnego zaopatrywania w gotówkę, cyberbezpieczeństwa systemów informatycznych wykorzystywanych w procesach zaopatrywania w gotówkę oraz bezpieczeństwa fizycznego gotówki. Ten unikatowy na skalę europejską dokument ma na celu wzmocnienie bezpieczeństwa obrotu gotówką w Polsce, zapobieganie eliminowaniu gotówki z obrotu gospodarczego oraz obronę wolności wyboru instrumentów płatniczych i wspieranie dalszego zrównoważonego rozwoju rynku obrotu gotówkowego przy zachowaniu wysokiego poziomu jego bezpieczeństwa.

5.12

ZŁOTY – WŁASNA WALUTA

Suwerenność i niezależność NBP to gwarancja silnej gospodarki i dynamicznego rozwoju państwa. Niezależność to również własna narodowa waluta, własne banknoty i monety, a także możliwość samodzielnego planowania i realizowania działań szczególnie w warunkach niedających się jednoznacznie przewidzieć w bliższej lub dalszej perspektywie. Niezależność to przede wszystkim swoboda w kreowaniu polityki pieniężnej, w ustalaniu wielkości emisji znaków pieniężnych, w podejmowaniu działań mających na celu szybkie i skuteczne reagowanie na zmieniającą się rzeczywistość.

BANKNOT KOLEKCJONERSKI

LECH KACZYŃSKI.

WARTO BYĆ POLAKIEM

rok emisji: 2021

Prof. Lech Kaczyński prowadził konsekwentną politykę historyczną, która miała przypominać młodym pokoleniom Polaków dumę narodową i szacunek dla zapomnianych bohaterów walk o wolność Rzeczypospolitej. Jako prezydent Warszawy doprowadził do otwarcia 1 sierpnia 2004 r. Muzeum Powstania Warszawskiego. Jako Prezydent RP zainicjował ustanowienie Narodowego Dnia Pamięci Żołnierzy Wyklętych. Zginął 10 kwietnia 2010 r. wraz z żoną i członkami delegacji w katastrofie lotniczej w Smoleńsku, w drodze na obchody 70. rocznicy zbrodni katyńskiej. Narodowy Bank Polski upamiętnił Lecha Kaczyńskiego banknotem kolekcjonerskim. Na przedniej stronie banknotu znajduje się portret Prezydenta RP prof. Lecha Kaczyńskiego, wizerunek Orderu Orła Białego oraz Pałacu Prezydenckiego w Warszawie. Na stronie odwrotnej zaprezentowano budynek Muzeum Powstania Warszawskiego, tłum strajkujących osób w Stoczni Gdańskiej w latach 80. XX w., napis SOLIDARNOŚĆ oraz widok Polskiego Cmentarza Wojennego w Katyniu.

FILAR PRAWNY NIEZALEŻNOŚCI NBP

Niezależność NBP w wykonywaniu konstytucyjnych i ustawowych zadań jest jednym z podstawowych obszarów uwzględnianych w stanowiskach, analizach i opiniach prezentowanych przez Departament Prawny, który przygotowuje je na zlecenie organów banku centralnego oraz innych departamentów. Z perspektywy funkcjonowania Departamentu Prawnego walor niezależności jest fundamentem prowadzenia działalności przez bank centralny, wynikającym z Konstytucji RP, Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz ustawy o NBP. Zasada niezależności znajduje także szczególne odzwierciedlenie w systemie wartości każdego prawnika, bowiem stanowi o istocie wykonywania tego zawodu.

POMOC PRAWNA

W Narodowym Banku Polskim Departament Prawny wykonuje zadania związane z obsługą legislacyjną i prawną Prezesa NBP, Rady Polityki Pieniężnej, Zarządu NBP i Centrali NBP oraz nadzoruje funkcjonowanie obsługi prawnej w innych jednostkach organizacyjnych. Jednocześnie koordynuje współpracę NBP z organami władzy ustawodawczej i wykonawczej Rzeczypospolitej Polskiej. Do głównych zadań Departamentu Prawnego należy również opracowanie projektów ustaw dotyczących działalności NBP i systemu bankowego, opiniowanie projektów aktów prawnych organów NBP, projektów aktów prawnych przekazanych przez Sejm, Senat, Kancelarię Prezesa Rady Ministrów oraz inne państwowe urzędy i Europejski Bank Centralny.

5.14

NIEZALEŻNOŚĆ NBP A DZIAŁALNOŚĆ MIĘDZYNARODOWA

Działalność międzynarodowa Narodowego Banku Polskiego stanowi jeden z wymiarów realizacji konstytucyjnie zagwarantowanej niezależności banku centralnego. Niezależność ta umożliwia prowadzenie autonomicznej współpracy z instytucjami Unii Europejskiej, organizacjami międzynarodowymi i innymi bankami centralnymi. To właśnie w tym obszarze funkcjonuje Departament Zagraniczny, odpowiadając za realizację zadań NBP w środowisku międzynarodowym.

Departament Zagraniczny wykonuje zadania związane ze współpracą Rzeczypospolitej Polskiej i Narodowego Banku Polskiego z międzynarodowymi instytucjami finansowymi i bankowymi, bankami zagranicznymi oraz instytucjami Unii Europejskiej. Organizuje konferencje międzynarodowe i koordynuje współpracę techniczną, jaką Narodowy Bank Polski prowadzi na rzecz innych banków centralnych. W każdym obszarze Departament Zagraniczny realizuje mandat i działa w imieniu niezależnej instytucji centralnej, jaką jest Narodowy Bank Polski.

DZIAŁALNOŚĆ NBP W KONTEKŚCIE STRUKTUR EUROPEJSKICH

W aspekcie europejskim Departament Zagraniczny realizuje zadania związane ze współpracą Narodowego Banku Polskiego z Europejskim Bankiem Centralnym oraz Europejskim Systemem Banków Centralnych w zakresie wynikającym ze statusu banku centralnego państwa członkowskiego Unii Europejskiej pozostającego poza strefą euro. Realizacja tych zadań odbywa się z poszanowaniem oraz w myśl fundamentalnej zasady niezależności banku centralnego. Zasada ta jest zapisana w Traktacie o funkcjonowaniu UE (art. 130) i załączonym do niego Statucie ESBC i EBC (art. 7). Zgodnie z nią EBC i krajowe banki centralne oraz członkowie ich organów decyzyjnych nie mogą zwracać się o instrukcje do instytucji i organów unijnych, rządów państw członkowskich UE i innych organów ani przyjmować od nich żadnych instrukcji. Z kolei instytucje i organy unijne oraz rządy państw członkowskich są zobowiązane

do poszanowania tej zasady i nie mogą wywierać wpływu na organy decyzyjne EBC lub krajowe banki centralne.

Zagwarantowana traktatowo niezależność banku centralnego podlega weryfikacji przez instytucje UE. W odniesieniu do państw członkowskich spoza strefy euro co najmniej raz na dwa lata Komisja Europejska oraz EBC sporządzają raport o konwergencji, który zawiera szczegółową analizę zgodności ustawodawstwa krajowego danego państwa, w tym statutu jego krajowego banku centralnego, z zapisami traktatowymi, w szczególności odnośnie do niezależności banku centralnego. NBP aktywnie uczestniczy w procesie opracowywania raportu o konwergencji EBC, a Departament Zagraniczny koordynuje opiniowanie poszczególnych projektów raportu, ze szczególnym uwzględnieniem analizy stopnia zbieżności przepisów krajowych dotyczących czterech aspektów niezależności banku, tj. niezależności funkcjonalnej, instytucjonalnej, personalnej i finansowej, z przepisami unijnymi. Na straży przestrzegania zasady niezależności banku centralnego stoi Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

UDZIAŁ NBP W OPINIOWANIU PRAWA UNIJNEGO I KRAJOWEGO

Realizując zasadę niezależności banku centralnego, NBP bierze czynny udział w procesie przygotowywania przez EBC opinii do projektów unijnych oraz krajowych aktów prawnych, przede wszystkim w obszarze statusu i zadań banku centralnego, statystyki, systemu płatniczego i środków płatności oraz stabilności finansowej. Jako niezależny członek Rady Ogólnej – jednego z organów decyzyjnych EBC – Prezes NBP zgłasza komentarze do projektów opinii EBC głównie w obszarze funkcjonowania rynków finansowych i systemów płatniczych, a także w odniesieniu do statusu i zadań banku centralnego oraz jego organów. W ten sposób NBP pośrednio wpływa na kształt ustawodawstwa unijnego i krajowego, a także przyczynia się do zapewnienia stabilności systemu finansowego i płatniczego w Polsce oraz ugruntowania zasady niezależności

banku centralnego w praktyce legislacyjnej UE i wszystkich jej państw członkowskich.

Również w kontekście udziału przedstawicieli Departamentu Zagranicznego w pracach unijnych ciał kolegialnych (Komitet Ekonomiczno-Finansowy i jego podkomitety, czy Komitet Stosunków Międzynarodowych ESBC) niezależność banku centralnego pozwala na prezentowanie przez NBP własnego stanowiska w poszczególnych tematach dotyczących gospodarki światowej i międzynarodowego systemu finansowego.

Zachowanie niezależności banku centralnego ma także kluczowe znaczenie w kontekście udziału Prezesa NBP w regularnie odbywających się posiedzeniach Gubernatorów Banku Rozrachunków Międzynarodowych – forum, na którym prezesi banków centralnych (udziałowców BIS) prowadzą dyskusje poświęcone najważniejszym tematom związanym z rozwojem gospodarki światowej i bankowością centralną.

Na niezależność banku centralnego zwraca szczególną uwagę także Międzynarodowy Fundusz Walutowy w ramach prowadzonej działalności nadzorczej nad gospodarkami państw członkowskich. Stanowiska Funduszu w tej sprawie są zawarte w raportach z przeglądów gospodarczych realizowanych w ramach Art. IV statutu MFW. Dodatkowo, istotnym elementem działalności MFW jest przegląd funkcji zarządczych i kontrolnych banków centralnych państw, które ubiegają się o dostęp do finansowania w ramach MFW (ang. *safeguards assessments*). Celem tego działania jest ograniczenie ryzyka związanego z niewłaściwym wykorzystaniem pozyskanych od MFW środków finansowych. W tym kontekście jednym z kluczowych obszarów, który podlega ocenie Funduszu, jest tzw. *governance*, a w ramach niego – niezależność banku centralnego. W ostatnich latach nastąpiło wzmocnienie kontroli tego obszaru przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy.

SREBRNA MONETA KOLEKCJONERSKA

MIKOŁAJ KOPERNIK

rok emisji: 2023

W 2023 r. obchodziliśmy 550. rocznicę urodzin Mikołaja Kopernika – wybitnego astronoma, twórcy teorii heliocentrycznej, lekarza, ekonomisty – autora jednej z wersji prawa rządzącego obiegiem pieniądza (gorszy pieniądz zawsze wypiera lepszy), wiernego poddanego polskich królów – obrońcy Olsztyna przed Krzyżakami. Najważniejszym dziełem Kopernika jest praca *De revolutionibus orbium coelestium* (O obrotach sfer niebieskich). Przypuszcza się, że Kopernik zaczął ją pisać w 1514 r., a skończył około 1530 r. Długo zwlekał z jej wydaniem – wyszła drukiem w 1543 r. dzięki staraniom niemieckiego uczonego Jerzego Joachima Retyka. Nie jest pewne, czy autor zobaczył swoje dzieło przed śmiercią w maju 1543 r. Narodowy Bank Polski, aby uhonorować wybitnego astronoma, wyemitował srebrną monetę kolekcjonerską. Na jej rewersie przedstawiono fragment pomnika Mikołaja Kopernika w Warszawie oraz stylizowany wizerunek promieni słonecznych. Na awersie poza stałymi elementami, takimi jak wizerunek orła ustalony dla godła Rzeczypospolitej Polskiej, nominał oraz oznaczenie roku emisji, został umieszczony wizerunek Układu Słonecznego z dzieła Mikołaja Kopernika *De revolutionibus orbium coelestium*.

BANKNOT KOLEKCJONERSKI

MIKOŁAJ KOPERNIK

rok emisji: 2023

Z okazji 550. rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika Narodowy Bank Polski wyemitował także banknot kolekcjonerski. Przedstawiono na nim elementy odnoszące się do życia i dzieła Mikołaja Kopernika. Na stronie przedniej widnieje wizerunek astronoma, tzw. portret toruński. Na stronie odwrotnej są przedstawione monety z czasów Kopernika, natomiast w tle znajduje się wizerunek Zamku Kapituły Warmińskiej w Olsztynie. Na banknocie znajduje się jedno z najnowocześniejszych zabezpieczeń na świecie: to umieszczone w lewym dolnym rogu zabezpieczenie optyczne z efektem ruchu i głębi oraz obrazem 3D, przedstawiające układ heliocentryczny. Banknot został wyróżniony prestiżową nagrodą The Regional Banknote and ID Document of the Year Awards.

MIĘDZYNARODOWE KONFERENCJE NBP

Jednym z zadań realizowanych przez Departament Zagraniczny jest organizacja konferencji międzynarodowych. Również u podstaw tego działania leży niezależność banku centralnego, która stanowi fundament skutecznej i wiarygodnej reprezentacji Narodowego Banku Polskiego i Polski na arenie międzynarodowej. Organizując konferencje, Narodowy Bank Polski działa w pełnej wolności od nacisków ideologicznych, politycznych oraz administracyjnych, co pozwala mu zapraszać do debaty wybitnych ekonomistów, badaczy i decydentów z wielu krajów – i spotykać się z ich pozytywną odpowiedzią. To właśnie dlatego konferencje międzynarodowe NBP stały się cenionym forum wymiany myśli nie tylko w regionie, ale i na świecie, stanowiąc platformę nieskrępowanej, interdyscyplinarnej dyskusji na najwyższym poziomie.

Tylko w duchu wolności – i związanej z nią odpowiedzialności – jest możliwa debata, która wzmacnia współpracę międzynarodową w obszarach realizowanych przez Departament Zagraniczny. Co więcej, konferencje międzynarodowe NBP przynoszą rezultaty daleko wykraczające poza te obszary: podczas nich jest promowany dorobek badawczy NBP i wzmacniana jego pozycja wśród czołowych instytucji finansowych świata. Swoboda doboru tematów, wolność badań i otwartość debaty są naturalnymi efektami niezależności banku centralnego. To właśnie ta wolność pozwala utrzymywać wysoki poziom merytoryczny i autentyczność przekazu, które budują wiarygodność NBP jako liczącego się ośrodka myśli ekonomicznej i wymiany poglądów.

WSPÓŁPRACA TECHNICZNA NA RZECZ INNYCH BANKÓW CENTRALNYCH

Od ponad 20 lat Departament Zagraniczny koordynuje program współpracy technicznej Narodowego Banku Polskiego na rzecz banków centralnych państw

rozwijających się i państw w okresie transformacji systemowej. Nadrzędnym celem tych działań jest wsparcie beneficjentów poprzez przekazywanie im specjalistycznej wiedzy wzbogaconej doświadczeniami polskiego banku centralnego. Współpraca techniczna NBP cieszy się uznaniem wśród instytucji partnerskich i jest przez nie bardzo wysoko oceniana m.in. z uwagi na doświadczenia Polski z okresu transformacji gospodarczej i procesu budowania niezależnego banku centralnego.

NBP jest jednym z najaktywniejszych europejskich banków centralnych w zakresie działań pomocowych, co świadczy o dużej wartości wsparcia udzielanego bankom centralnym krajów rozwijających się. NBP udziela wsparcia w wielu obszarach, m.in. w zakresie zarządzania bankiem centralnym jako niezależną instytucją. To niezależność NBP pozwala na sprawne prowadzenie polityki pieniężnej i dbanie o stabilność finansową. Dzięki temu doświadczenia NBP są tak cenne dla beneficjentów programu współpracy technicznej. W ostatnich latach odbiorcy działań pomocowych wielokrotnie stawiali NBP za wzór nowoczesnego i niezależnego banku centralnego, z którego doświadczeń chcą czerpać.

5.15

STANDARDY AUDYTU WEWNĘTRZNEGO W KONTEKŚCIE NIEZALEŻNOŚCI NBP

Niezależność jest podstawowym wymogiem prawidłowej realizacji zadań audytu wewnętrznego w każdej organizacji, silnie akcentowanym przez Globalne Standardy Audytu Wewnętrznego⁴, które stanowią zbiór powszechnie przyjętych i stosowanych na całym świecie zasad praktyki audytu wewnętrznego.

4 Ustanowione przez Instytut Audytorów Wewnętrznych (The Institute of Internal Auditors) Globalne Standardy Audytu Wewnętrznego stanowią jeden z obowiązkowych elementów Międzynarodowych Ramowych Zasad Praktyki Zawodowej (ang. IPPF) dla zawodu audytora wewnętrznego, por. <https://www.iaa.org.pl/aktualnosci/polskie-tlumaczenie-nowych-globalnych-standardow-audytu-wewnetrznego>.

Standardy już w samej definicji audytu wewnętrznego⁵ wyraźnie wskazują, że jest to działalność prowadzona w sposób niezależny i obiektywny, co podkreśla, że niezależność stanowi jeden z kluczowych i niezbędnych warunków prawidłowego funkcjonowania audytu wewnętrznego.

Standardy definiują niezależność jako „brak okoliczności, które osłabiają zdolność wykonywania obowiązków przez audyt wewnętrzny w sposób wolny od uprzedzeń”⁶. Stanowią, że funkcja audytu wewnętrznego jest w stanie w pełni osiągnąć cel audytu wewnętrznego tylko wtedy, gdy zarządzający audytem wewnętrznym podlega bezpośrednio organowi najwyższego szczebla odpowiedzialnemu za ład organizacyjny (w strukturze organizacyjnej NBP – Prezesowi NBP), jest wykwalifikowany oraz usytuowany w organizacji na takim poziomie struktury organizacyjnej, który pozwala funkcji audytu wewnętrznego świadczyć usługi i pełnić obowiązki bez ingerencji osób trzecich. Przedmiotowe usytuowanie zostało zagwarantowane w art. 8 ustawy o Narodowym Banku Polskim, który stanowi, że działalność jednostek organizacyjnych NBP podlega rewizji wewnętrznej wykonywanej przez komórkę Centrali NBP podporządkowaną Prezesowi NBP, czyli Departament Audytu Wewnętrznego.

⁵ Zob. Słownik, w: *Globalne Standardy Audytu Wewnętrznego*, maj 2025, s. 10, https://www.iaa.org.pl/sites/default/files/250515_gias_pl_0.pdf, dostęp: 27.05.2025.

⁶ Zasada 7 *Niezależne usytuowanie w organizacji*, w: *Globalne Standardy Audytu Wewnętrznego*, s. 47, dz. cyt. oraz Słownik, w: tamże, s. 11.

AUDYT WEWNĘTRZNY KLUCZOWYCH OBSZARÓW DZIAŁALNOŚCI NBP

Niezależność NBP od organów władzy państwowej umożliwia Departamentowi Audytu Wewnętrznego dobór tematów zadań audytowych, określanie ich szczegółowego zakresu, realizację oraz raportowanie wyników przeprowadzonych zadań na podstawie obiektywnych przesłanek oraz najlepszej wiedzy i doświadczenia audytorów. Przede wszystkim umożliwia działanie opierające się na obiektywnej i wnikliwej analizie ryzyka, stanowiącej podstawę zatwierdzonego przez Zarząd NBP planu działalności audytu wewnętrznego.

W szczególności niezależność NBP pozwala Departamentowi Audytu Wewnętrznego na obiektywną i wolną od wpływów zewnętrznych realizację audytów w najważniejszych obszarach działania banku centralnego. Obejmują one m.in. realizację polityki pieniężnej, zarządzanie rezerwami dewizowymi, działalność na rzecz systemu płatniczego oraz emisję znaków pieniężnych. Niezależne oceny Departamentu Audytu Wewnętrznego dotyczące skuteczności ładu organizacyjnego, zarządzania ryzykiem i procesów kontroli w tych obszarach przyczyniają się do wzmocnienia niezależności NBP.

5.16

NIEZALEŻNOŚĆ FINANSOWA BANKU CENTRALNEGO

Przedstawione powyżej zadania Narodowego Banku Polskiego pokazują, że niezależność banku centralnego można rozpatrywać w wielu aspektach. Najistotniejsza z perspektywy zadań realizowanych przez Departament Rachunkowości i Finansów jest niezależność finansowa banku centralnego. Polega ona na zapewnieniu podejmowania przez bank centralny autonomicznych decyzji w zakresie wykorzystania posiadanych zasobów finansowych, które są niezbędne do wypełnienia konstytucyjnie i ustawowo zdefiniowanego mandatu. Zagadnienia dotyczące niezależności finansowej NBP szczegółowo zostały określone w rozdziale 10 ustawy o NBP (*Gospodarka finansowa NBP*).

Niezależność finansowa stanowi podstawę wykonywania zadań w obszarze gospodarki finansowej NBP, które koordynuje Departament Rachunkowości i Finansów.

„[...] niezależność krajowych banków centralnych należących do ESBC, a także członków Rady Prezesów EBC, jako głównego organu decyzyjnego tego banku i Eurosystemu jest zapisana w TFUE jako niezbędny czynnik stabilności cen, będącej głównym celem polityki gospodarczej i pieniężnej Unii i ESBC.

Z tego względu art. 130 TFUE oraz art. 7 statutu ESBC i EBC stanowią wyraźnie, że członkowie któregośkolwiek z organów decyzyjnych EBC ani krajowe banki centralne przy wykonywaniu uprawnień oraz zadań i obowiązków, które zostały im powierzone traktatami i statutem ESBC i EBC, nie zwracają się o instrukcje ani ich nie przyjmują od jakichkolwiek organów”.

JULIANE KOKOTT
RZECZNIK GENERALNY
TRYBUNAŁU SPRAWIEDLIWOŚCI
WSPÓLNOT EUROPEJSKICH
(TSUE)

Dotyczą one w szczególności:

- zasad rachunkowości NBP – zapewnienie harmonizacji zasad rachunkowości NBP ze standardami stosowanymi w Europejskim Systemie Banków Centralnych,
- sytuacji kapitałowej – posiadanie wystarczającego kapitału zapewniającego ochronę przed negatywnymi skutkami ryzyka finansowego, w tym ryzyka kursowego,
- planu finansowego i inwestycyjnego NBP – prowadzenie gospodarki finansowej NBP na podstawie określonych przez bank centralny planów, niewymagających zatwierdzenia przez organy zewnętrzne,
- sprawozdawczości finansowej NBP – przedstawienie informacji na temat sytuacji majątkowo-finansowej NBP oraz wyniku finansowego w sposób wierny i rzetelny na podstawie prawidłowo prowadzonych ksiąg rachunkowych NBP,
- badania przez niezależnego biegłego rewidenta – brak ograniczeń w zakresie przeprowadzania niezależnej od państwowych organów kontroli zgodności prowadzenia ksiąg rachunkowych NBP z przyjętymi zasadami w zakresie polityki rachunkowości NBP, przeprowadzanej zgodnie z krajowymi i międzynarodowymi standardami badania,
- zakazu finansowania budżetu państwa przez bank centralny określonego zarówno w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, jak i w przepisach unijnych – uniemożliwienie pokrywania deficytu budżetowego przez zaciąganie zobowiązań w banku centralnym (tj. kredytowania budżetu państwa przez NBP).

Niezależność finansowa banku centralnego umożliwia realizację zadań w powyżej wymienionych obszarach gospodarki finansowej NBP w sposób niezakłócony, dostosowany do rzeczywistych potrzeb NBP oraz zgodny z zasadami obo-

wiązującymi w NBP. Niezależność finansowa banku centralnego zmniejsza wpływy zewnętrzne na finanse banku centralnego, chroni przed naciskami nakierowanymi na działania związane z pokrywaniem deficytu budżetowego przez bank centralny oraz wzmacnia samodzielność i samowystarczalność finansową banku centralnego służącą realizacji jego ustawowych funkcji.

Pamiętając o tym, że niezależność banku centralnego ma doniosłe znaczenie dla jego wiarygodności, można powiedzieć, że im wyższy poziom niezależności banku centralnego, tym wyższy stopień zaufania do jego działalności realizowanej przez poszczególne jednostki organizacyjne.

5.17

NIEZALEŻNOŚĆ BANKU CENTRALNEGO A DZIAŁANIA EDUKACYJNE

Niezależność banku centralnego wpływa bezpośrednio na pełen obiektywizm i całkowitą wiarygodność przekazu edukacyjnego. Za ten obszar działalności Narodowego Banku Polskiego odpowiada Departament Edukacji i Wydawnictw.

Udostępniane nieodpłatnie zasoby edukacyjne i realizowane programy nie promują konkretnych produktów finansowych, ale wyjaśniają mechanizmy ich działania, wskazując na ryzyka i zagrożenia oraz zachęcają do podejmowania przemyślanych decyzji finansowych. Co więcej, długofalowość prowadzonych działań edukacyjnych, których celem jest zwiększanie poziomu wiedzy ekonomicznej społeczeństwa i jego kompetencji finansowych, buduje zaufanie społeczne do banku centralnego, jako instytucji dbającej o stabilny rozwój gospodarczy Polski i Polaków.

TECHNOLOGIA WSPIERAJĄCA NIEZALEŻNOŚĆ

Współczesny bank centralny, jako niezależna instytucja zaufania publicznego, potrzebuje bezpiecznego i stabilnego środowiska technologicznego. Niezależność Narodowego Banku Polskiego przekłada się na autonomię w zarządzaniu własną infrastrukturą IT – kluczową dla realizacji ustawowych zadań.

Teleinformatyka odgrywa dziś kluczową rolę w bankach centralnych na całym świecie. Umożliwia analizę danych, zarządzanie systemami płatniczymi, prowadzenie badań gospodarczych oraz zapewnianie cyberbezpieczeństwa. Wszystko to wymaga nowoczesnych, dopasowanych do specyfiki banku rozwiązań, które zapewniają szybkość, dokładność i bezpieczeństwo przetwarzania danych.

W NBP za ten obszar działalności odpowiada Departament Informatyki Telekomunikacji, który współpracuje z innymi jednostkami banku, wspierając kluczowe procesy – od polityki pieniężnej, przez analizy procesów gospodarczych, po rozwój i utrzymanie systemów płatniczych.

Obszary współpracy Departamentu Informatyki i Telekomunikacji z innymi jednostkami NBP:

- **Kontrola inflacji i polityka pieniężna:** bank centralny używa danych, takich jak wskaźniki inflacji, wzrostu gospodarczego, poziomu bezrobocia do ustalania i monitorowania polityki pieniężnej. Dane te są zbierane i przetwarzane przy użyciu zawansowanych systemów informatycznych.
- **Systemy płatnicze:** bank centralny zarządza systemami płatniczymi, takimi jak przetwarzanie przelewów bankowych, clearing i rozliczanie transakcji. Systemy te są złożone i wymagają specjalistycznej wiedzy technicznej, aby je utrzymać i rozwijać.

- **Analiza i badania gospodarki:** bank centralny prowadzi badania i analizy dotyczące różnych aspektów gospodarki, w tym polityki pieniężnej, rynków finansowych, stabilności finansowej. Do przeprowadzenia analiz bank centralny wykorzystuje specjalistyczne rozwiązania, takie jak modele ekonomiczne, narzędzia analizy danych i oprogramowanie do symulacji.
- **Cyberbezpieczeństwo i bezpieczeństwo systemu finansowego:** bank centralny jest odpowiedzialny za zapewnienie bezpieczeństwa systemu finansowego, w tym ochronę przed oszustwami finansowymi, kradzieżami tożsamości, atakami hakerskimi i innymi zagrożeniami dla systemu finansowego w ramach zadań NBP. W tym celu bank centralny stosuje zaawansowane technologie teleinformatyczne i stale podnosi poziom zabezpieczeń.

STANDARDY W OBSZARZE IT

Systemy informatyczne NBP muszą spełniać najwyższe standardy w zakresie wydajności, jakości i cyberbezpieczeństwa. Rozwiązania wspomagające wykonywanie ustawowych zadań banku centralnego na ogół wyróżniają się spośród standardowych rozwiązań rynkowych, co jest podyktowane specyfiką zadań banku centralnego i jego współdziałaniem z innymi instytucjami krajowymi i zagranicznymi. Dlatego też wybór narzędzi poprzedzają szczegółowe analizy, a zasadniczym kryterium jest przede wszystkim dopasowanie do potrzeb.

Niezależność instytucjonalna pozwala więc NBP samodzielnie rozwijać technologię, podnosząc odporność banku centralnego i całego systemu finansowego.

CYBERBEZPIECZEŃSTWO, OCHRONA OSÓB, MIENIA I INFORMACJI

Zarówno w obszarze cyberbezpieczeństwa, jak i ochrony osób, mienia i informacji, niezależność banku centralnego stanowi warunek skutecznego i odpowiedzialnego działania. Umożliwia autonomiczne planowanie, wdrażanie oraz doskonalenie procedur chroniących zasoby kluczowe dla stabilności instytucji.

Niezależność NBP pozwala Departamentowi Cyberbezpieczeństwa na skuteczne działania operacyjne i strategiczne, których celem jest ochrona systemów informatycznych, informacji oraz infrastruktury.

Z kolei z perspektywy Departamentu Bezpieczeństwa niezależność banku centralnego ma kluczowe znaczenie dla autonomicznego planowania, realizacji i koordynowania działań związanych z ochroną osób, mienia i informacji niejawnych. Przekłada się to na stabilność operacyjną, zapewnienie sprawnego obiegu gotówki i ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi. Jest to więc istotny warunek porządku organizacyjnego banku centralnego.

ZNACZENIE NIEZALEŻNOŚCI W PRACY ODDZIAŁÓW OKRĘGOWYCH NBP

Niezależność Narodowego Banku Polskiego znajduje odzwierciedlenie również w działalności jego 16 oddziałów.

Oddziały okręgowe NBP realizują zadania w obszarach: obsługi klienta, kasowo-skarbcowym, statystyczno-dewizowym, organizacyjno-administracyjnym i bezpieczeństwa. Ponadto wspierają pracę departamentów w Centrali NBP.

Oddziały okręgowe w: Warszawie, Katowicach, Poznaniu i Rzeszowie pełnią dodatkowo funkcję ośrodków zasilających pozostałe oddziały okręgowe w znaki pieniężne.

DZIAŁALNOŚĆ BADAWCZA

Badania prowadzone przez oddziały okręgowe dostarczają cennych danych wykorzystywanych w analizach gospodarczych i polityce pieniężnej banku centralnego. Co warto podkreślić, badania te – ich kształt, rozmiar, zasięg, czas realizacji – nie są zależne od jakiegokolwiek instytucji, dzięki czemu na podstawie ich zbiorczych wyników powstaje niezależna mapa gospodarczo-ekonomiczna kraju. Taki materiał stanowi dla Zarządu NBP i Rady Polityki Pieniężnej podstawę do podejmowania decyzji.

BADANIA ANKIETOWE SEKTORA PRZEDSIĘBIORSTW

Badania ankietowe sektora przedsiębiorstw, zapoczątkowane w 1995 r., pozwalają na uzyskanie przez NBP rzetelnego obrazu kondycji ekonomicznej przedsiębiorstw, ich oczekiwań i prognoz, a także relacji z sektorem bankowym – szczególnie w aspektach mających wpływ na politykę pieniężną banku centralnego lub od niej zależnych, a co za tym idzie utrzymywanie stabilnego poziomu cen.

Starania o utrzymanie współpracy z respondentami oraz zwiększanie udziału regionalnych podmiotów w badaniach przekładają się na trwałe relacje i ich poczucie realnego wpływu na niezależny i rzetelny obraz procesów gospodarczych, ocenę koniunktury w sektorze przedsiębiorstw, a także prognozowanie ich rozwoju w przyszłości.

BADANIA RYNKU NIERUCHOMOŚCI

Prowadzone od 2006 r. badania rynku nieruchomości pozwala na niezależną ocenę skali wpływu tego sektora na procesy inflacyjne, bezpieczeństwo sektora bankowego i koniunkturę w bankowości. Umożliwiają również analizę wpływu rynku nieruchomości na popyt oraz koniunkturę w całej gospodarce w kontekście zmian stóp procentowych, które są instrumentem banku centralnego do regulowania ilości pieniądza na rynku.

Respondenci tych badań otrzymują sporządzane przez oddziały raporty kwartalne o rynku nieruchomości mieszkaniowych i półroczne o rynku nieruchomości komercyjnych. Opracowania te są cenione za rzetelność i niezależność prezentowanych w nich informacji.

DZIAŁALNOŚĆ KONTROLNA

Oddziały okręgowe NBP prowadzą również kontrole przedsiębiorstw i kantorów w regionach, monitorując zmiany w statystyce bilansu płatniczego i międzynarodowej pozycji inwestycyjnej.

OŚRODEK ZASILAJĄCY

Istotnym zadaniem operacyjnym oddziałów okręgowych jest zaopatrywanie regionalnych banków komercyjnych, Poczty Polskiej SA oraz innych uczestników obrotu gotówkowego w polskie znaki pieniężne.

Dane związane z zaopatrywaniem jednostek w znaki pieniężne, ich skala, częstotliwość i rozmiar, pozwalają uzyskać niezależny obraz obiegu gotówki w danym regionie. Zbiorcze informacje na ten temat z oddziałów wspierają prace Rady Polityki Pieniężnej nad poziomem stopy depozytowej i rezerwy obowiązkowej.

OBŚŁUGA JEDNOSTEK BUDŻETU PAŃSTWA

Bankowi centralnemu przypisana jest m.in. obsługa rachunków bankowych jednostek budżetowych. To zadanie operacyjne realizują oddziały okręgowe na podstawie wewnętrznych przepisów NBP (uchwał Zarządu oraz wytycznych Departamentu Rachunkowości i Finansów). Kształtowanie przez NBP regulacji dotyczących obsługi rachunków bankowych, ich rodzajów i warunków prowadzenia jest istotne dla właściwego funkcjonowania jednostek budżetowych.

PROJEKTY EDUKACYJNE

Oddziały NBP prowadzą projekty edukacyjne obejmujące finanse i ekonomię, które są skierowane do różnych grup wiekowych i stanowią wkład w kształtowanie odpowiedzialnych postaw ekonomicznych społeczeństwa oraz przeciwdziałanie wykluczeniu finansowemu i cyfrowemu. Działania te wpisują się w koncepcję Krajowej Strategii Edukacji Finansowej, zachowując jednak pełną niezależność treści i formy od organów państwa i swój unikatowy charakter.

RZETELNY OBRAZ POLSKIEJ GOSPODARKI

Podsumowując, oddziały okręgowe NBP realizują swoje zadania – obsługi bankowej instytucji publicznych i osób fizycznych, sprawozdawcze, statystyczne, edukacyjne i promocyjne – niezależnie od innych instytucji państwowych i rządu.

Dane pozyskiwane i przekazywane przez oddziały do centrali NBP pozwalają na przygotowanie rzetelnych raportów i ocenę polskiej gospodarki. Korzysta z nich wiele instytucji podejmujących strategiczne decyzje, w tym Rada Polityki Pieniężnej decydująca o poziomie stóp procentowych.

Niezależność oddziałów okręgowych NBP wpisuje się w konstytucyjną niezależność banku centralnego, wspierając jego kluczową rolę w zapewnianiu stabilności gospodarki i finansów państwa.

Narodowy Bank Polski
 Niezależny bank centralny
 jest siłą Polaków

Niezależność NBP – wyzwania

Wyzwania stojące przed
Narodowym Bankiem Polskim
są złożone. Niezależność i sprawna
konstrukcja instytucjonalna NBP
są kluczowe dla utrzymania
stabilności monetarnej w Polsce.

IV CZĘŚĆ CZ

WPROWADZENIE

W wymagającym i niepewnym otoczeniu, w obliczu rosnących oczekiwań społecznych, szybkich zmian gospodarczych i napięć politycznych, niezależność banków centralnych nabiera szczególnego znaczenia. Jak już wspomniano w rozdziale pierwszym niniejszej publikacji, niezależność instytucjonalna banków centralnych poddawana jest różnym wyzwaniom. Analiza dwóch historycznych modeli – francusko-brytyjskiego oraz niemieckiego – pozwala lepiej zrozumieć te wyzwania i znaczenie niezależności banków centralnych we współczesnym świecie¹.

Model francusko-brytyjski, dominujący w pierwszych dekadach po II wojnie światowej, zakładał podporządkowanie banku centralnego polityce gospodarczej państwa. Główne cele obejmowały nie tylko stabilność cen, lecz również wysoki wzrost gospodarczy, niskie bezrobocie i stabilność systemu finansowego. Banki centralne, zgodnie z wolą rządów, udzielały kredytów przedsiębiorstwom i utrzymywały stopy procentowe na poziomach sprzyjających rozwojowi. Taka polityka mogła przynosić krótkoterminowe korzyści, ale w dłuższym okresie prowadziła do destabilizacji i inflacji, czego wyraźnym przykładem był globalny kryzys gospodarczy lat 70.

Reakcją na te negatywne doświadczenia był model niemiecki (wpływ myśli Milтона Friedmana), który opierał się na politycznej i operacyjnej niezależności banku centralnego. W tym ujęciu kluczowym celem stała się walka z inflacją, traktowana jako warunek konieczny do osiągnięcia trwałego wzrostu gospodarczego. Bank centralny, wolny od presji politycznej, miał działać na podstawie danych ekonomicznych i długoterminowych prognoz. Ten model został przyjęty również przez Narodowy Bank Polski (szersza charakterystyka w rozdziale piątym niniejszej publikacji) czy Europejski Bank Centralny, który od początku istnienia koncentruje się na zapewnieniu stabilności cen w strefie euro.

Współczesna debata nad rolą banków centralnych skupia się na korzyściach i ograniczeniach wynikających z ich niezależności. Zwolennicy niezależności podkreślają, że umożliwia ona skuteczną walkę z inflacją, wzmacnia wiary-

1,2 Por. Ewa Myślak, *Narodowy Bank Polski w systemie ustrojowym Rzeczypospolitej Polskiej*, Kraków 2013, s. 189.

godność polityki pieniężnej i chroni przed wykorzystywaniem tej polityki do realizacji krótkoterminowych celów politycznych. Jednocześnie przeciwnicy wskazują, że nadmierna niezależność może utrudniać elastyczne reagowanie na szoki gospodarcze (przykład NBP podważa ten argument), prowadzić do konfliktów z polityką fiskalną rządu i ograniczać działania wspierające zatrudnienie i wzrost gospodarczy.

Wnioski płynące z historycznych modeli są jednoznaczne – całkowite podporządkowanie banków centralnych polityce rządu prowadziło do destabilizacji, natomiast pełna niezależność przyczyniała się do lepszej kontroli inflacji i wzrostu wiarygodności. Podsumowując, banki centralne powinny zachować niezależność operacyjną, ale równocześnie działać w sposób transparentny, współpracując z innymi instytucjami państwowymi². W taki model wpisuje się Narodowy Bank Polski.

6 . 2

NARODOWY BANK POLSKI – ZAGROŻENIA DLA NIEZALEŻNOŚCI

Niezależność pozwala NBP na podejmowanie decyzji na podstawie danych ekonomicznych, a nie krótkoterminowych interesów politycznych, pod wpływem nacisków polityków, które z kolei mogą wynikać np. z presji wywieranej przez społeczeństwo (kredytobiorców czy eksporterów), co może prowadzić do destabilizacji finansowej.

„Narodowy Bank Polski jest niezależnym bankiem od parlamentu i od rządu [...] i prowadzi politykę wiarygodną. Nie polityczną, nie propagandową, tylko wiarygodną, zgodną z ustawą. To wszystko wpływa na siłę złotego, a to z kolei działa antyinflacyjnie”³.

3 Wypowiedź prof. dr. hab. Adama Głapińskiego, Prezesa NBP podczas konferencji *Ocena bieżącej sytuacji ekonomicznej w Polsce – październik 2024*, <https://nbp.pl/ocena-biezacej-sytuacji-ekonomicznej-w-polsce-pazdziernik-2024/>, dostęp: 26.06.2025.

Co ważne, niezależność Narodowego Banku Polskiego nie oznacza braku kontroli. Najwyższa Izba Kontroli analizuje politykę pieniężną NBP, ale nie może jej oceniać. Oczywiście niezależność NBP nie stoi w sprzeczności ze współpracą z władzami państwa. Wielokrotnie mówiłem: „Jako prezes NBP z całą mocą podkreślam, że będę współpracować z nowym rządem i z każdym innym rządem w ten sam dobry i konstruktywny sposób, zgodny z mandatem Narodowego Banku Polskiego, określony w Konstytucji i ustawach Rzeczypospolitej Polskiej, jak również zgodnie z przepisami Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej dotyczącymi banków centralnych Europejskiego Systemu Banków Centralnych. Wielokrotnie to publicznie deklarowałem i będę w dalszym ciągu powtarzał przy każdej stosownej okazji: NBP nie robi niczego, co mogłoby zachwiać tą współpracą. W ramach naszego mandatu, przy zachowaniu pełnej niezależności Narodowego Banku Polskiego”⁴.

Warto w tym miejscu dodać, że Narodowy Bank Polski nie ma obowiązku finansowania długu publicznego, a takie bywa błędne przekonanie opinii publicznej, w związku z czym zarzut pojawiający się w kontekście wyniku finansowego NBP tzw. straty NBP jest bezzasadny. Celem NBP nie jest zysk.

„Narodowy Bank Polski nie ponosi straty czy zysku. Natomiast zmienia się kurs dolara i kurs euro w złotych. Jeśli kurs złotego rośnie, to jest zapisane, że NBP ponosi «stratę», że nie ma «zysku», ale nie ma straty w znaczeniu dosłownym. Ma nadal taką samą wartość w dolarach i w euro [...]”⁵.

Mimo przejrzystych działań Narodowego Banku Polskiego w 2024 r. doszło do próby złamania niezależności tej instytucji przez posłów poprzez wstępny wniosek o postawienie mnie – Prezesa NBP – przed Trybunałem Stanu⁶. Ostatecznie sformułowane we wstępnym wniosku „zarzuty” w rzeczywistości nie miały żadnego uzasadnienia tak faktycznego, jak i prawnego. Wszystkie moje działania jako Prezesa NBP były w pełni zgodne z przepisami Konstytucji RP oraz ustaw. W komunikacie po wydaniu wyroku z dnia 20 sierpnia 2024 r. Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że konstytucyjna zasada niezależności Naro-

4 Wyowiedź prof. dr. hab. Adama Glapińskiego, Prezesa NBP podczas konferencji *Ocena bieżącej sytuacji ekonomicznej w Polsce – luty 2024*, <https://youtu.be/VXqn3gVBr9k>, dostęp: 26.06.2025.

5 Wyowiedź prof. dr. hab. Adama Glapińskiego, Prezesa NBP podczas konferencji *Ocena bieżącej sytuacji ekonomicznej w Polsce – luty 2025*, <https://www.youtube.com/watch?v=enqBopFYnmo>, dostęp: 26.06.2025.

6 Por. https://nbp.pl/wp-content/uploads/2024/03/dokument_26-03.pdf.

dowego Banku Polskiego i jego organów wyklucza możliwość nadawania ciałom o charakterze politycznym, np. komisjom sejmowym, uprawnień, które mogłyby stanowić środek nacisku na bank centralny. Realizacja ustawowych uprawnień Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej w stosunku do Prezesa Narodowego Banku Polskiego oraz pracowników tego banku, może sparaliżować pracę tego Banku⁷.

Kolejnym wyzwaniem, przed którym stoi NBP, jest dostosowanie w dalszej przyszłości polskiej polityki monetarnej do wymogów strefy euro. Przed przystąpieniem Polski do tej strefy niezbędne jest wprowadzenie zmian w konstytucji oraz w przepisach dotyczących banku centralnego w celu zwiększenia koordynacji z europejskimi instytucjami monetarnymi. Decyzje o stopach procentowych będą przecież wtedy podejmowane przez Europejski Bank Centralny, co przekłada się na wydłużony czas reakcji i może mieć poważne konsekwencje zwłaszcza w warunkach podwyższonego ryzyka kryzysów finansowych czy politycznych. Dlatego też tak istotne jest, aby decyzja o ewentualnym przyjęciu euro została podjęta dopiero w chwili, gdy polska gospodarka osiągnie poziom porównywalny z najbardziej rozwiniętymi krajami tej strefy, to znaczy najwcześniej za dekadę lub później. Z tego też względu często podkreślam wagę niezależnej polskiej waluty – złotego.

„Ten ogromny sukces polskiej gospodarki, bezprecedensowy w historii Polski, ale też rzadki w ogóle na skalę światową, rzadki od czasów rewolucji przemysłowej, ten sukces by nie był możliwy bez posiadania własnej waluty, polskiego złotego, którego setną rocznicę wprowadzenia właśnie Narodowy Bank Polski obchodzi wraz z całą Polską. To własna waluta pozwala utrzymywać wysoką konkurencyjność eksportu, nawet w obliczu globalnych zawirowań spowodowanych np. pandemią czy kryzysem energetycznym wywołanym agresją Rosji na Ukrainę. Własna waluta pozwala nam elastycznie reagować na zmiany tych zewnętrznych parametrów. Reagujemy

⁷ Por. TK, Wstępny wniosek o pociągnięcie Prezesa Narodowego Banku Polskiego do odpowiedzialności przed Trybunałem Stanu, <https://trybunal.gov.pl/postepowanie-i-orzeczenia/komunikaty-prasowe/komunikaty-po/art/12863-wstepny-wniosek-o-pociagniecie-prezesa-narodowego-banku-polskiego-do-odpowiedzialnosci-przed-trybunalem-stanu>, dostęp: 26.06.2025.

kursem złotego, a nie bezrobociem, a nie kryzysem, a nie upadkiem firm. Cała gospodarka normalnie działa, tylko zmienia się kurs złotego”⁸.

Podsumowując, wyzwania stojące przed Narodowym Bankiem Polskim mają bardzo złożony charakter. I nie ma żadnej wątpliwości, że niezależność NBP jest kluczowa dla utrzymania stabilności finansowej i monetarnej w Polsce.

⁸ Wypowiedź prof. dr. hab. Adama Głapińskiego, Prezesa NBP podczas konferencji *Ocena bieżącej sytuacji ekonomicznej w Polsce – lipiec 2024*, <https://nbp.pl/ocena-biezacej-sytuacji-ekonomicznej-w-polsce-lipiec-2024/>, dostęp: 26.06.2025.

1924-2024

Polski złoty jest jednym
z fundamentów dobrobytu
i wolności Polaków.

Adam Glapiński

PROF. ADAM GLAPIŃSKI
PREZES NBP

Sto lat
Banku Polskiego
i wprowadzenia
złotego do obiegu

Narodowy Bank Polski
ul. Świętokrzyska 11/21
00-919 Warszawa

nbp.pl

© Copyright by Narodowy Bank Polski
Warszawa 2025

ISBN: 978-83-68434-06-4

N I E

Z A L

E Ć N

O Ś Ć